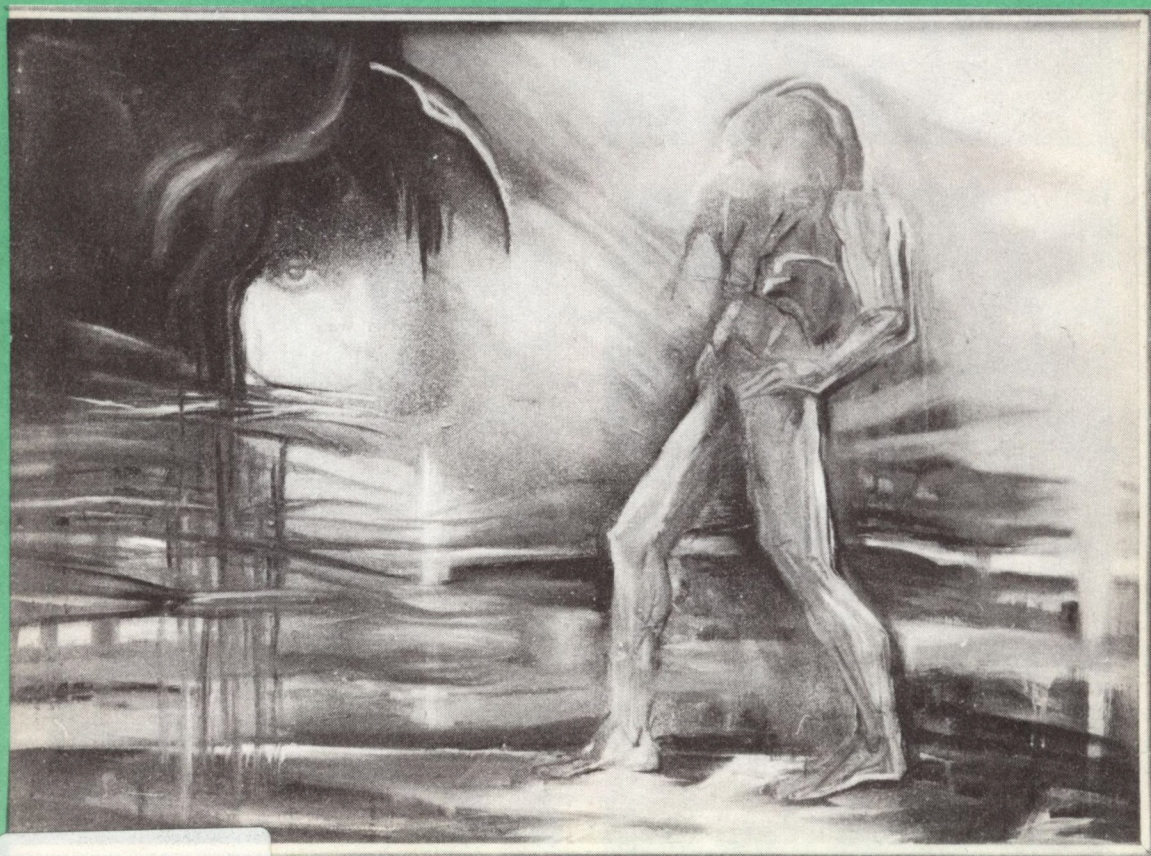

F 400(2) ●

'92 | 3

1250
KÖNYVTÁRSZAKASZ
BUDAPESTI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

Könyvtáros

**Képek a szolnoki
Vargha Katalin Gimnázium
könyvtáráról
Híradásunkat lásd a 148. oldalon
(Révész András felvételei)**

42. évfolyam, 3. szám
1992. március

Könyvtáros

TARTALOM

Bereczky László	Valami mozdul	123
Bereczky László–Vajda Kornél	„Nemcsak eredményekben, gondokban is bővelkedünk”. Beszélgetés Szántó Péterrel , az OMK igazgatójával	124
Katsányi Sándor	Bomló falak tövében	128
Tószegi Zsuzsanna	A képi információ	131
Baranyai György	Beszámoló a zalai könyvtári információs rendszerről	135
Imre Andrea	Karácsonyi mese	138
Freisinger Jenő	Nyílt levél... meg egy másik (<i>A szerkesztő postájából</i>)	139
Varga Kovács Amarilla	Adalékok az új, számítógépes Magyar Orvosi Bibliográfiához (<i>Visszhang</i>)	142
	Az ERIC-adatbázis az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban (<i>Könyv és Nevelés</i>)	146
HOLMI		148
LÁTÓKÖR		
Batári Gyula	Széchenyi István olvasmányai	149
Gulyás Miklós	Egy év Ólandon	152
Yrjö Varpio	„Finnország szabad ország”. Szélgjegyzetek a finn-magyar olvasáskutatáshoz	156
	Lapozgató	159, 169, 176, 180
PERSZONÁLIA		
	Meghalt Bereczky Éva (Horváth Tibor, Fodor András)	160
Benda Mária	Székely Sándor (1913–1991)	163
	Az Amerikai Könyvtári Egyesület állásfoglalásai (II.)	165
Pálvölgyi Endre	Emlékiratok a könyvek házából (V.)	170
Papp István	Hírek az IFLA életéből	175
Vargha Balázs	Kunszentmiklóstól Debrecenig és tovább... (XVI.)	177
	A könyvtárak és az 1991. évi közművelődési pályázat.	
	AraTóni (Napló)	178
Vajda Kornél	Kopek Rita (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	181
SZAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK		182
Lapunk e számában Kopek Rita műveiből válogattunk		

Из содержания	Новые результаты в Государственной технической библиотеке (Разговор с директором <i>Петером Санто</i>) (124); <i>Шандор Качани</i> : Функции библиотек после изменения системы (128); <i>Жужанна Тосеги</i> : Новые средства в обработке информации (131).
From the contents	New developments in the National Technical Library (Interview with <i>Péter Szántó</i> director) (124); <i>Sándor Katsányi</i> : Library functions after the change of the political system (128); <i>Zsuzsanna Tószegi</i> : New media in the processing of information (131).
Aus dem Inhalt	Neue Entwicklungen in der Technischen Landesbibliothek Ungarns. (Ein Gespräch mit Herr Direktor <i>Péter Szántó</i>) (124); <i>Sándor Katsányi</i> : Funktionen einer Bibliothek nach dem Regime-wechsel (128); <i>Zsuzsanna Tószegi</i> : Neue Medien in der Informationsverarbeitung (131).

Cikkeink szerzői

Baranyai György, a Zala Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Batári Gyula*, az OSZK munkatársa; *dr. Benda Mária*, az OIK ny. igazgatóhelyettese; *Bereczky László*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Fodor András* költő, az OSZK KMK munkatársa; *Freisinger Jenő*, az OPKM főmunkatársa; *Gulyás Miklós*, a Stockholmi Városi Könyvtár munkatársa; *Horváth Tibor*, az OPKM főigazgató-helyettese; *Imre Andrea*, a móri Radó Antal Városi Könyvtár munkatársa; *Katsányi Sándor*, az FSZEK főosztályvezetője; *Papp István*, az FSZEK főigazgatóhelyettese; *Pálvölgyi Endre*, a Könyvtáros ny. munkatársa; *Tószegi Zsuzsanna*, az OSZK osztályvezetője; *Vajda Kornél*, a Könyvtáros munkatársa; *Varga Kovács Amarilla*, az OPKM munkatársa; *Vargha Balázs* író; *Yrjö Varpio*, a Tamperei Egyetem tanára.

TANÁCSADÓ TESTÜLET

Futala Tibor, Horváth Tibor, Huszár Ernőné, Kiss Jenő, Marót Miklós, Maróti Istvánné, Nagy Attila, Nagy Ferenc, Pogány György, Surján Miklós és Takács Miklós

KÖNYVTÁROS

FŐSZERKESZTŐ:
BERECZKY LÁSZLÓ

A szerkesztőség címe: 1054 Budapest, Széchenyi u. 1.

Telefon: 112-1240; 112-1452

Kiadja az **Arany János Lap- és Könyvkiadó Kft.**

1055 Budapest, Báthori u. 10. Tel.: 111-3286

Felelős kiadó: **Varga Józsefné** ügyvezető igazgató

Szedte a Fényszedő Központ Kft. (920335/20)

Petőfi Nyomda – 91/120067 Kecskemét, 1991

Felelős vezető: **Sebesvári László** vezérigazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól, a József Attila Alapítványtól és a Magyar Hitelbank Kurátor Alapítványtól.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzletében és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a. –1900–, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Postabank Rt. 219–98636, 021–02799 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1 évre 912, ½ évre 456, ¼ évre 228 forint. Egy szám ára 76 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H–1389 Budapest, Postafiók 149.

Valami mozdul

Örömmel olvastam a *Népszabadság* január 9-ei számában, hogy Egerben is megkezdődött a lakóhelyi és szakszervezeti könyvtárak régóta esedékes integrációja. Történt ugyanis, hogy veszélybe került a hajdani SZMT Könyvtárnak a Deák Ferenc utcai toronyházban lévő, jókora alagsori raktára, földszinti hírlapolvasója, irodája és könyvtárhelyisége, mivel az SZMT-nek a beruházás támogatása révén szerzett jogai rövidesen lejárnak, és a szakszervezetek költségvetése is egyre gyérül. A továbbiakban idézem *Molnár G. Katalin* cikkének vonatkozó részét.

„A szakszervezeti könyvtárat fenyegető veszély hírére *Orosz Bertalanné*, a Bródy Sándor Megyei Könyvtár igazgatónője javaslatot készített az egységes közkönyvtári ellátás megszervezésére. Az egri központi szakszervezeti könyvtár állománya mintegy 185 ezer kötet, amelyből 100 ezer kötet van a Deák Ferenc utcai épületben, 84 ezer pedig a különböző vállalati letéti könyvtárakban. A könyvállományt jelentős számú hanglemez és videokazetta egészíti ki. *Orosz Bertalanné* elképzelése

szerint a helyiségeket továbbra is könyvtári célra hasznosítanák. Megmaradna a raktár, a földszinti helyiségek hasznosítására pedig több javaslatot is kidolgozott az igazgatónő. Célszerűnek látszik egy idegennyelvi részleg kialakítása, amelyet a különböző oktatási intézmények és nyelvtanfolyamok is igénybe vehetnének.

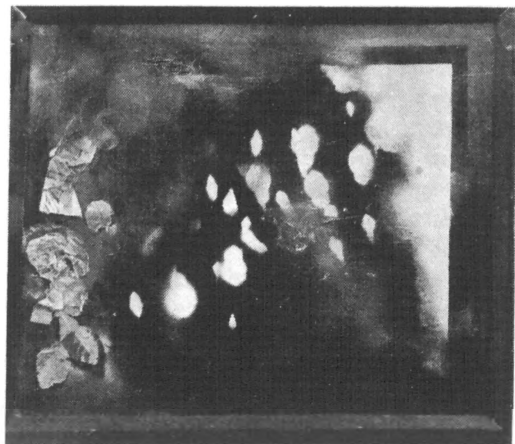
Az integráció részleteinek tisztázása érdekében még jónéhányszor össze kell ülniük a városi és megyei önkormányzat, szakszervezet és a két könyvtár képviselőinek. Biztató jel, hogy a városi önkormányzat kulturális bizottsága támogatásáról biztosította a javaslatot kidolgozó *Orosz Bertalanné* igazgatónőt. Remény van rá, hogy a 185 ezer kötetes könyvtár továbbra is az olvasók rendelkezésére fog állni.”

Még annyit a jó hírhez, hogy tudomásom szerint Kaposvárott már végre is hajtották az Egerben folyamatban lévő integrációt. Bár csak minél több megyéből tudósítanának a szakszervezeti könyvtárak helyzetének illetően megoldásáról. Ezért is írtam fel címül, hogy *Valami mozdul*, meg persze a *Katsányi Sándor* ragyogó cikkében foglaltak miatt. Tán elkezdődik a magyar könyvtárügynek egy minőségileg új fejlődése.

Ha már itt tartunk, az sem érdektelen, amit az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) kezdeményezett nemrégiben. Most újból a *Népszabadság*ból kell idéznem:

„Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) kolozsvári szakosztálya alapítványt létesít könyvtárhálózat kialakítása, könyvtárosok képzése érdekében. A *Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány* szeretné előmozdítani a romániai magyarság, így a szórványban élők művelődési lehetőségeinek bővülését, a nyelvtanulást, az európai kultúra megismerését.

(Folytatás a 184. oldalon)

„Nemcsak eredményekben, gondokban is bővelkedünk”

Beszélgetés Szántó Péterrel, az OMK igazgatójával

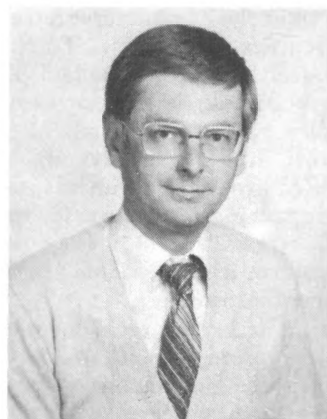
B : Kedves Péter, több mint két és fél éve annak, hogy kineveztek Téged az OMK igazgatójává. Akkoriban megállapodtunk, hogy amikor már lesznek olyan eredményeid, amelyekről érdemes beszámolni a Könyvtáros olvasóinak, megkeresünk, és „magnóvégre” kapunk. Örülünk, hogy most létrejöhetett a találkozás. Szóval – mindenekelőtt azt szeretnénk, ha elmondanád, mi minden történt itt azóta, hogy átvetted Futala Tibortól az „uralmat”.

Sz: Köszönöm a lehetőséget, annál is inkább, mert a két és fél évvel ezelőtti elindított változások most érkeznek olyan szakaszba, amikor már lehet és érdemes szólni róluk. Első helyen említem az új szolgáltatási szemléletet. Mit értek ezen? Mivel a gyarapítási keret nem tart lépést a dokumentumok folyamatos drágulásával, illetve a nemzeti valuta gyakori leértékelésével, a könyvtár a megjelenő dokumentumokból viszonylag egyre kevesebbet tud beszerezni. A világon megjelenő dokumentumok óriási száma és a korlátozott gyarapítási lehetőségek közötti ellentmondás enyhítése és a felhasználók

szélesebb körű tájékoztatása, kiszolgálása érdekében a hagyományos – és elengedhetetlen – állománytezauráló és feldolgozó tevékenység mellett a könyvtárat forrástájékoztató, hozzáférést nyújtó könyvtárrá, angol terminussal az access library irányába próbálok fejleszteni. Azaz olyan könyvtárrá, amely nemcsak saját állományáról tájékoztat és abból szolgáltat, hanem – lehetőség szerinti mértékben – vállalja a tájékoztatást az állományában nem található dokumentumok létéről és fellelhetőségéről is, és a primer dokumentumok iránt így felkeltett igények kielégítését.

B : Nyilvánvaló, hogy egy ilyen kicsi, szegény ország esetében ez a járható út.

Sz: Igen. Ebbe az irányba a könyvtár már korábban is tett lépéseket, például amikor elkészítette a műszaki könyvtárak külföldi időszaki kiadványainak számítógépes központi címjegyzékét. E műszer segítségével már meg lehetett állapítani, hogy ha nálunk nincs meg az adott folyóirat, akkor melyik könyvtárban található meg. (Más kérdés, hogy ezt az

OSZK-tól annak idején ideiglenesen átvállalt feladatot időközben visszaadtuk a „feladatgazdának”, és e korábbi műszerünket egy teljesebb, az NPA pótolja.)

Az ez irányú új fejlesztések közül kiemelkedő jelentőségű az OSZKÁR, azaz a műszaki könyvtárak számítógépes osztott katalogizálási rendszere. Ennek nemcsak az a célja, hogy közösen végezvén a katalogizálást, a könyvtárak közötti párhuzamos feldolgozást kiiktassuk, illetve hogy a közös fejlesztés révén csökkentsük a fajlagos fejlesztési költséget, hanem elsősorban az, hogy létrehozzunk egy olyan központi adatbázist, amelynek segítségével meg tudjuk állapítani, méghozzá naprakészen, hogy a rendszer tagkönyvtáraiban mely monografikus kiadványok vannak meg, és ennek alapján a könyvtárközi kölcsönzés, másolat-szolgáltatás révén egymás állományait jobban ki tudjuk használni. Itt tehát olyan erőforrás-megosztásról van szó, amelynek mind a könyvtárak, mind az olvasók a haszonélvezői. Ugyancsak ebbe az irányba való elmozdulást

jelent, hogy a könyvtár szervezetébe integráltam a számítógépes irodalomkutatási osztályt, amely a külföldi adatbázisokban az online keresést végzi. Ez az osztály korábban az OMIKK más szervezeti egységében működött, én viszont úgy véltem, hogy valódi helye a könyvtárban van, mivel az adatbázisok tulajdonképpen a könyvtár katalógusainak kiterjesztését jelentik. Ugyancsak a vázolt cél érdekében erőteljesen szorgalmaztam a CD-ROM technológia bevezetését, hiszen az online adatbázisok mellett a CD-ROM adatbázisok is – gondoljunk pl. a Books in Print családra – elősegítik annak a megállapítását, hogy egy adott témában mi jelent meg a világon. Természetesen a tájékoztatási lehetőségek bővítésével összhangban aktuálissá válik a másolat-szolgáltatás fejlesztése is. Következő feladatomnak éppen azt tekintem, hogy bővítsék azoknak a csatornáknak a körét, amelyeken keresztül másolatszolgáltatás rendelhető, és korszerű, gyors szolgáltatási módokat is bevezessék, gondolok itt pl. az online vagy távmásoláson keresztüli másolatrendelésre és igény esetén másolat faxon küldésére a könyvtárba vagy netán közvetlenül a felhasználónak.

B: Jó lenne, ha szólnál néhány szót az állománygyarapításról is. Könyvet, folyóiratot hogyan szereztek be mostanában külföldről?

Sz: Hangsúlyozni szeretném, hogy a vázolt új koncepció nem jelenti azt, hogy csökkenteni kívánám az állománygyarapítást, csupán azt, hogy a világon megjelenő és a *gyűjtőkörünkhöz tartozó dokumentumok számához képest csökkenő* állomány ellenére próbáljuk meg az olvasók primer dokumentumok iránti igényét kielégíteni *növekedő* tájékoztató és másolatszolgáltatással. Örömmel számolok be arról, hogy a könyvtár állománygyarapításában 1975-ben megindult negatív tendenciát sikerült megállítani. Ugyanis 1975-höz képest 1989-re az iparilag fejlett országokból beszerzett folyóiratok terén 30, a könyvek esetében 60–70%-os visszaesés mutatkozott a folyamatos, de 1985 után különösen felgyorsult csökkenés következtében, tegyük hozzá: annak ellenére, hogy e folyóiratokra 1985-ben már több mint ötször, könyvre több mint kétszer annyit költöttünk, mint 1975-ben. 1989-ben sikerült ezt a csökkenést megállítani, sőt 1990-ben kisebb emelkedést is elérni.

B: Hogyan?

Sz: Jórészt annak köszönhetően, hogy sikerült a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalatról külföldi előfizetői ügynökségre átállnunk és

ezáltal a beszerzési költséget 20–30%-kal csökkentenünk, illetve annak, hogy az átálláshoz sikerült az Európai Közösség PHARE programja keretében elnyert pályázatból (300 ECU), illetve az OMFB kiegészítő támogatásából az anyagi fedezetet biztosítani.

B: Miért volt az átálláshoz pénzre szükség?

Sz: Az átállás nem volt könnyű feladat. Bár kinevezésemtől első céloom volt, hogy ezt megvalósítsam, nem volt elég ehhez szakmailag felkészülni, azaz megismerkedni a külföldi ügynökségekkel, árajánlataikat és szolgáltatásait összemérni, az anyagi fedezetet is elő kellett teremteni. A Kultúrának ugyanis a könyvtár *utólag* fizetett, míg a külföldi ügynökségek *előre* kéri a fizetést, tehát az átállás évében kétszeres gyarapítási költségre volt szükség.

Ha már itt tartunk, hadd tegyem hozzá, hogy a PHARE pályázati összegből egyúttal sikerült megvásárolnunk a Faxon cég Micro-Linx nevű – kulcsrakész – folyóirat-érkeztetési mikrogépes rendszerét is, amely kiváltja a kardex használatát. Ebben az intézményben évenként keresztül folytak számítógépes fejlesztések, mégis hadd mondjam azt, hogy ez az első rendszer, ami mint komplett rendszer működik.

B: Csak a folyóiratok tekintetében álltatok át? Melyik ügynökséget választottatok?

Sz: Ma már a volt szocialista országokból származó folyóiratok kivételével, amelyeket a LibroTrade-től rendelünk, valamennyi külföldi dokumentumot külföldi ügynökségen keresztül szerezünk be. A folyóiratok zömét a világ legnagyobb ügynökségétől, a Faxontól, ő nyerte el ugyanis 1990 végén a folyóirat-előfizetésre meghirdetett nyílt nemzetközi tenderünket. Azóta rendelünk még folyóiratot az EBSCO-tól és a MINERVA-tól is, a könyveket pedig a MINERVA-tól, a CD-ROM adatbázisokat az ITS-től szerezünk be.

B: Ez óriási dolog. De szó esett itt az OSZKÁRról és a CD-ROM adatbázisokról. Arra kérnélek, szólj erről a két dologról valamivel részletesebben!

Sz: Az OSZKÁR az OMK, a BME, a VE központi könyvtárai és az ÉTK közös fejlesztése (korábban még az Informatik vett benne részt). A projekt UNESCO/UNDP támogatással indult, az innen elnyert több mint százezer dollár a szoftver megvásárlására volt elegendő, a hamburgi DABIS cég BIS nevű szoftverjét vettük meg. Helyesebben nem a teljes BIS-t, hanem annak az osztott katalogi-

zálást támogató modulját. Később a projekt aktuális szakaszának a támogatására 2 M Ft-ot nyertünk el az IIF Program keretében, és múlt év tavaszán nyújtottunk be közösen KMÚFA pályázati kérelmet a projekt befejezéséhez, illetve az üzemszerű induláshoz – elsősorban az egyetemi könyvtárakban – szükséges műszaki eszközök beszerzésére, illetve a BIS rendszer egy további moduljának megvásárlására. Időközben a kérelmünk átkerült a műszaki fejlesztés társadalmi feltételei javítására kiírt pályázathoz, döntés azonban még nem született... A projektet viszont UNESCO/UNDP kötelezettségünkönél fogva tavaszra be kell fejeznünk, és abban bízunk, hogy ez sikerül is.

B: Mit fog tudni tavasszal?

Sz: Az OMK átállt az online katalogizálásra, és a nyilvános online olvasói katalógusban (OPAC) monografikus állománya 82-ig visszamenőleg – mintegy 30 ezer rekord – lesz kereshető. Remélhetőleg még ebben az évben a többi tagkönyvtár is megkezdí az online katalogizálást, majd lehetőségeiktől függően esetleg a rekatalogizálást is. A rendszerben kétféle részvételre nyílik lehetőség: tagkönyvtárként, tehát részt véve a közös online katalogizálásban és felhasználó könyvtárként. Ez utóbbiak ugyan nem vesznek részt az online katalogizálásban, de használhatják, tehát lekérdezhetik az adatbázist.

A rendszer ezen túlmenően képes lesz offline termékek, pl. cédula-, COM-katalógus előállítására is. Azt remélem, hogy az elkövetkező években egyre több könyvtár csatlakozik a hálózathoz, és működésbe lép egyfajta öngerjesztő mechanizmus: ugyanis minél több könyvtár csatlakozik, annál jobban hízik az adatbázis, és ez – ellentétben a hölgyekkel – minél kövérebb lesz, annál vonzóbbá válik. Hiszen megnő a valószínűsége annak, hogy az adott tételt már egy másik résztvevő bevitte a rendszerbe, tehát azt csak a lokális adatelemekkel kell kiegészíteni, de nem kell elvégezni a teljes katalogizálást, másfelől az adatbázis információértéke is nő. A fejlesztés időszakában szándékosan nem törekedtünk arra, hogy bővítsük a részt vevő könyvtárak körét. Egy amerikai cikkben olvastam, hogy minél többen dolgoznak egy projekten, és minél több ideig dolgoznak rajta, annál kisebb az esély arra, hogy valaha is elkészül (egyenes arányban csak a pénzzel van, minél több van belőle, annál valószínűbb az eredmény).

Amikor azonban a rendszer majd biztonságosan üzembe áll, mindent el fogunk követni,

hogy bővüljön a „klubtagság”. Akárhogy is vesszük, ez lesz az első számítógépes osztott katalogizálási hálózat. Nehézségeink – részben ezért is – irdatlan nagyok voltak. Nem volt egyszerű a szoftvert magyar környezetre adaptálni, de talán ennél is sokkal nagyobb munkát jelentett a szellemi fejlesztés. El kellett készíteni a közös katalogizálási szabályzatot, az adatelem-specifikációt és a felhasználói dokumentációt, a makrotezauruszt, az ETO alkalmazási szabályait és a makrotezaurusz indexelési és információkeresési szabályzatait, a testületi nevek besorolási (authority) fájlját, meg kellett határozni az offline szolgáltatások, termékek szerkezetét és megjelenítési formáját, ki kellett dolgozni a rendszer működését szabályozó dokumentumokat.

B: Oké. De ne feledd kérlek a CD-ROM-ot sem!

Sz: Elsők között voltunk az országban (ha jól tudom, az MTA Központi Könyvtára után a másodikkak), akik 1989 elején bevezettük a CD-ROM adatbázisok könyvtári szolgáltatását. Jelenleg 25 CD-ROM adatbázisunk van, ez az ország egyik legnagyobb gyűjteménye. Mind az olvasók, mind a könyvtárosok hamar megkedvelték, az irántuk mutatkozó érdeklődés folyamatosan nő. Így pl. 1989-hez képest 1990-ben a referenzsben hatszorosára nőtt az adatbázisok használata (mintegy 500 alkalom). Részben egy UNIDO pályázat elnyerésével, részben a műszaki fejlesztés társadalmi feltételei javítására kiírt pályázat keretében most van beszerzés alatt a SilverPlatter cég MultiPlatter nevű hálózati rendszere, amelyet márciusban installálunk. A 21 olvasóberendezést tartalmazó toronyban elhelyezett CD-ROM adatbázisokhoz egyidejűleg 14 terminálról lehet majd hozzáférni. Most folyik az olvasószolgálati termék átalakítása, a régi katalógusszekrények magasságának megnövelésével kinkeservesen gazdálkodjuk ki annak a 7 terminálnak a helyét, amelyről első lépésben a CD-ROM adatbázisokat lehet elérni, majd következő lépésben az OSZKÁR-adatbázist, illetve a folyóirat-érkeztetési rendszert.

A többi terminálon a CD-ROM adatbázis-használat a belső könyvtári munkákat (feldolgozás, gyarapítás, másolatszolgáltatás) támogatja. E korszerű és kiépítettségét tekintve az európai élvonalba tartozó rendszer a CD-ROM adatbázisok jobb kihasználását teszi lehetővé, költségtakarékos, mivel gazdaságosabb, mint 21 különálló olvasót vásárolni, és többletszolgáltatásokat nyújt mind az olvasó-

nak (pl. adatbázis-menü), mind pedig a könyvtárosnak (pl. használati statisztika). Korábban a CD-ROM adatbázisok használata térítésmentes volt az olvasószolgálatban, míg térítéses a számítógépes irodalomkutatásban, azaz egyes adatbázisok (pl. Books in print) használata ingyenes volt, míg másoké (pl. CHEM-BANK) térítéses. A határvonalat persze nehéz volt meghúzni. Most ezt a gyakorlatot is megváltoztatjuk: térítésmentes lesz az önálló (kisebbségi segítséget igénylő), míg térítéses a közvetítő igénylő használat.

B: Milyen projekkel foglalkoztál még?

Sz: Második PHARE pályázatunk is sikeres volt, ennek keretében arra nyílik remény, hogy az OSZKÁR számára sikerül kifejezetten erre a feladatra szolgáló nagyszámítógépet beszerezni, míg az összeg másik részéből a meglehetősen elavult kézikönyvtári állományt szeretném felfrissíteni. Talán még említést érdemel a francia együttműködés, amelynek keretében lehetőséget kapunk francia adatbázisok, továbbá az INIST-től megrendelt dokumentummásolatok kedvezményes szolgáltatására.

B: Ezalatt a két és fél év alatt változott-e valamit az OMK helye az OMIKK-on belül?

Sz: Az OMK szervezete, ha úgy tetszik, kiteljesedett. Azok a könyvtári tevékenységek, amelyek korábban ugyan az OMIKK keretében folytak, de más szervezeti egységnél, átkerültek a könyvtár szervezetébe, így a számítógépes irodalomkutatási osztály, amelyről már

volt szó, továbbá az oktatási osztály, amely könyvtárosi képzéssel foglalkozik, és a könyvtár kell, hogy a műhelye legyen. Amikor a könyvtárat átvettem, azt tapasztaltam, hogy a napi feladatok ellátása mellett alig volt szellemi kapacitás a fejlesztésekre. Ezért létrehoztam az OSZKÁR-fejlesztő teamet, és büszke vagyok rá, hogy olyan kiváló szakemberekkel, mint *Vajda Erik*, *Stiegrád Gábor*, *Szabó Julianna*, *Arosy Lajos*, akiket rangos „külsősök” egészítenek ki: *Fügedi Péterné*, *Ungváry Rudolf*, *Kondor Imréné*. Kezdetől fogva azt tartottam jó megoldásnak, ha a könyvtár számítógépesítésén munkálkodó programozók a könyvtárosokkal egy szervezetben dolgoznak. Bár ezt sokáig nem sikerült elérnem, végül is a múlt évtől a programozók átkerültek a könyvtárhoz, és itt megalakult egy programozási osztály. De a könyvtáron belül is sor került „határigazításokra”, így pl. az előszerzeményezés, a szakozás és az olvasószolgálat egy osztállyá alakult. Hasonló képzettségű szakemberekre van szükség mindegyiknél (nyelvetudó és lehetőleg műszaki végzettségű könyvtárosra), de egyik tevékenységnél sem engedhetjük meg, hogy annyi szakemberünk legyen, ahányféle szakismeret szükséges. Ha ezeken az osztályokon dolgozók mindhárom tevékenységbe beszállnak, együttvéve már jobban megfelelhetnek a sokirányú követelménynek, másfelől a „visszacsatolás” szakmailag is kamatozik: az előszerzeményező az olvasószolgálatban közvetlen tapasztalatokat tud szerezni az olvasói igényekről, a szakozó pedig arról, hogy megfelel-e az olvasószolgálati logikának osztályozása stb.

B: És a jövő tekintetében mi a helyzet? Mik a főbb gondjaid?

Sz: Nemcsak eredményekben, hanem gondokban is bővelkedünk. Bizonyára kitalálsz, hogy mivel kezdem a sort. Igen, az anyagi gondokkal. Az állami támogatás mértéke az elmúlt években nem tartott, és továbbra sem tart lépést az inflációval. A nadrágszíjat már többször meghúztuk, tovább pedig nem megy. A létszámot 15%-kal csökkentettük, leépítettük a nem feltétlenül szükséges szolgáltatásokat, térítéses szolgáltatásaink árát megemeltük, de hadd ne folytassam. Ha ez a tendencia folytatódik, működőképességünk kérdőjeleződik meg, hiszen a könyvtár működtetési költségei zömére nincs befolyásunk (épületfenntartás, energia, posta stb.). Az állománygyarapításra adott támogatás legjobb esetben is csak az 1989. évi szint fenntartására elegendő.

A könyvtár hosszú távú, de még rövid távú tervezését is rendkívüli módon megnehezíti, hogy a támogatásba nem épült be egy olyan mechanizmus, amely kiszámíthatóvá tenné, hogy mekkora összegből kell az elkövetkező évben, években gazdálkodnunk. Fejlesztésünk is kötéláncos mutatóanyagok: rövid távra szóló pályázatok elnyerésétől függnék. A törökbalinti raktár bővítésre szorul, a többlépcsős terv kivitelezése többéves kiadás. Bár az előtervek régen készen vannak, 1991-ben sem volt beruházási keret a munka elindítására.

Állandó veszély, hogy mivel az amúgy is alacsony könyvtári fizetések nem tartanak lépést az inflációval, akár a legértékesebb munkatársaim is elhagyják a könyvtárat. A munkaerőpiacon pedig igazi kínálat nincs, mivel más, jobban fizető szakmák elhívják a legjobbakat, utánpótlásról pedig ne is beszéljünk.

De talán a legsúlyosabb gond az, hogy az a szimbiózis került veszélybe, amely az OMIKK-ban megvalósult, nevezetesen a könyvtári és információs tevékenység szimbiózisa. Pedig elvben egészséges konstrukció, és több más ország, pl. Japán jelenlegi gyakorlata is ezt igazolja. Hiszen a könyvtár nyújtja a nyersanyagot az információs szolgáltatásokhoz, pl. a másodlagos kiadványokhoz, míg azok elősegítik az állomány jobb hasznosítását. A kutya ott van eltemetve, hogy pillanatnyilag

csak a könyvtár kap támogatást, míg az információs tevékenységnek önfenntartónak kell lennie. Márpedig különösen a mai körülmények között a másodlagos kiadványok és egyéb információs szolgáltatások iránt nincs önfenntartásukat lehetővé tevő kereslet. A vállalatok, intézmények nehéz anyagi helyzetbe kerülve elsőként az információról mondanak le. (Pedig egy lengyel szakember szerint az információ olyan, mint a vitamin, ha nem veszel magadhoz, nem azonnal érzed kárát, de később megbosszulja magát.) Az elmondottakból az következik, hogy az OMK anyaintézménye, az OMIKK súlyos anyagi gondokkal küzd, kénytelen információs szolgáltatásai radikális csökkentésére. E folyamat pedig végső soron az információs és könyvtári szolgáltatás évtizedek során kialakított egyensúlyát veszélyezteti, amelynek megbomlása végül is az OMIKK (és benne a közvetve kedvezőtlenül érintett OMK) rovására megy, de – ha ez bekövetkezik – a legfőbb vesztes – akárhogy is vesszük – a nemzetgazdaság lesz.

B: Péter, köszönjük. Kitűnő, plasztikus képet kaptunk eredményeidekről, gondjaidról is. Örülünk, hogy a tervek nem hosszú távúak, hogy csupa olyanról beszéltél, ami közelesen megvalósul. Gondjaidat tökéletesen értjük, átérezzük. Mégis azt kell mondanunk: csak így tovább!

Bereczky László-Vajda Kornél

Bomló falak tövében

„Mi egy másik könyvtárrá váltunk” – ezekkel a szavakkal kezdi nemrég megjelent szakmai beszámolóját a berlini Porosz Állami Könyvtár egyik munkatársa. Az átváltozás a Fal lebontásakor következett be, szinte egyik napról a másikra. Az intézmény mindaddig csendesen élte a maga szolid tudományos könyvtáros életét Nyugat-Berlin peremén (a Fal tövében), megszokott olvasók, megszokott igényeivel, s ekkor egycsapásra a régi-új Berlin középpontjába került, és információira éhes olvasók ezrei rohanták meg. A „megrohanást” szó szerint kell érteni. Az olvasók száma 14 ezerrel nőtt, a korábbi 480 ülőhely kevésnek bizonyult, ezért az előcsarnokot is megtöltötték olvasóasztalokkal. Jelenleg 650 ülőhellyel rendelkeznek, „nem számítva a lépcsőfokokat”

– fűzi hozzá a cikk írója. „Mi egy másik könyvtárrá váltunk.” Igaz ez? Valójában nem a könyvtár változott meg, hanem a közönsége, de az aztán alaposan. Az új látogatók mindegyikükre azokra a könyvekre vetik rá magukat, melyek az új társadalmi rendbe való beilleszkedésükhöz szükségesek: a friss közgazdasági, jogi, politikai irodalomra, másrészt az eddig hozzáférhetetlen történelmi, szépirodalmi stb. művekre. Tömegükkel a korábbi tudományos tevékenységet, a régi olvasók igényes kiszolgálását veszélyeztetik. Mit tegyen a könyvtár? Korlátozzon? Alkalmazkodjon? Arculatot változtasson?

A tisztelt Olvasó talán sejtji, hogy e sorok íróját valójában nem egy távoli főváros könyvtári gondjai készítetik töprengésre. De keresve

sem lehetne jobb kiindulópontot és szemléletesebb példát találnunk ennél a berlini könyvtárnál, melyben mintegy felnagyítva, vegytisztán, modellszerűen jelennek meg mindazok a jelenségek, melyek nálunk visszafogottabban és összetettebben, de lényegileg hasonlóan zajlanak.

*

Evezünk hát hazai vizekre! A könyvtárak társadalmi igénybevétele szempontjából ezek nagyon is *állóvizek* voltak: a könyvtárhasználat számokkal mérhető intenzitása a 70-es években beállt egy szerény, nemzetközi mércével mérve igen alacsony szintre; a 80-as évek első felét a stagnálás, második felét a visszaesés jellemezte. Minden könyvtárosi vágy, ábránd és jó szándék ellenére a társadalom egyre jobban elfordult a könyvtáraktól. *Sonnevend Péter* figyelemre méltó tanulmánya (*Könyvtáros*, 1992. 1. sz.) a számok tükrében megdöbbentő képet fest az olvasótábor többszázszázalékos visszaeséséről. A stagnálás, majd a visszaesés könyvtári mutatószámai mintha a nagyobb társadalmi struktúrák erózióját tükrözték volna vissza...

A politikai-társadalmi fordulatok első idő-

szaka bármilyen sok, mélyebb vagy felszínesebb változást hozott a könyvtárak életébe, alapjaiban nem módosította a társadalmi érdeklődés alacsony szintjét. Számos jelenség mutatja viszont, hogy e téren 1991-ben valami új kezdődött el.

A változás leglátványosabb jele: a látogatók számának évtizede nem tapasztalt, robbanásszerű emelkedése a könyvtárak egész sorában. Munkahelyemen, a Szabó Ervin Központi Könyvtárban réges-régóta öröndetes változásnak számított 1 vagy 2 százalékos emelkedés is; most az igénybevétel minden mutatója 10–20% közötti növekedést mutat. S könyvtárunk nem kivétel, hanem egy a sokból. Hálózatunk hasonló áttörésről számolt be. S még a szakmailag kivállónak is feltűnnének a Széchényi Könyvtár megtelt olvasótermének lépcsőin ülő hallgatók, más könyvtárak kölcsönzőpultjai, ruhatárai előtt újonnan kinőtt sorkígyók, a naponta megjelenő új arcok, új igények. A vidéki kollégák elbeszéléseiből is hasonló kép bontakozik ki. Mint ahogyan a folyadék emelkedik a közlekedőedény minden pontján, olyan egyszerre emelkedik az igénybevétel minden elfogadhatóan működő könyvtárban. Hosszú ideje először történik meg, hogy nem egy-egy új vagy kiemelkedő könyvtár, nem valamely új szolgáltatás vagy egy-egy részterület felé fordul a közönség növekvő figyelme, hanem általában a könyvtár felé.

*

Miben rejlik a változás oka?

Elgondolkoztató, hogy napjaink közgondolkodásában és publicisztikájában – számtalan szembeötlő tény alapján – a kultúra, a kulturális igények és magatartásformák ijesztő leépülésének képe él; a könyvtárainkban jelentkező igénytöbblet ennek ellentmondani látszik. A két ellentmondásos jelenség együttese arra figyelmeztet, hogy a valóság bonyolultabb, mint leegyszerűsítő ítéleteink, sem a végleges pesszimizmust, sem a felületes optimizmust nem igazolják a mélyben lassan végbemenő változások. Nagyon hasznos lenne – és nem csak a könyvtárügy számára! –, ha az új olvasói igényekről friss és egzakt olvasásszociológiai ismereteink lennének. E sorok írója ezek híján csak arra vállalkozhat, hogy olvasószolgálati tapasztalatai alapján felsoroljon néhány okot, melyet meghatározónak vél. Ezt is bizonytalanul teszi, de bízik abban, hogy az olvasók kiegészítő-korrigáló észrevételeikkel pontos-

sabbá és árnyaltabbá teszik majd az itt felvázolt képet.

Mi az oka tehát az igénybevétel növekedésének? A leglátványosabb az oktatás által indukált igénytöbblet. „A több könyvvü oktatás hatása” – Nagy Attila 1978-ban (!) megjelent könyvének címét idézve – régóta váratott magára. Amit évtizedekig nem hozott meg az általa elvárt nevelői ethosz, azt meghozta a politikai fordulat. A human tárgyak tankönyvei és főleg egyetemi-főiskolai jegyzetei elavultak vagy elbizonytalanodtak, pótlásukra a kényszerű vagy spontán tanári irodalomajánlás soha nem tapasztalt méreteket öltött. A hagyományos ideológiai stúdiumokat vadonatúj oktatandó ismeretanyagok és tantárgyak váltották fel. Tegyük még hozzá: az általános liberalizálódás szelleme, behatolván a tanári szobákba is, ugyancsak az ajánlott olvasmányok számát és főleg sokféleségét növelte. Mindez a tanulók és hallgatók részéről olyan irodalomkeresletet támasztott, amellyel szemben teljesen tehetetlen a könyvkereskedelem, ami messze túlnötte az oktatásügy könyvtárait, s éppen ezért tömeges igényként jelentkezik a közkönyvtárakban is. S ha a most legkeresettebb olvasmányok megjelenének is majd, mint reméljük, a könyvesboltokban és a képző intézmények könyvtáraiban, a felsőoktatás megindult létszámnövelése nagyon sokáig időszerezést ad e problémakörnek. Túlzás nélkül mondhatjuk: soha nem volt ennyire nyilvánvaló, hogy az oktatás tartalmi megújulása elképzelhetetlen a könyvtárak aktív közreműködése nélkül.

A könyvtári forgalom növekedésének másik oka kétségtelenül a könyvek és folyóiratok árának drasztikus emelkedése. Sokan erre a gazdasági kérdésre egyszerűsítik le a problémát. Tudnunk kell azonban, hogy korábban nálunk az egyénileg vásárolt és a könyvtárakból kölcsönzött könyvek aránya a könyvek irreális dotációja miatt – a nyugati országokhoz mérten – félrebillent: a magyar társadalmat erőteljes egyéni könyvvásárlás és satnya könyvtárhasználat jellemezte. Most a vásárlás relatív visszahúzódásában és a könyvtárhasználat növekedésében nem csupán az „elszegényedés-drágulás” pillanatnyi hatását kell látnunk, hanem feltételezhetően és remélhetőleg egy új, racionálisabb könyvhasználati kultúra kezdetét, ahol a támogatást nem közvetlenül a vásárló egyén kapja, hanem a használó közösség, vagyis a könyvtár.

A növekvő keresetség harmadik okának a

praktikus információk és az őket hordozó irodalom iránti igény növekedését tartom. Nem hiszem, hogy az Olvasó előtt részleteznem kellene, hogyan születtek, illetve erősítették fel a társadalmi változások ezeket a gyakorlati igényeket. Tény, hogy mióta könyvtárunkban komolyan vettük a közhasznú információk szolgáltatását, a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudunk a ránk zúduló kérdésözönnek megfelelni. Tény, hogy soha ennyien nem keresték a közlőnyöket (a múlt évben a központi könyvtárban több mint tízezer oldalról készítettünk másolatot). Tény, hogy soha ennyien nem keresték fel a közművelődési könyvtárakat hasznos-haszontalan, komoly-komolytalan, de egyértelmű gyakorlatias, „közhasznú” kérdésekkel.

Természetesen az okok felsorolása még hosszan folytatható lenne. Például: az elmúlt években könyvtárak tömege szűnt meg vagy erőtlenedett el, a teher, amit eddig viseltek, kompenzáció nélkül a talpon maradókra hárult. Mégis úgy vélem, a felsorolt három alapvető mozgatórúgó számbavétele is elégséges ahhoz, hogy elgondolkozhassunk az új helyzet sajátosságain, lehetőségein és csapdáin.

*

Összegezzünk: az olvasók azért keresnek föl bennünket egyre növekvő számban, mert szükségük van egy olyan intézményre, amely a nyitottabbá vált oktatás segítőkész (és segíteni képes!) partnere; amely képes a könyvtárak miatt egyre nagyobb mértékben rászoruló rétegek kielégítésére, friss irodalomhoz juttatására, és ahol a hagyományos human szolgáltatásokon kívül gyakorlati információkat is kapnak.

Ha az olvasói igényeket lefordítjuk a könyvtár szakmai nyelvére, előttünk áll a korszerű közkönyvtár képe. Nem kis elégtétel ez. Az elmúlt évben az ország polgárai megjelenésükkel szavaztak bizalmat nekünk, mi több: a korszerű könyvtár eszményének. A könyvtárhasználók már felismerték ennek szükségességét. Kérdés, hogy ez a felismerés tovább foggyűrűzni – mint a tóba dobott kavics nyomán kelt hullámok – a társadalom egészében, elérje a véleményhordozó köröket?

A megnövekedett számú használó jelenléte azonban nem csak reményt, hanem drámai feszültséget is keltett. A sors keserű iróniája, hogy amilyen mértékben nőtt könyvtárunkban a könyvet igénylők száma, olyan mértékben

csökkent a beszerzett új műveké. Tartok tőle: ez nem egyedi eset. Örültünk a kérések növekedésének, de egyre riadtabban figyeljük a ki nem elégített kérések mind magasabbra kúszó arányszámát, mert ezek tömege nem emeli, hanem züllesztí színvonalunkat. Nyugatberlini kollégáink az addig üres előtérbe 170 új férőhelyet rittyentettek: tessék ezt megpróbálni egy átlagos magyar könyvtárban. Nálunk a sorbaállás, a várakozás, az idegeskedés, a jegyrendszer (az ülőhelyjegy-rendszer) jelenik meg. Készületlenül ért, amiben oly régen reménykedtünk. A lélek kész, a test erőtelen.

Kitart-e új és régi olvasóink bizalma, vagy

visszajára fordul és kiábrándultan fordítanak hátat nekünk?

Dramai kötélhúzás: a szándék és a mélyebb társadalmi igények a korszerűség (mondjuk: a skandináv típusú működés) felé húzzák nagy erővel könyvtárainkat: a pillanatnyi működési adottságok hasonló erővel a balkanizálódás felé taszítják őket.

De hát Magyarországon élünk. Mi mást tehetnénk: megragadjuk mi is a „hit kötelét”, és bízunk benne, hogy pár év múlva a jobbik értelemben mondhatjuk el: „Mi egy másik könyvtárrá váltunk.”

Katsányi Sándor

A képi információ

Eltérések és hasonlóságok a szöveges és a képi információ észlelésében, leképezésében; új médiumok az információfeldolgozásban és -közvetítésben

„Az írás feltalálása előtt akusztikus térben éltünk. Ez a tér korlátlan, iránytalan, határtalan, az elme sötétsége, az érzelem, az ősi intuíció maffiája által uralt világ... A beszéd szerkezetbe fogja a szellemi és akusztikai tér mélységeit, leplet borítva az emberi fajra... Az írás reflektorfényt vetett a beszéd magas, homályos Sierráira; az írás láthatóvá tette az akusztikai teret, fénybe vonta a sötétséget... A hallhatónak láthatóvá tétele a fonetikus írás révén történt... A hang elvonatkoztatása a jelentéstől és bezárása a vizuális térbe a görög ábécével valósult meg. A föníciaiak csak odáig mentek el, hogy a mássalhangzókat tették láthatóvá. Ezt az absztrakciós folyamatot a görögök fejezték be, és átruházták a rómaiakra, akik egy birodalmi vizuális hálózatot alkottak, amelybe a nyugati világ egész orális kultúráját bevették. Semmi másfajta írás nem próbálkozott ilyen mérvű absztrakcióval” – írja *McLuhan The Gutenberg Galaxy* című könyvében. *Thiennemann* szerint nincs nagyobb haladás vagy nagyobb távlatot föltáró felfedezés a társadalmi közösség szellemi fejlődésében, mint az írásbeliség. Az írás hódító útja igazából nem a rómaiak ábécéjével, hanem Gutenberg sajtójával kezdődött, amely alig néhány évszázad alatt új

embertípust, a „tipográfiai embert” (*McLuhan*) teremtett meg. Extenzív kiterjedésével is nagyobb volt azonban „hatalmának intenzív előrehaladása” (*McLuhan*), amely a XVIII. században már a gondolkodás hatalmához vezetett. Köztudott, hogy a kínaiak már fél évezreddel korábban ismerték a nyomtatás technikáját. *Finkelstein* szerint Gutenberg médiumának alaptechnikája már Európában is régen rendelkezésre állt, de csak a XV. század végén értek meg a társadalmi feltételek arra, hogy e médium a környezet tulajdonképpeni átalakításához fogjon. A társadalmi igényt a reformáció-ellenreformáció harca teremtette meg: a hívek toborzására szolgáló munkák már nem maradhattak kézírásban. *Victor Hugo* a könyvnyomtatás felfedezését a történelem egyik legnagyobb eseményének tartotta.

Az írásbeliség az időben létrejött gondolatokat térben terjeszthetővé, objektíve érzékelhetővé teszi. Természetéből adódó korlátaira azonban már korán felfigyeltek a filozófusok. Az írásbeli forma kötöttsége nem alkalmas a gondolatok egyidejűségének és strukturáltságának, gazdagságának kifejezésére. A XVII. század végén már sokan tiltakoztak a könyvek számának növekedése miatt is. *Leibniz* 1680-

ban egyenesen ezt írta: „semmi haszonnal nem jár a könyvek tanulmányozása”, hiszen nem hozta meg azt a változást az emberek gondolkodásmódjában, amelyet vártak tőle. *Leibniz* amiatt is aggódik, hogy az emberek visszahullhatnak a barbárságba: „ehhez igen sokban járul hozzá az a rémes könyvtömeg, amely napról napra növekszik. Szinte meghaladhatatlan lesz a zűrzavar; végtelenül sok szerző lévén, mindegyiküket az általános feledés íme feyenegeti...” *Chateaubriand* vélekedése is hasonló volt: „Régebben másképp fogták fel a történelmet, mint mi. Mentésültek e végtelen sok olvasmány alól, amely agyonterheli a képzeletet és a memóriát, mert akkor még kevés dokumentumot tanulmányozhattak”.

Az írásbeliség a nyelv használatát is kiteljesítette. Az egyedfejlődés során a nyelvvel együtt azonban az egyén egy sajátos világnézetet is elsajátít. A „való világot” – illetve azt, amit egy közösség annak tart –, a világról alkotott képet is a „nyelvi relativitás” határozza meg: „ez a kép a világnak nyelvünkre vonatkoztatott képe” (*Humboldt*). Nem véletlenül az ábécés írásmódot használó közösségekben alakult ki a demokritoszi-epikuroszi atomisztikus világgép – a kínai képirás más filozófiai alapon áll: a taoista világszemlélet azt vallja, hogy a megfogható anyagi szubsztancia nem különíthető el (*Needham*).

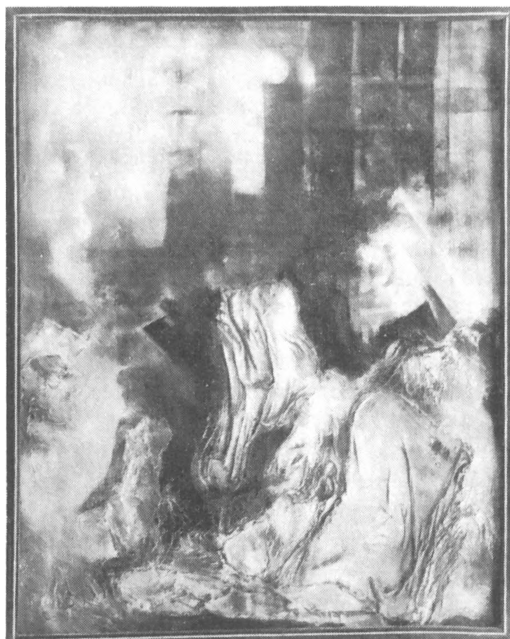
A Gutenberg-galaxis sokáig egyeduralkodó médiuma a könyv volt. *Hauser* szerint egy történelmi korszakra jellemző az információközvetítés módja és eszköze, a médium, amely „nemcsak hordozója, de konstruktív eleme is az általa közvetített üzenetnek”. *Boulding* még ezen is túlmegy, amikor azt mondja: „A társadalmi rendszereket nagyrészt azoknak a médiumoknak a természete strukturálta, amelyekben a kommunikációk zajlanak, nem pedig ezeknek a kommunikációknak a tartalma.” Ha ebben van is némi túlzás, a médiumok meghatározó jelentősége semmiképpen sem vitatható.

McLuhan már idézett művében a Gutenberg-galaxis végét is megjósolja. Nagy vihart kavart ezzel a megállapításával, de a könyve megjelenése óta eltelt 30 esztendő őt igazolta. Azóta már nemcsak a könyv, de egyenesen az írásbeliség, sőt a nyelv hanyatlásáról, válságáról is beszélnek. Szociológiai felmérések, pszichológiai vizsgálatok tényekkel támasztják alá az „elektronikus”, „poszttypográfiai” ember kialakulását, aki sokkal több időt tölt már az elektronikus, mint a nyomtatott médiumok

„társaságában”. Az információszerezés legfontosabb eszköze a televízió lett, ezzel megszűnt az írás abszolút vezető szerepe. A „vizuális élmény” elképesztő mértékben árasztja el a világot: a korábbi misztikus és művészi ábrázolások szintjéről a köznapi információ szintjére lépett. Világméretű képi szimbólumrendszerek alakultak ki, amelyeknek értelmezése sokkal gyorsabb és könnyebb, mint az egy konkrét nyelvhez kötött, szöveges közleményké. Ezek a „vizuális kommunikációs” rendszerek azt használják ki, hogy a képi közlésforma, a „látás nyelve” az egyik leghatékonyabb eszköz az ember és a tudás közti harmonikus egység létrehozására (*Kepes*). A „vizuális nyelv” minden más kommunikációs eszköznél jobban közvetíti a tudást, a kép dinamizmusa életre kelti a statikus verbális fogalmakat. A vizuális közlés befogadása – amely a külső anyagi erők és az ember belső erőinek kölcsönhatására épül – alkotó integrációs tevékenységet igényel a nézőtől. Az optikai erőterben a vizuális erők a pont, a vonal, a sík stb. hatnak, de külső erő maga a fényenergia is, amely lehetővé teszi a látást. Az ember vizuálisan is érzékeli a tér-idő-történéseket. A gondolkodáshoz hasonlóan az érzékszervek felfogóképessége is fejlődik, illetve tudatosan nagymértékben fejleszthető. A vizuális ábrázolás egyetemes és nemzetközi érvényű jelrendszerrel dolgozik, amely az érzéki ingerek és a külvilág látható struktúrája közötti megegyezésre épül – írja *Kepes* *A látás nyelve* című könyvében. A verbális, illetőleg képi elemekből álló jelrendszerek közmegegyezéses konvención alapulnak. De ismerjük-e, milyen rendező elvek mentén, milyen fiziológiai folyamatok indukálásával fejt ki hatását a technika teremtette „új, komplex vizuális környezet”?

*

Az információhordozó médiumok változásával együtt egy másik, legalább ilyen jelentőségű folyamat is megkezdődött. Az információ tömegtermékké vált, kialakult a modern „mass media”, amely minden eddiginél jobban összefonódott a hatalmi érdekekkel. 1976-ban az UNESCO létrehozott egy Kommunikációs Problémákat Vizsgáló Nemzetközi Bizottságot, amely 1980-ban publikálta kutatási eredményeit. A *MacBride* jelentés megállapítása azóta szinte közhellyé vált: „A tömegtájékoztatási eszközök nemcsak visszatükrözni, hanem formálni is tudják a véleményeket, a

szemléletalakításban is szerepet játszanak.” A tájékoztató eszközök iparosodott jellegűvé váltak, amelyeknek végső célja ugyanúgy a fogyasztás növekedése, mint más termelő ágazatoké. Az információ felülről lefelé áramlik: az információs eszközök „a hatalom szócsövévé válnak az önálló gondolkodás és a kritikus ítéletalkotás rovására” (MacBride jelentés).

A *mass media* sem tehetett volna szert azonban ilyen mérvű befolyásra, ha a technológiai fejlődés nem biztosítja a telekommunikációs rendszerek világméretű elterjedését. Még ma is óriási különbségek vannak az egyes földrészek és tájegységek kommunikációs infrastruktúrájában, de a műholdas tévéadások vételéhez szükséges berendezések egyedi beszerzése adott esetben megoldható, így „fogyaszthatja” ugyanazt a tömegkommunikációs terméket a kanadai nagyvárosi diplomás és a dél-afrikai (fél)analfabéta munkanélküli is. A szakemberek számára érdekes kérdés, hogy vajon tényleg ugyanazt látják-e.

A tömegkommunikáció legnagyobb hatalma nem a közönség nagyságából adódik – bár ez a szám időnként félelmetes (az iraki háborút több százmillióan nézték „egyenes adásban”). „A tömegközlelési eszközök jelentősége... abban rejlik, hogy olyan közleményeket képesek tömegesen teremteni, amelyek tömegközönséget hoznak létre...” írja *Gerbner*, majd így

folytatja: „A modern társadalmi kohézió egyik fő eszköze ez a »közönségcsinálás«... Ezeket a közönségeket az állandó publikáció hozza létre... A publikáció nagy jelentősége az, hogy gyorsan, állandóan és áthatóan tud a tér, az idő és az osztály határain átlépve új alapokat adni a közös gondolkodás és cselekvés számára.” Hatalma is ebben rejlik: az a döntés, hogy a publikumhoz milyen közlések jutnak el, egy meglehetősen szűk társadalmi csoport kezében van, amely befolyását éppen annak köszönheti, hogy több információval rendelkezik, mint amennyit „tömegfogyasztásra” közzétesz.

A fent vázolt jelenségek nemcsak a tömeg-, de a tudományos kommunikáció terén is mutatkoznak. A „publikáció” egyes tudományterületeken a szakmai tevékenység minőségi fokmérőjévé vált; megfellebbezhetetlen mérőszámokra, hivatkozáselemzésekre lehet karriert és egzisztenciát építeni. Akinek ez sikerült, az élvezheti a „láthatatlan kollégiumok” és a „szürke irodalom” nyújtotta előnyöket, akinek nem, az élete végéig behozhatatlan hátrányba kerül.

Talán észre sem vesszük, hogy a tudományos kommunikáció terén ugyanúgy a piaci törvények kényszerítő ereje hat, mint más, piacorientált területen. Ezt nemcsak a reklámoktól való egyre erősebb függőség bizonyítja: ugyanez a tendencia érvényesül a szabványosított közlésmódok, a szövegszerkesztő programok diktálta „sterilizált” közlemények számának gyorsütemű terjedésével is. A fogyasztói magatartásminták magától értetődően nemcsak a magánszférában hódítanak: a hivatali munkaeszközök vásárlásától könyvtári előfizetésig számtalan helyen tapasztalhatók presztízsmotivációk is.

A „big business”, a személyi számítógépek forgalmazásában lévő üzleti érdekek és az erősödő polgári demokráciák – zászlajukon az emberi szabadságjogokkal – nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy – *Nora-Minc* szóhasználatával – a „kiválasztottak informatikája” lassan ne csak a keveseké legyen: előbb a közintézmények, majd a lakások falai közé kerülve, mint egy „domesztifikálódva” egyre szélesebb társadalmi rétegek szolgálatába álljon.

A piaci versenynek a felhasználói oldalról feltétlen előnye annak a rugalmas, sokoldalú, naprakész tájékoztatási apparátusnak a kiépülése, amelyen belül az egyes szolgáltatók arra „kényszerülnek”, hogy versenyezzenek a felhasználók kegyeiért. Úgy látszik, a könyvtárak egyelőre még állják a sarat, de a hivatásos in-

formációközvetítő cégek feltűnésével ezt a szférát is elérte a nagy kérdés, kik tudnak megmaradni az információs piacon, a régi intézmények meg tudják-e tartani társadalmi pozícióikat.

*

Egy ideig úgy tűnt, a könyvtárak az új technikai/technológiai eszközök és módszerek alkalmazásával többé-kevésbé lépést tudnak tartani az „információrobbanásnak” szívesen nevezett túltermelési válsággal. Miközben azonban a könyvtárak az egyre több dokumentum gyűjtésével, feldolgozásával és tárolásával bírók, az említett munkafolyamatokban alkalmazott módszerek terén változatlanul a XIX. század felfogását követték. A katalógus-tételek készítése, a leírások betű- vagy szakrendbe sorolása, a kötetek raktározása gyakorlatilag ugyanúgy folyik, a „számítógépes feldolgozás” jó esetben a szolgáltatások terén hozott minőségi változást. Az olvasónak egy „automatizált” könyvtárban ma annyi könnyebbség jut, hogy nem kell katalógusfiókokban böngésznie, a számítógép segítségével talán valamivel gyorsabban tud rátalálni a keresett tételre, és ha jól szervezett a könyvtár, akkor még „kérőlapot” sem kell kitöltenie – elég, ha a kölcsönözni kívánt tételhez a megfelelő mezőbe odairja a saját azonosító számát, és rövidebb-hosszabb várakozás után megkapja a kért művet. Ha ugyan megkapja...

Ha önkritikusan szemléljük saját könyvtári-tájékoztatói tevékenységünket, meg kell állapítanunk, hogy az információkeresés és a dokumentumkölcsönzés „filozófiája” az évszázadok során mit sem változott: az olvasónak egy mai számítógépes rendszerben ugyanúgy „le kell fordítania” gondolatait, elképzeléseit a rendszer „információkereső nyelvére” ahhoz, hogy hozzájusson egy konkrét téma irodalmához, és ugyanúgy meglehetősen pontossággal kell ismernie a „bibliográfiai adatokat” ahhoz, hogy megkapjon egy adott dokumentumot, mint egy „hagyományos” könyvtárban. A mai „korszerű”, számítógéppel feldolgozott gyűjteményekben is az olvasónak kell maximálisan alkalmazkodnia a könyvtár szervezeti, gyűjteményszervezési, feldolgozási, kölcsönzési stb. rendjéhez, és egyre gyakrabban kell kényszerűen tudomásul vennie, hogy a nagy nehezen megtalált dokumentumok kölcsönzését a könyvtár – a megfellebbezhetetlen állományvédelmi okokra hivatkozva – megtagadja.

Az információs piacon feltűntek már azok a terjesztő bróker cégek, amelyek a bibliográfiai adatok mellett egyre gyakrabban teljes szövegeket is szolgáltatnak anélkül, hogy a dokumentumbázissal „bajlódnának”. Igazi nagy áttörést azonban az információkeresés új filozófiája jelent: a „fulltext” eljárás során nem kell ismerni a bibliográfiai adatokat és/vagy az osztályozó/indexelő rendszert ahhoz, hogy az olvasó rátaláljon az őt érdeklő irodalomra. A teljes szövegű adatbázisok széles körű elterjedése felvillantja azt a távlati lehetőséget, hogy egyszer majd ki lehet védeni a Bradford által leírt szóródásból adódó információvesztéget is.

Mi lesz a könyvtárak sorsa, ha nem lesz már szükség a „kézbevehető” dokumentumokra? Képesek lesznek-e fölvenni a versenyt a bróker cégekkel, vagy átengedik a terepet a gyarapítási – feldolgozási – raktározási gondoktól mentes „profi” információközvetítőknél, akik ráadásul nem is a kifogásokat keresik arra, hogy mit miért nem szolgáltathatnak, hanem azokat a felhasználókat, akiknek minél többet szolgáltathatnak?

*

A könyv és az írni-olvasni tudás kiváltságos helyzetet biztosító korszakában természetes módon tartoztak a társadalmi elithez a „szent” könyvek őrei, akik az írásbeliség hanyatlásának törvényszerű velejárójaként szorulnak ma háttérbe. Az új kommunikációs eszközök elterjedése új kulturális rétegződés kialakulásához vezet: e folyamatban magától értetődően lesznek az új elit részesei mindazok, akiknek tudása az új médiumokhoz kapcsolódik.

A könyvtári-tájékoztatói területen az új médium ma a számítógép, amely nemcsak mennyiségi gyarapodást hozott, de új minőséget is teremtett a maga sajátos tudásanyagával. Minőségi változást jelent azonban az addigi *kontinuos történeti szemlélet* helyébe lépő *adatok diszkontinuitása* is, amely jelenség pontosan illeszkedik a tudományok specializálódásának folyamatához. Ismeretes, ahogy növekszik egy szakterület tudásanyaga, úgy egyre nő azoknak a szakembereknek a száma is, akiknek tudása „részhalmozokként” egymás mellé illesztve „fedi le” egy adott terület tudásanyagát.

A tudomány fejlődését és vele együtt a kutatók, illetve a tudományos információk számának növekedését exponenciális függvénnyel szokás jellemezni. *Guéno* szavaival a gyűjtemé-

nyek hatványozott mértékét öltő gyarapodása, az *akkumuláció*, „amelynek következtében könyvtári állományaink észrevétlenül egy rendezett küllemű, de kiaknázatlan ugarrá válnak”, egyre elviselhetetlenebb terhet ró a könyvtárakra, különösképpen pedig a nemzeti impresszum teljességének gyűjtésével megbízott nemzeti könyvtárakra. „A logorrheában szenvedő új kommunikációs műfajok óriási mennyiségben termelik a kihasználatlanul maradó nemzeti örökséget” – mondja *Guéno*, pedig a „hagyományos” könyvek számának növekedésével is elegendő feladat lenne lépést tartani: az UNESCO adatai szerint ma egy év alatt annyi kötet lát napvilágot, mint az egész XVIII. század folyamán. Csoda-e, ha a könyvtárak még a dokumentumok leírásával is alig birkóznak meg?

*

Az írás-olvasás társadalmi elértéktelenedésével párhuzamosan a Gutenberg-galaxis végét jelzi a vizuális kultúra előretörése is. Véleményem szerint ez a jelenség a globális tendenciaként érvényesülő integrálódás egyenes velejárója: amíg az írásbeliség erősen nyelvhez kötött, addig a képi ábrázolás gyakorlatilag független a nyelvi adottságoktól. Ehhez hozzájárul még az is, hogy „tényeket és eszméket

nagyobb mértékben és mélyebbre hatolva tud közvetíteni a vizuális nyelv, mint más kommunikációs eszközök... Az anyagi világ és a társadalmi folyamatok új értelmezését azért képes ábrázolni, mert a korunk minden haladó természettudományos fogalmát jellemző dinamikus kölcsönviszonyok és áthatások egyúttal a mai vizuális kommunikációs eszközök lényegi kifejező elemei is” (*Kepes*).

Ahhoz azonban, hogy ennek az új képi világnak ne csak „egydimenziós”, passzív fogyasztói legyünk, hanem alkotó résztvevői is, „ahhoz, hogy életünket olyanná tegyük, amit érdemes végigélni, új irányba kell indulnunk... A cél egy új, vitális szerkezeti rend, a társadalom új formája...” (*Kepes*). *Lussato* „számítógép-galaxisnak”, *Lancaster* „papír- és könyv nélküli”, *Masuda* „információs” társadalomnak nevezte az előttünk álló új korszakot, „amely az anyagi javak bőséges fogyasztása helyett az emberi intellektuális kreativitást viágoztatja fel”.

Hogy a számítógépekre épülő „*computopia*”-ból mennyi lesz a valóság és mennyi az utópia – még nem tudhatni, de az elképzelések valósággá válása azon is múlik, milyen fölkészültséggel várjuk a „posztalfabetikus” korszakot, mennyire tudunk szembenézni az újabb kihívással.

Tószegi Zsuzsanna

Beszámoló a zalai könyvtári információs rendszerről

Semmi rendkívülit nem akartunk, csupán az adódó lehetőségekbe kapaszkodtunk, s másoknak is ugyanezt kínáltuk fel.

Mint ismeretes, az MTA és az OMFB a Tudománypolitikai Bizottság határozata alapján létrehozta az 1986–90-es időszakra szólóan a K + F Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programot (IIFP), mely 1990 végére megteremtette a kutató-fejlesztő és egyetemi oktató közösség számára az alapvető hálózati és informatikai szolgáltatásokat.

Többen rájöttünk arra, hogy e nagyszerű program kivételes lehetőséget kínálhat a közművelődési könyvtárhálózat megyei könyvtárai számára is. A magunk részéről arra törekedtünk, hogy ne csak bekapcsolódhassunk az

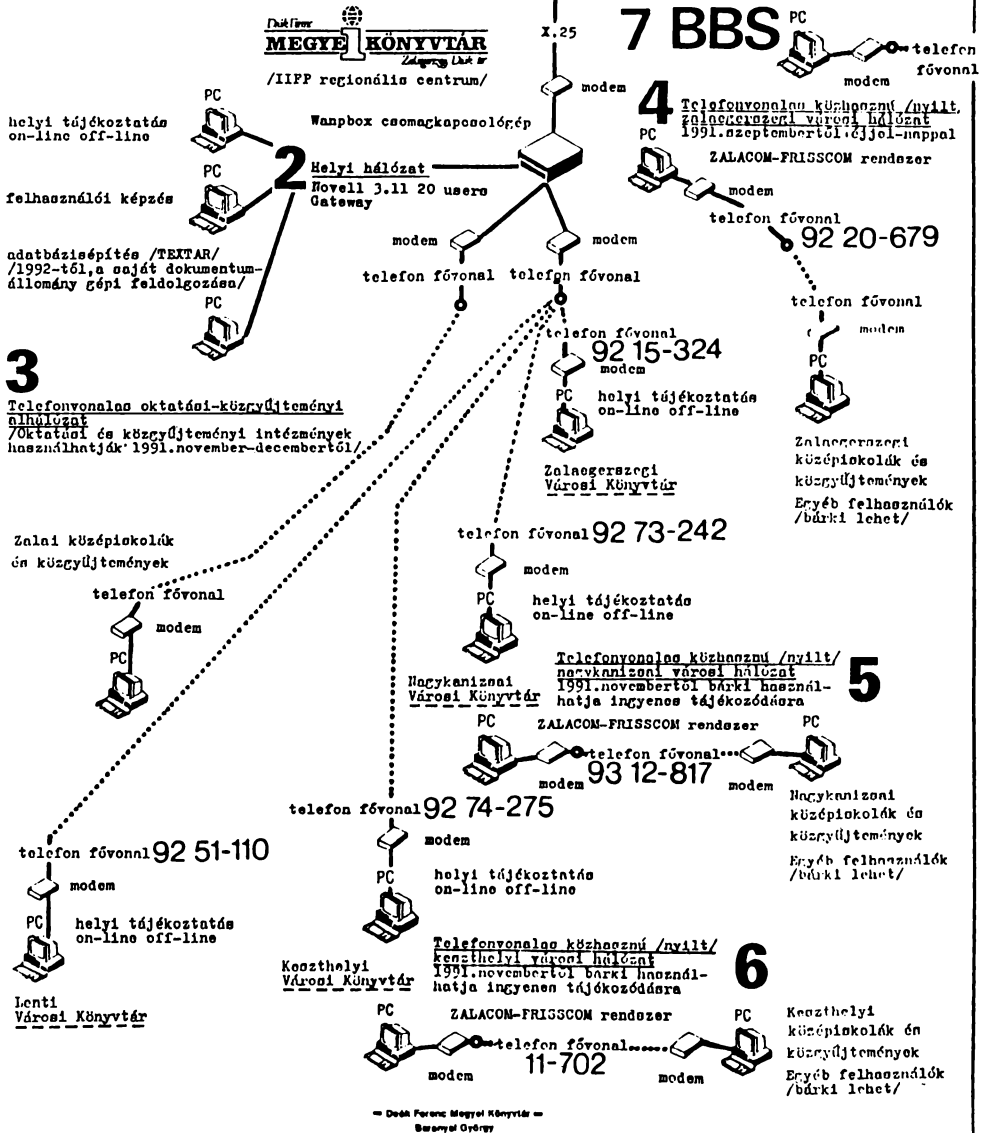
IIF-hálózatba, de a hálózatfejlesztés aktív részesévé is válhassunk azáltal, hogy a megyei könyvtár helyzetéből, hálózati szerepköréből adódóan másokat is beszervezhessünk oda. 1990 nyarán az IIFP vezetése úgy döntött, hogy a számítógépes kapcsolatépítésben már két év óta szorgoskodó zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár (DFMK) kezdeményezését IIF centrum létrehozására elfogadja és támogatja.

Így jött létre a DFMK-ban a területi elven működő IIF regionális centrum (DFMK IIF RegCentr.), amelynek koordinációjához már 1990-ben 13 zalai oktatási és közgyűjteményi intézmény szándéknyilatkozatokkal csatlakozott. Természetesen köztük volt a négy na-

A ZALAI KÖNYVTÁRI INFORMÁCIÓS RENDSZER

INFORMÁCIÓT MINDENKINEKI

1 Információ Infrastruktúra Fejlesztési Program /IIFP/ országos csomagszolgáltató hálózat /Országos nagykönyvtárak és más közgyűjtemények, felsőoktatási intézmények, tudományos intézetek, kutatóhelyek - K+F szféra - külső hálózata/

3 Telefonvonalas oktatási-közgyűjteményi hálózat
/Oktatási és közgyűjteményi intézmények használhatják/ 1991.november-decembertől/

Zalai középirolók
ön közgyűjtemények

telefon fónonnal 92 51-110

helyi tájékoztatás
on-line off-line

Lenti Városi Könyvtár

telefon fónonnal 92 74-275

helyi tájékoztatás
on-line off-line

Közthelyi Városi Könyvtár

Telefonvonalas közhasznú /nyílt/ keszthelyi városi hálózat
1991.novembertől bárki használhatja ingyenes tájékoztatóra

ZALACOM-FRISSCOM rendszer

11-702

— Deák Ferenc Megyei Könyvtár —
Borovits György

ÚJ SZOLGÁLTATÁSUNKAL HÁZHÓZ MEGYÜNK: A ZALACOM— FRISSCOM rendszer adatbázisaiból (jog, szabvány, sajtófigyelő, munkavédelem) éjjel-nappal ingyenes on-line szolgáltatást nyújtunk telefonvonalas gép-gép kapcsolatban.

A hívás-lekérdezés HAYES-kompatibilis modemmel ellátott IBM PC-vel történhet.

Ehhez a speciális felhasználói szoftvert ingyen adjuk. (Ez telefonvonalon is letölthető, ha a felhasználó valamilyen kommunikációs szoftverrel — Procomm, Telecom, Bitcom stb. — már rendelkezik.)

A rendszer beállításához a következő paramétereket kell beállítani: 2400 bps. parítás nincs, 8 bit, 1 stopbit.

gyobb városi könyvtár, a zalaegerszegi, a nagykanizsai, a keszthelyi és a lenti is.

Felsőbb támogatással megkezdődött az oktatás, a felhasználói képzés és a partnerek kiadványokkal, IIF-dokumentumokkal történő el látása. Ekkor még e koordinációban a hálózat virtuális lehetett csupán.

1991-ben az MTA, az OMFB, az MKM és az OTKA Bizottság megállapodást kötött, és meghatározta a tudományos kutatás, a műszaki fejlesztés és a felsőoktatás IIF Programja megvalósításának főbb szakmai irányait az 1991–93-as évekre.

Ekkor már lehetővé vált, hogy a DFMK RegCentr. a partnereivel való együttműködésben kiépítse a Zalai Könyvtári Információs Rendszer (ZKIR) alapjait, s ennek infrastrukturális bázisán egységes elvek szerint működő telefonvonalas csatlakozású területi hálózatot szervezzen a zalai oktatási és közgyűteményi intézmények számára.

Közben a ZKIR-együttműködés lehetővé tette azt is, hogy a társulások viszonyba lépett megyei-városi könyvtárak ne csak offline szolgáltatassanak a jól választott forráshelyekről közösen vásárolt s rendszeresen aktualizált floppy-lemezes adatbázisokból (KARTOTÉK, PRESSDOK, MSZHIR stb.), de mindezekből telefonvonalas ingyenes online szolgáltatást is kínálhassanak környezetükben és e célra kifejlesztett ZALACOM-FRISSCOM szoftverrendszer segítségével. (E szabad hozzáférésű telefonvonalas-modemes gép-gép csatlakoztatásban a ZALACOM a különböző programnyelven írt nem grafikus adatbázisok saját munkahelyéről történő ingyenes lekérdezhetőségét teszi lehetővé, míg a FRISSCOM-ban az adott megyei-városi könyvtár a saját szolgáltatásait kínáló adatbázisait s a különféle tartalmú közhasznú információkat adhatja közre egy modemes IBM PC AT-ről, amely állandóan egy telefonfővonalra van kapcsolva.)

Tulajdonképpen ezzel a ZKIR-együttműködéssel, vagyis az IIF-hálózati szolgáltatásokat kiegészítő s a lokalitásoknak kellő teret biztosító programmal vettünk részt az MKM 1991. évi közművelődési pályázatán – az új kommunikációs technikák fejlesztése s a közhasználatú információk továbbítása tárgykörében –, de sajnálatos módon egyetlen fillér támogatást sem sikerült elnyernünk a 250 millióból. (A zalai megyei-városi könyvtárak ezen közös pályázati programját a Zalai Könyvtári Információs Rendszer címmel publikáltam a *Könyvtári Figyelő* 1991/4. számában, míg a

szétsugárzó tájékoztatás új lehetőségeiről a *Könyvtári Levelező/lap* 1991/8. és a *Könyvtáros* 1991/9. számában írtam.)

*

A ZKIR jelenlegi kiépítettségi szintje 1992-től már lehetővé teszi, hogy az IIFP hálózati szolgáltatásait a zalai közgyűtemények, felső és középfokú oktatási intézmények saját munkahelyről közvetlenül is igénybe vehessék a DFMK IIF RegCentr.-mal kötött szerződés alapján, a centrummal létesíthető telefonvonalas-modemes gép-gép kapcsolatban, mert itt két, a célra rendelt titkosított telefonfővonal modemesen vezet az X.25-be csatlakoztatható Wanpbox csomagkapcsológéphez. (Az ettől független ZALACOM-FRISSCOM hívásokat Zalaegerszegen, Nagykanizsán és Keszthelyen egy-egy telefonvonal szolgálja ki, s ezen online szolgáltatás közeli bevezetését tervezi a lenti városi könyvtár is.) E partnereket a centrum az oktatási, felhasználói képzési, továbbképzési, kiadványozási és organizációs tevékenységével is segíti. Mindezekért a szerződött intézményeket csupán a DFMK-ig vezető esetenkénti telefonos kapcsolat szabott tarifájú díja terheli. Az egyéb működési, távadatátviteli és szolgáltatási költségeket az IIFP központilag, illetve a DFMK IIF RegCentr. közvetlenül – a helyi könyvtárpartoló alapítvány segítségével – fedezi. (Lehetséges, hogy később a szerződéses partnerek anyagi hozzájárulása is szükséges lesz.)

A ZKIR-be szerződött oktatási és közgyűteményi intézmények mint felhasználó partnerek egy sor feltételt kötelesek vállalni: a szerződés tárgya és célja szerint megnevezett szolgáltatásokat és a felhasználókat segítő tevékenységeket az IIF Program alapvető célkitűzéseinek megfelelően, kizárólag az intézmény művelődési, oktatási és tudományos jellegű nonprofit tevékenysége céljaira szabad használniuk és csak a kijelölt – képzett – megbízottak jogosultak a ZKIR-ben kommunikálni; erkölcsi és anyagi felelősség terheli őket azért, hogy a kizárólag saját intézményi célra kapott IIF keretrendszert, a DFMK titkosított telefonszámait, valamint az IIF adatbázisok használatára jogosító password-öket, továbbá a képzés bizalmas információit és a felhasználói dokumentumokat célszerűen használják, megőrzik, harmadik félnek nem adják tovább stb.

1992-re a DFMK IIF RegCentr. 31 zalai oktatási és közgyűteményi intézménynek

ajánlotta fel a ZKIR-ben való szerződéses részvételt. A szerződéseket az IIF Koordinációs Iroda hagyja jóvá.

*

A ZKIR az IIF-rendszer területi elvű, zárt működési egysége (amelyben a ZALACOM-FRISSCOM által egyéb, a helyi adottságokra és szükségletekre épülő nyílt szolgáltatások is vannak, lehetnek). Nem nehéz észrevenni, hogy a ZKIR-egység a Campus Network sajátos analógiája, amelyben a regionális centrum a ZKIR központi könyvtára. A ZKIR-szisztéma az önkormányzati törvénnyel teljes összhangban van, hiszen a különböző fenntartású közgyűjtemények szerződéses viszonyú szabad társulásában adódó feladatok ellátása „jelölte ki” központi könyvtárrá a regionális centrum szerepkört betöltő megyei könyvtárat.

A megyének nevezett kistérségi „köznapi universitas”-ának ezen központi könyvtára köti a szerződéseket a megyén kívüli partnerekkel, adatbázis-szolgáltatókkal stb. – a területi zárt működési egység valamennyi felhasználója ja-

vára, jogosultságára. Könnyen belátható, hogy ez így igazságos, hiszen a ZKIR-egység nem fogyaszt többet, mint egy valóságos Campus Network.

A ZKIR jelenlegi kiépítettségét a vázlatos ábra mutatja. Látható, hogy a DFMK IIF RegCentr.-ben jelenleg négy telefonfővonal kizárólagosan a számítógépes információszolgáltatás és kommunikáció céljait szolgálja, ebből kettő az X.25-be vezet, egy a ZALACOM-FRISSCOM rendszeré, egy pedig a rövidesen induló BBS-é. (A rádióamatőrök BBS-boxa ugyancsak a DFMK-ban működik.) A zalaegerszegi digitális központ a helybeli partnereknek jó minőségű telefonszolgálatot biztosít, s a helyi tarifával itt legolcsóbb a kommunikáció. Ugyancsak zalaegerszegi telefonszámmal rendelkezik a nagykanizsai, a keszthelyi és a lenti városi könyvtár is. A többi szerződéses partnernek a DFMK felhívása a mai telefónia közepette már nem ilyen egyszerű.

Vajon miről számolhatunk be egy esztendő múlva?

Baranyai György

Karácsonyi mese

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy könyvtár. Éldegélt szép csendesén a város közepén, ahogy az összes többi könyvtár is. A kastély minden termében, minden terem minden polcán könyvek várták az olvasókat és látogatókat, akik okos és kevésbé okos kérdéseikre keresték a választ, vagy szórakozni szerettek volna.

A könyvtár egy szép napon ugyanúgy kinyitotta a termeit, mint bármikor, de ez a nap mégsem volt olyan, mint az addigiak. Egyszer csak megcsörrent a telefon, mikor is lett nagy lőtás-futás, rohángálás. Egy jó tündérke elintézte, hogy a könyvtár se maradjon karácsonyra ajándék nélkül. Így történt, hogy a Móri Városi Könyvtár kerekén egymillió forint értékben könyvhöz jutott, karácsony előtt alig pár nappal.

Az ajándék nagyon szép volt, nagyon jó (egy könyvtár mi másnak örülne jobban, mint ilyen sok könyvnek?), de az a feltétele a dolognak, hogy a sok szép és jó könyv felét válogassák ki

a könyvtárosok. Eddig rendben is van. Na, de mi van akkor, ha a könyvtárosoknak egyszerre kell a könyvtárban is lenniük, mert az olvasók és a látogatók jönnek a maguk okos és kevésbé okos kérdéseikkel, amire választ keresnek, és a boltban is ott kell lenniük, ahonnan a sok könyv érkezik?

Ilyenkor sincs semmi baj, mert csak meg kell szervezni az egészet, hirtelen és hamarjában úgy, hogy az mindenkinek jó legyen. Erre való az igazgatónő, aki ezeregy dolga mellett még erre is figyel, hiszen egymillió forintért nem minden nap lehet könyvet kapni, főleg nem ajándékba. Csak egy kis futkosás ide-oda, némi rábeszélés itt meg ott, és máris mehet a dolog.

Lassacskán kiválogatták a könyveket, leltárba vették, dobozba rakták, és hazavitték, ahogy a mesében szokás. Ez csak annyi időt vett igénybe, hogy karácsonyra már az összes doboz ott csücsült a könyvtár termeiben. Az olvasók meg csak jöttek, akárcsak az ünnepek.

Az ünnepek alatt senki nem dolgozik, még a könyvtáros sem. Így maadt a munka januárra (osztályozás, rakodás stb.), a következő év elejére.

Karácsony és szilveszter után meg kinek van kedve olyan munkához, aminek nem egyhamar látja hasznát? Mert bizony a sok szép és jó könyvet mindet egyenként kézbe kell fogni, megszámlálni, leltározni a könyvtár részére is, és legfőképpen helyet keresni neki, mert az olvasók, akik jönnek az okos és kevésbé okos kérdéseikkel, már türelmetlenül várják, hogy ezeket a könyveket is a polcokon láthassák. Ők is szeretnék elolvasni azokat a könyveket, amelyeket a boltban már nem lehet megvenni, vagy azért, mert drága, vagy azért, mert már elfogyott.

Szegény könyvtáros pedig még a fejéhez sem tud kapni (hiszen ott is könyv van), amikor az olvasók jönnek az okos és kevésbé okos kérdéseikkel év elején is, jobban, mint más napokon. Valahogy mégis megkezdődött a rakodás, elindult itt is a munka. A munka bizony fáradtságos és lassú.

Hiszen ha nem lenne meg az akarat, a lelke-

sedés, mi lenne ebből a könyvtárból? Sőt, nem csak ebből, hanem az összes többiből? Mert mindenki tapasztalta már ebben az egyre szegényedő világban, hogy az ember legelőször a szellemi táplálkozásról mond le. De mivel ezt a hiányt pótolni kell valahonnan, eljár a könyvtárba. A könyvtár pedig igyekszik megtölteni azt az egyre nagyobb részt, amit egyre kevesebb pénzből kell betöltenie. Ilyenkor jól jön az adomány, a sok plusz könyv, hiába van vele több munka is, több fáradság és némi morgolódás. Mert morgolódik a könyvtáros, hogy nem fér a polchoz, és morgolódik a látogató, amiért még nem lehet vinni a könyveket.

De szeretném megkérdezni a látogatót, hogy ki adna választ okos és kevésbé okos kérdéseire, ha a könyvtáros nem lenne?

És hogy a mese is jó véget érjen, csak azt szeretném még mondani, hogy nem kell búsulnia senkinek, mert vannak még jó tündérek, akik gondoskodnak mindenkinek a meglepetésről... Mint a Móri ÁFESZ elnöke, *Maróti Imre*. Köszönet érte neki és munkatársainak.

Imre Andrea

A szerkesztő postájából

Nyílt levél... meg egy másik

Kedves Laci!

Még olvasatlanul táskámban lapult a *Könyvtáros* idei első száma, amikor megtudtam, hogy győri kollégáim kárörvendve adták egymásnak a hírt: „Megcsipkedte Bereczky a Tubát a *Könyvtárosban*”. Nosza elolvastam gyorsan szokásos bevezetődet, benne a hosszú idézettel 1988. évi glosszámból. A csipkelődésről annyit, soha ennél gonoszabbat, mert ez igazán kibírható. Az meg egyenesen hízogó, hogy ennyit idézel tőlem, mert a megyei tájékoztató híre is én írtam. Egy kicsit magamat is nyugtatva, s talán rózsaszínre kozmetikázva azt a megalázó helyzetet, amibe – többek között – a mi könyvtárunk is került. Mert áldatlan helyzet a miénk, hiszen a múlt évben fele annyi új könyvet vettünk, mint öt évvel ezelőtt, s 70 címmel lett szegényebb a könyvtárainkba járó periodikák sora. S még nem jutottunk a gödör fenekére, mert az idei költségve-

tés előreláthatólag létszámcsökkentésre kényszerít bennünket, ami annyit jelent, hogy egy kisvárosban az elhelyezkedés legkisebb esélye nélkül (sorban szűnnek meg a szak szervezeti könyvtárak) utcára kell lökni néhány munkatársamat.

Éppen ezért helyesbitemem kell Téged. Tuba Laci nem végezte el a közgazdasági egyetemet, hanem elvei ellenére kétségbeesetten megpróbál tenni valamit, ha lehet, mert összedőlni látszik mindaz, amit 26 év alatt felépített. Magamban már megkövettem a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat, mert ők előbb jutván szorongatott helyzetbe, megpróbáltak előre menekülni, s akár súlyos kompromisszumok árán is több bevételhez jutni. Mi, Mosonmagyaróváron akkor még lubickoltunk az új beruházás utáni fölívelésben. Mentségemül: Te is tudod, hogy a *Könyvtáros* szorongatott helyzetében mit jelent egy kis jó hír, csekélyke

biztatás, bizalom a jövőben. Nekünk akkor még jól ment, s a „lét meghatározta” a tudatomat. Persze, az elveimet azóta sem adtam föl, s hiába kényszerítettek a körülmények, hogy a gyerekkönyvtárat bútorboltnak, az irodákat újonnan alakult társaságoknak és szervezeteknek adjam ki, mégis „Életem végéig melengetem magamban azt a konzervatív könyvtárképet, amely... meleget, világosságot, könyvet és folyóiratot, meleg emberi szót képzel a bibliotéka falai közé”. Nem ment könnyen a „modernizálás”, hiszen meg kellett harcolnom magammal, a munkatársaimmal, a közvéleménnyel, sőt még a fenntartóval is, mert olyankor mindenki finnyás, „tartása van” (mint nekem volt), amikor a templomba kufárokat fogadnak, de amikor több pénzről, támogatásról van szó, szemérmesen hallgatnak. Egyébként, ha jó közgazdász lennék, vagy csak több eszem, s főleg több pénzem lenne, akkor ma Mosonmagyaróváron zöldsegesboltot, butikot, kocsmát vagy masszázsszalont nyitnék, s ha elég hegyes a könyvököm, kellően gátlástalan és könyörtelen lennék, továbbá ismerném az adócsalás fortélyait, gazdag ember is lehetnék. Korunk új eszménye a vállalkozó, akiről – tisztelet a kivételnek –, rokonértelmű szóként ma főleg a harcosló jut eszembe.

Íme, Laci, így fogtál Te szavamon engem, s sikerült a példámon igazolni, hogy milyen mélyre jutottunk. Én azonban nem vagyok olyan bizakodó, mint Te, amikor örömmel idézed *Rajk László* könyvtárpárti szavait. Választáskor jó a könyvtárosok szavazata is, azután el lehet őket felejteni. Ha nem hiszed, látogass el néhány SZDSZ és Fidesz uralta magyar városba!

S ha már levélírásba fogtam, hát „egy piszokkal” intézzünk el egy másik dolgot is. Hetekig feküdt az asztalomon a *Könyvtáros* tavalyi 6. száma, amelyben *Cím nélkül* azt írtad: „Szó sincs róla, hogy mind a 800 000 párttag csirkefogó volt. De hogy többségük megalkuvó, karrierista, vagy éppen cinkos volt, arra leteszem a nagyesküt”. Majd később: „Ennek ellenére hiányolom az önkritikájukat”. Nos, én megpróbálom, bár lehet, hogy Te nagyobb „halra” vágytál. Hátha a példámon ők is kedvet kapnak. Tudom persze, hogy mivel esendő az ember, az új önkritika inkább önmentegetés lesz. Régi műfaj ez már kicsi hazánkban!

Bolsevik karrierem 1978-ban indult, amikor már 12 éve könyvtárigazgatóként, „szelíd nyomásra” fölöslegesen elvégeztem a marxista szakosítót (borzalom kimondani: vörös diplo-

mával), majd többszöri „puha fenyegetés” után beálltam az MSZMP-be. KB. PB., ÜB., VB. tagja soha nem voltam, s valóban azzal vigasztaltam magam, ha már így történt, megpróbálok jót tenni. Ez ugyan ritkán sikerült, de mivel 8 évig retorikát adtam elő különböző pártoktatási fórumokon, a párt pénzen „belülről bomlasztottam”, de legalábbis igyekeztem a párton belüli legjobb, még mondható („reform”) szöveget terjeszteni. Lehet, hogy ezalatt tölem érdemesebb emberek előtt foglaltam el a mosonmagyaróvári könyvtár igazgatói székét. Dehát, könyörgök, ma az önkormányzati képviselőtestületektől a nemzetgyűlésig (és másutt!) csak a legérdemesebbek ülnek? Kizárólag a leghitelesebbek, legtisztábbak?

Akik a népre, 56-ra és másra nemcsak hivatkoznak, s hivebben képviselik, mint az MSZMP a munkásosztályt? S itt elég csak a párttitkárokból és apparátusbeliekből átvedlett MDF, SZDSZ politikusokra, Kft-k, Bt-k, Rt-k új ügyvezető igazgatóira, KISZ funkcionáriusokból lett szentfazekakra, ateistából lett Krisztus lábát rágóra utalnom. Aztán nemcsak az a 800 000 végzett itt „piszkos munkát”,

hiszen mi például nem lehetünk besúgók, hivatásos följelentők, három per hármasok. A katonák védték a „szocialista hazát”, a pedagógusok alakították a „szocialista embertípust”, a közművesek építették a pártszékházakat és börtönöket, a könyvtárosok szolgálták a lenini kulturális forradalmat stb. És aki nem vállalt közszereplést, közülük jó néhány nem csak sunyt és lapított? Mert én azért falusi pedagógus létemre nyilvános egyházi esküvőn keltem egybe feleségemmel (1964-ben), s megkereszteltem a gyermekeimet, ami majd nem az állásomba került. 1969-ben közjegyzővel tiltattam le a városi első titkár fizetését könyvtartozásért, ami viszont elmaradt jutalmakba és fizetésemelésekbe került. 1976-ban bizonyos általam szervezett író-olvasó találkozókért a városi rendőrkapitány nemes egyszerűséggel „fellazítónak” nevezett. A mosonmagyaróvári könyvtár polcain két évtizede vannak vallásos művek, járt a *Confessio* és a *Vigilia*, s a „város papjaival és lelkészeivel nemcsak népfrontos alapon” voltam tegeződő viszonyban. Tudom, csekély dolgok ezek, s szinte röstellem előhozni. De egyesek hordóra pattantak, köpenyük már kívül-belül kopott a forgatástól, s mert harsányak és gátlástalanok, ma ők a „hiteles emberek”.

Elő is léphettem volna, hiszen én húzattam ki magam a megyei káderfejlesztési tervből, amelyben egyszer művelődési osztályvezetőnek, egyszer pedig megyei könyvtárigazgatónak szántak. Míg én hülye fillérékért „közszerepeltem”, mások gyűjtögettek, s így aztán 50 éves létemre még nem volt autóm, s világletemben a magaméban laktam, mert kamat nélküli kölcsönre sem méltatott a Kádár-rezsim városi garnitúrája.

Tudom, Laci, hogy sok mindenben egyetértünk, hiszen Magad is füstölgéltél hasonlókért a *Könyvtáros* lapjain, éppen az idézett *Cím nélkül* írt soraidban. Az én bajom az aránnyal, a mértékkel van. Ma is és a múltban is sokkal kevesebbre teszem a cinkosok és érdemtelenek csapatát, és nagyobbra, jóval nagyobbra a tisztességesekét, becsapottakét, ártvertekét. Nem mindenki volt a Kádár-rendszer idején sem elnyomott, elég ha miniszterelnökünkre és külügyminiszterünkre utalok, akik tudtommal nem voltak aktív ellenállók, és nem a börtönből emelte őket a nép jelenlegi posztjukra.

Kedves Laci, lehet, hogy pontatlanul fogalmaztam. Ma már vannak biztató jelek, könynyebb embernek maradni, nem kell hetenként megalkudni magunkkal, s tudom azt is, hogy sok fájdalmas dologra az elmúlt negyven év kényszeríti a mai vezetőket. De ugye megbocsátod, ha a gazdasági kényszer szülte megalkuvásaimra, a vágató inflációra, a nyomorult nyugdíjasokra, a munkanélküliekre, a hordószónokokra, a fazék körül tülekedőkre és a lerohadt kultúrára gondolva nem homályosodik el a szemem a meghatódottságtól, s az értelmiség egy jelentős részével (a lenini „ingadozó értelmiség” azért ingadozik, mert gondolkodik!) döböntem, keserűen és néha émelve nézem a „pálya széléről” a hangoskodást, tülekedést, a hatalom (és konc) újrafelosztását, amit némelyek rendszerváltásnak neveznek.

Ezeket gondoltam én a Te bevezetődre, s meghagyván magamnak a tévedés, másoknak a szabad meggyőződés jogát

szívélyesen üdvözöllek: *Tuba Laci*

Aki talán soha nem jön divatba, mert a hatalmat magát nem szereti; ha van neki, az övét sem.

*

Tisztelt Bereczky László Úr!

Csodálkozva olvastam szerkesztői üzenetét az 1992/1-es számban. Véleményem szerint az ott közölt következtetései tévesek, és mivel azokat nyilvánossá tette, kérem, hogy a lehetőség szerinti legközelebbi alkalommal jelentesse meg alábbi válaszomat.

A múlt év tavaszán ösztöndíjjal tartózkodtam külföldön, ahonnan egyik tanáromnak hazaküldtem néhány cikket, azzal a kéréssel, hogy adja le a *Könyvtáros*nak. Tanárom ehelyett a *Könyvtári Levelezőlapot* ajánlotta. Végül nem egyeztünk meg semmiben. A gyakorlatról hazatérve, cikkeimmel felkerestem a

Könyvtárost, ahol *Bereczky László* néhány perces barátságos beszélgetés után közölte, hogy cikkeimet augusztustól kezdve (!) fogja lapjában közölni. Ezen túl megegyezésünkhöz híven folyamatosan küldtem a cikkeket.

Szeptember eleje felé meglepve láttam, hogy írásom egy része megjelent a *Könyvtári Levelező/lapban* (1991/6–7. sz.). Tanárom tehát leadta a szerkesztőségnek. Ezután felkerestem *Bereczky Lászlót*, hogy elnézését kérjem. Elmondtam, hogy „sajnálatos szervezési hiba” történt. Ő továbbra is neheztelt, közölte, hogy cikkem ezek után nem jelenhet meg. Kollégák jelenlétében pedig azt mondta, hogy *ennek ellenére* kifizeti a honoráriumot és *visszaküldi a cikkeket*. Meglepettségem miatt akkor nem, de néhány nappal később levélben közöltem, hogy meg nem jelent írásért nem fogadom el a pénzt, de a cikkeket kérem vissza.

Ekkor, december elején felkerestem a *Könyvtári Levelező/lapot* és a *Könyvtári Figyelőt*, ahol leadtam a cikkeket. Két nap múlva tapintatosan figyelmeztettek a szerkesztők, hogy az írás megjelent a *10. sz. Könyvtárosban*. Nem számítottam erre, hiszen nem gon-

doltam, hogy cikkem ilyen sokáig nyomdában maradt. Tudtam, hogy nem rövid az átfutási idő, azonban én augusztusi közlésre kaptam ígéretet. (Ez a késés azért is furcsa, mert az asztali kiadványszerkesztés korát éljük, s egy szál PC-vel nyomdakész folyóiratot állítanak már sokan össze, azonkívül számos nyomda nem tudja kapacitását kihasználni.) Ezután írtam azt a levelet, amit *Bereczky László* az 1992. januári számban idézett. Mivel nem jött felelet, ezért felhívtam a főszerkesztőt. Ekkor ígéretet kaptam a válaszra, amelyet azóta sem kaptam meg – gondolom a posta hibájából. Így tovább hívtam alkalmanként a szerkesztőséget, sajnos sikertelenül; a választ csak a januári számban olvashattam.

A fentiek tudatában szomorúan vettem tudomásul *Bereczky László* vádjait. Ezeket, mivel tévedésen alapulnak, nem veszem magamra: mindössze a két félreértés miatt marasztalom el magamat. A szerkesztői üzenet címe viszont bántott: *Esetünk a Mikulással* (tulajdonnév előtt névelővel), illetve az üzenet végkövetkeztetése. Reménykedem abban, hogy *Bereczky László* véleménye megváltozik.

Üdvözlettel: *Mikulás Gábor*

Visszhang

Adalékok az új, számítógépes Magyar Orvosi Bibliográfiához

Még a legújabb, számítógépes Magyar Orvosi Bibliográfia megjelenése előtt

Szokatlan, az eddig ismertektől elütő hangú közleményt jelentetett meg a *Könyvtáros* 1991. évi 11/22. száma. Ebben *Terebessy Ákos*, a Magyar Orvosi Bibliográfia (a későbbiekben MOB) felelős szerkesztője (ezentúl: a felelős szerkesztő) tett arra kísérletet, hogy a kiadványát elemző két – értékes – recenzióra adjon választ, iránymutatónak tekintve az egyiket, indulatoktól fűtöttnek tartva a másikat.

*

Nos, a felelős szerkesztő igen jól tette, hogy

elfogadta *Vajda Erik* a *Könyvtáros* 1991. 5. számában megjelent – egyébként szigorúbb – kritikáját, lévén annak tartalma vitathatatlan. Nemtetszése a *Könyvtári Levelező/lap* 6/7. számában közölt bírálattal kapcsolatban kicsit indokolatlannak tetszik, noha kiadványa előszavában éppen ő unszolja a használókat arra, hogy kritikái észrevételeikkel járuljanak hozzá a MOB tökéletesítéséhez. A MOB első számában beígért véleményekért járó köszönet helyett a felelős szerkesztő az ismertetés szerzőjét előbb „sárdobáló anonim”-nak aposztrofálta, írását becsmérő hangneműnek és szemé-

lyeskedőnek, következtetéseit szubjektívnek állította be, végezetül odáig jutott el – talán korántsem szubjektív, indulatoktól fűtött, becsmérlő módon? –, hogy a szakirodalomban való járatlanságát, stílusérzékenységének hiányát érzékeltetve, az anonymust rögtön „anonymus úr”-nak titulálta. Tartsuk fenn annak lehetőségét, hogy a felelős szerkesztőt felbosszantó cikk szerzője hölgy, netalántán úrhölgy, ennek folyamányaként, eltekintve minden nemre való utalástól, őt nagy kezdőbetűvel Névtelennek nevezzük!

A felelős szerkesztő közleményében tulajdonképpen nem is Névtelen állításaival vitatkozik – mint hamarosan kitűnik, azok megfelelnek *Vajda Erik* gondolatainak –, hanem Névtelen személyével, nem fogadva meg a *Könyvtári Levelező|lap* szerinte „okos” szerkesztőjének javaslatát, mely szerint a vizsgálódás elsősorban a cikk tárgyára irányuljon.

A felelős szerkesztő eljárása azért is szokatlan, mivel a sajtótörvény a valótlan állításokat tartalmazó közleményt megjelentető szerkesztőséget arra kötelezi, hogy a helyreigazítást hozza nyilvánosságra. A felelős szerkesztő nem élt törvényadta jogával, gyaníthatóan azért, mert nem volt mit helyreigazítani.

Mivel a felelős túl soknak (!) tartja a megjelent két recenziót, a *Könyvtárost* választja meg orgánumának, amelyben a cikkek e tömkelegre reagálhat. Meg kell azonban jegyezni, a felelős szerkesztő a szerencse fiának tarthatja magát, hogy a különféle bibliográfiai műhelyek,

a népjóleti könyvtárhálózat tagkönyvtárainak kórusa nem szólalt meg, a hangzás ugyanis igen homofon lett volna.

*

Lássuk mi az, ami a felelős szerkesztő ínyére van! *Vajda Erik* állításai: 1. A számítógépesítés nem öncél. 2. A felhasználó érdeklődése a kiadvány tartalmára és használhatóságára korlátozódik. 3. A MOB leggyengébb pontja a kiadványról szóló tájékoztatás. 4. „a használók tájékoztatása szempontjából a kiadvány minden más hasonló magyar kiadványt alulmúl”. 5. A kiadvány nagyobb szakterület áttekintésére alkalmatlan. 6. A MOB szerkezete eltér a kurrens bibliográfiák többségének gyakorlatától. 7. A kiadványt szakmutató tenné használhatóvá. 8. A MOB „megbukik azon a vizsgán, amelyet minden tájékoztató kiadványnak ki kell állnia...” 9. A hibák jelentős része a gépi előállítás utáni kézi javítások (!) következménye. 10. Nincs kapcsolat a részközlemény és a forrásdokumentum között, csirái kezdetlegesek. 11. A bibliográfiai tétel nem az öt legjobban jellemző tárgyszóhoz, hanem a betűrendben elsőhöz (!) kerül.

Mitől fáj viszont a felelős szerkesztő feje? Névtelen állításai: 1. A MOB nem ad tájékoztatást az új szerkezet bevezetésének szükségességéről. 2. Az előszó információszegény, még arra a kérdésre sem válaszol, hogy a bibliográfia évente hány számban jelenik meg. 3.

A MOB nem ismerteti, hogyan kell eligazodni az új rendszerben. 4. A megfelelő segédletek hiányoznak, a megjelentek hibásak. 5. A bibliográfiai tétel nem az öt legjobban jellemző tárgyszóhoz, hanem a betűrendben elsőhöz (?) kerül. 6. Nincs sem tárgyszójegyzék, sem tezaurusz. 7. Míg az *Index Medicus* és a MEDLINE évente aktualizálja tezauruszát, addig a MOB egy régi deszkriptorszótár fordítását alkalmazza. 8. Sok a sajtóhiba (?), a betűrendezési pontatlanság. 9. Ennyi hiba tanulsága: elmélyültebb tervezőmunkára lett volna szükség. 10. A számítógép nem csodaszer. 11. A szakma két éve nem rendelkezik használható orvosi bibliográfiával.

Ha a felelős szerkesztő a felsorolt pontokat összevetné, nem is hasonlóságokra, hanem inkább azonosságokra bukkanhatna. Ennek következtében igen kérdéses, hogy az egyenlőségjel egyik és másik oldalán található elemek között miért lát különbséget. Ezt semmiképpen nem indokolja az, hogy az egyik szerző neves, a másik pedig pusztán Névtelen.

*

De vegyük szemügyre a felelős szerkesztő állításait is! A felelős szerkesztő állításai: 1. Sok kritika jelent meg a MOB-ról. 2. A megjelent kritikák sok szakmai segítséget nyújtottak, kivéve egyet. 3. *Vajda Erik* konstruktív, segítőkész. 4. Anonymus úr szubjektív, becsmélő, személyeskedő. 5. Minden hibát még nem sikerült kijavítani. 6. A változtatásról nem az előszóban kell írni, hanem egy részletesebb ismertetést tartalmazó cikkben. 7. A kiadvány használati útmutatója kimaradt. 8. A MeSH (*Medical Subject Headings*) nagyon jó. Igazolták a felhasználók. 9. A régi rendszer rossz. Jelezték orvosok és könyvtárosok. 10. Valóban akadnak betűrendezési hibák, de azok keletkezési körülményeiről anonymus úrnak fogalma sem lehet. 11. Hálózaton keresztül elérhető adatbázis jön létre, és készül a *Hungarian Medical Bibliography*.

Sajnálatos módon a MOB legújabb füzetei is hibák garmadájával jelennek meg. A figyelmes szemlélő – ha ugyan még részánja magát arra a rendkívüli erőfeszítésre, amit a kiadvány használata jelent – azt is megállapíthatja, hogy míg egyes hibákat kijavítanak, közben újak keletkeznek.

A felelős szerkesztő – elvének megfelelően – kiadványa előszavában valóban nem indokolta meg a változtatásokat, de két év alatt szerét

ejthette volna, hogy az elgondolása szerinti részletesebb ismertetést tartalmazó cikk megjelenjen. Ha nem előszóban, hát az előző után. De fájdalom, de a ismertetés még mindig nem jelent meg!

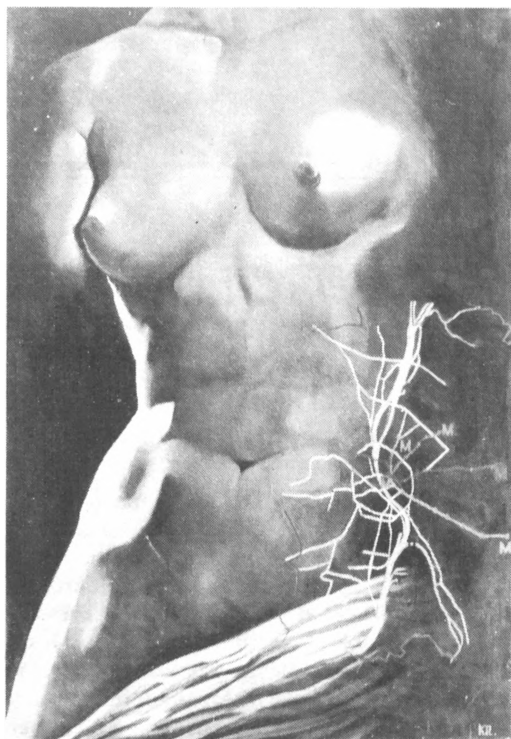
Nem tudni, miért veszi védelmébe a felelős szerkesztő a MeSH-t, hiszen azt senki nem bírálta. Köztudott, hogy a közel 3500 folyóiratot regisztráló *Index Medicus* és a MEDLINE használható. A kritika tárgya a mintegy 120 folyóiratot regisztráló MOB tájékoztatási fogyatékosága, a tárgyszavazás végiggondolatlansága, a mutatók hiánya, illetve pontatlansága volt.

A felelős szerkesztő arról tudósít, hogy az orvosi könyvtárosok és az orvosok nyomására vitte véghez a MOB megváltoztatását, ezt azonban semmivel nem dokumentálja. Ugyanakkor számon kéri Névtelentől a MOB használhatatlanságát bizonyító közvéleménykutatás elmaradását. Névtelen nem végezhett ugyan közvéleménykutatást, de a kiadvány szakszerű tanulmányozásakor önmaga is rájöhetett annak használhatatlanságára, miként erre az eredményre jutott *Vajda Erik* is. A felelős szerkesztő ugyanakkor némi emlékeztetésben szenved, hiszen szép számmal érkeztek hozzá olykor panaszos, máskor felháborodott hangú bírálatok. Segítségére leszünk emlékezete felfrissítésében!

Vállalkozását kerek egy esztendővel az új MOB megjelenése után az OIK – volt – módszertani osztályának szervezésében szakmai vitán bonckés alá vették. *Berke Barnabásné* bevezető előadásában bármennyire igyekezett is valami dicsérőt mondani, nem sikerült neki. Javasatait építő szándékkal terjesztette elő.

Berke Barnabásné állításai: 1. Rögzítendő a tárgyszavazás specifikációjának mértéke. 2. Előkészítendő a tájékoztató segédletek. 3. Elkerülendő a kongresszusi anyagok gigantomániás feldolgozása. 4. A forrásdokumentum legyen megtalálható a bibliográfiában. 5. Valószínűleg meg a címek egységes rövidítése. 6. Készüljön el a bibliográfia szerkesztési szabályzata. 7. Legyen visszakereshető a tárgyaltszémely és testület. 8. A testületi szerzők neve is feldolgozandó. 9. Készüljön el a tezaurusz. 10. A bibliográfiai tétel az öt legjobban meghatározó tárgyszóhoz kerüljön. 11. A számítógépes előállítás ne kövesse kézimunka.

A hozzászóló orvosi könyvtárosok valamennyien megerősítették a *Berke Barnabásné* által elmondottakat, sőt, akkor ébredtek rá, milyen sokra kell becsülni a régi MOB-ot elő-

állító szerkesztőséget. Az új MOB-ot illetően dicséző megnyilatkozás nem hangzott el.

1991. május 7-én az orvosi egyetemek igazgatói az alábbi levelet küldték az OIK címére: „A MOB 1957-től 1989-ig kielégítően ellátta az orvostudománnyal kapcsolatos elvárásokat. Az OIK a felhasználók és az orvosi könyvtárosok véleményének kikérése nélkül megváltoztatta a MOB szerkesztési elveit. Az új számítógépes változat nem felel meg a nemzetközi és magyar szakbibliográfia szerkesztési követelményeinek, a felhasználói igényeket nem elégíti ki. A felhasználók súlyos kritikai észrevételei alapján kérjük a fenti probléma mielőbbi megoldását.”

A felelős szerkesztő megkapta továbbá az alábbi ajánlásomgot is: 1. A MOB, mint nemzeti szakbibliográfia, a magyar nemzeti bibliográfiai rendszer része, ennél fogva köteles a hazai és nemzetközi előírásokat betartani. 2. Elkészítendő a MOB szerkesztési szabályzata, aminek tartalmaznia kell a bibliográfia gyűjtőkörét; a formai és tartalmi feltárás, valamint az indexelés szabályait; a munkafolyamatok leírását. 3. A bibliográfia használatáról útmutató készítendő. 4. Kidolgozandók és meg-

jelentetendők a visszakeresést lehetővé tevő segédletek (tezaurusz, tárgyszójegyzék). 5. A bibliográfiai tételek szerkesztésekor be kell tartani a magyar szabványok és a magyar nyelv helyesírási szabályainak előírásait.

A felelős szerkesztő a kritikai észrevételeknek és az ajánlásoknak talán nem szentelt elég figyelmet, különben nem fordulhatott volna elő az, hogy azok nyom nélkül áthulljanak emlékezete rostáján. Időközben az OIK-ból eltávoztak mindazon személyek, akiket a bibliográfiai szakma nyilvántart. Ettől eltekintve, a felelős szerkesztő még mindig nincs magára hagyva, rendelkezésére állnának az eltávozott munkatársak tanítványai, és haszonnal forgathatná a könyvtárhálózat egyik legkitűnőbb tagjának, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának útmutatóját a nemzetközi orvosi forrásirodalom használatához. E kiadvány példát mutat arra, hogyan kell egy bibliográfia – jelesül a MOB számára példaként választott, de nem mindenben követett *Index Medicus* – használati útmutatóját elkészíteni.

A felelős szerkesztő büszke az adatbázisra és a kiépített hálózatra. Gondot csupán az jelent, hogy a MOB számítógépes programja annyira rossz, hogy helyette újat kell készíteni. Ily módon a keletkező két adatbázis nyilvánvalóan nem lesz kompatibilis. Sajnálatos az a malőr is, hogy a hálózat éppen a számítógépes információs osztályon nem működik. Ami a *Hungarian Medical Bibliography*-t illeti, a nagy változások ideje alatt szüneteltette megjelenését.

*

Végeredményben a történeteket úgy sumházhatjuk, hogy sikerült professzionális gépparkkal amatőr munkát előállítani. Olyan körülmények között, amikor egyes bibliográfiai kontárok, laikusok kezébe kerülve, fittyet hánytak mindenféle előírásra, normatívára, gyakorlatra, a bibliográfiaikhoz értőknek és a bibliográfiaikért felelősséget érzőknek – a MOB csődje láttán is! – feladatuk, hogy újragondolják a magyar nemzeti bibliográfia rendszerét, a szakbibliográfiaikkal szemben támasztandó követelményeket, az intézmények közötti együttműködés lehetőségeit.

A felelős szerkesztő csodálkozik azon, hogy intézményének más kiadványai nem keltettek hasonló feltűnést, mint a számítógépes MOB. Ne csodálkozzon! Örüljön neki!

Freisinger Jenő

Az ERIC-adatbázis az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban

Az OPKM pedagógiai információs rendszerének és számítástechnikai fejlesztésének tervébe illeszkedik a SILVER PLATTER CD-ROM kiadó által Magyarországon is forgalomba hozott ERIC-adatbázis üzembe helyezése. Az ERIC (Educational Resources Information Center) az USA Oktatási Minisztériumának Neveléstudományi Információs Központja, amelyet 1966-ban alapítottak. Az ERIC létrehozta az USA s egyben a világ legjelentősebb pedagógiai szakirodalmi információs rendszerét. A decentralizált amerikai oktatási rendszer és az oktatási információk specializálódása, a sokféle szakmai szervezet miatt az ERIC létrehozói egy decentralizált hálózat formájában képzelték el és hozták létre. A rendszer egy hálózati központból (Central-ERIC) és 16 kliringállomásból áll. A kliring-állomások a neveléstudomány különböző területeinek szakirodalmát gyűjtik és dolgozzák fel. Ezek a szakterületek a következők: pályairányítás, tanácsadás, hátrányos helyzetben lévő gyermekek, kisgyermekkorú nevelés, tanügyigazgatás, fogyatékos és tehetséges gyermekek, felsőoktatás, információs szolgálat, nyelvek és nyelvészet, olvasás és kommunikációs készség, falusi és kisiskolák, természettudományok, matematika, környezetismeret oktatása, társadalomtudományok, társadalomtudományi oktatás, pedagógusképzés, tesztek, felmérő lapok, értékelés.

Az egységes feldolgozás érdekében kidolgozták a pedagógiai szakkifejezések ellenőrzött fogalmi szótárát, az ERIC-tézauruszt.

A tézaurusz deszkriptorcikkei tartalmazzák a vezérdeszkriptort, a rá vonatkozó kiegészítő információkat, valamint a vezérdeszkriptorral közvetlen kapcsolatban álló egyéb deszkriptorokat, a kapcsolat minőségét jelölő rövidítéssel együtt.

A kiegészítő információk (Scope Note) az adott vezérdeszkriptor által jelölt fogalom meghatározása, a használatra vonatkozó információk, valamint az időpont megadása, amikor az adott fogalom bekerül a tézauruszba.

Az ERIC-tézaurusz a deszkriptorok közötti alábbi kapcsolatokat jelöli: szinoníma kapcsolat, melynek jele *Use*, illetve *UF* (Use for); bővebb fogalmak (főlérendelt fogalmak) jelölése (BT = Broader Terms); szűkebb fogalmak (alárendelt fogalmak) jelölése (NT = Narrower Terms); egyéb kapcsolatok jelölése (RT = Related Terms).

A vezérdiszkriptor értelmezésére szolgál a zárójeles értelmező (Parenthetical Qualifiers). Az értelmező integráns része a deszkriptornak, tehát keresésnél a deszkriptorral együtt kell megadni.

Az ERIC által feldolgozott állomány nyomtatott formában is, számítógépes adatbázisban is hozzáférhető. A nyomtatott változat két kiadványból áll. Az egyik a havonta megjelenő bibliográfia, a *Resources in Education* (RIE), amelyik monográfiákat, kutatási jelentéseket, konferencia-anyagokat stb. tartalmaz. A másik kiadvány egy szintén havonta megjelenő referáló folyóirat, a *Current Index to Journals in Education* (CIJE), amely mintegy 750 pedagógiai folyóirat kb. évi 20 000 folyóiratcikkét dolgozza fel.

Az ERIC adatbázis lényegében a két nyomtatott kiadvány számítógéppel olvasható változata. A nyomtatott változat után könyvtárunk 1991 őszén az ERIC adatbázist CD-ROM formában vásárolta meg.

A Silver Platter által forgalmazott valamennyi adatbázisban a visszakeresést a SPIRS (Silver Platter Information Retrieval System) visszakereső rendszer biztosítja.

Az adatbázis rekordjai meghatározott adat-

mezőkből épülnek fel. Az adatmezők nevük rövidítésével adhatók meg: például AU = szerzői mező, TI = cím mező, DE = deszkriptor mező, stb.

A SPIRS a felhasználó számára az alábbi keresési lehetőséget nyújtja: A keresést végezhetjük általunk megadott fogalmakkal, kifejezésekkel *közvetlenül*; ha nem tudjuk pontosan, hogy az adott kifejezés, fogalom szerepel-e az adatbázisban, a keresést végezhetjük az *indexből* vagy a *tézauszából* választott kifejezésekkel; a keresést kiterjeszthetjük a már meglévő találati rekordokban kiválasztott újabb kifejezésekre is; a keresőszavakat *összekapcsolhatjuk operátorokkal* („or”, „and”, „not”, „with”, „near”, „in”); a keresést *kibővíthetjük* a tézausz segítségével, az „or” operátorral, a kereső kifejezés *csonkolásával*; a keresést *szűkíthetjük* az „and”, „with”, „near”, „not” operátorok-

kal, speciális mezők (limit fields) és az „in” operátor együttes alkalmazásával, és a tézausz segítségével; a keresés bármelyik fázisában megjeleníthetjük a képernyőn a találati rekordokat; kinyomtathatjuk a keresés eredményét rövidített vagy teljes leírásban, mezőnevekkel vagy anélkül; lehetőség van arra is, hogy a már egyszer elvégzett keresési folyamatot megőrizzük, és egy későbbi időpontban újra felhasználjuk.

Az adatbázis könyvtárunkban könyvtáros segítségével vagy önállóan is lekérdezhető. Elősorban angolul tudó kutatók, pedagógusok és egyetemi, főiskolai hallgatók érdeklődésére számítunk.

Az adatbázis aktualizálása havonta történik, a jelenlegi adatállomány az 1966–1991 szeptembere között feldolgozott szakirodalmat tartalmazza. **Varga Kovács Amarilla**

HIRDESSEN

A

Könyvtáros

BAN

Előfizetőink részére: egész oldalas hirdetés 8000, fél oldalas hirdetés 4000, negyed oldalas hirdetés 2000 Forint + ÁFA

Mindenki másnak: egész oldalas hirdetés 20 000, fél oldalas hirdetés 10 000, negyed oldalas hirdetés 5000 Forint + ÁFA

ESZTÉTIKUS TERVEZÉS ÉS KIVITELEZÉS!

A

Könyvtáros

BAN

HIRDESSEN

Holmi

Iskolánkban, a szolnoki Vargha Katalin Gimnáziumban 1971 óta olyan pedagógiai program alapján dolgozunk, amelynek alapelve a sokszínű tanulói képességfejlesztés és a permanens tanulás képességének kialakítása. Ez a program, pontosabban ennek a programnak a részprojektjei, feltételezik, hogy a tanulók képessé váljanak a többkönyvű ismeretszerzésre, vagyis, mert lényegében erről van szó, a könyvtárak – közülük első helyen természetesen a gimnázium könyvtárának – szakzerű használatára.

1972 óta van önművelési igényt szolgáló, modern iskolai könyvtárunk. Teljes egészében szabadpolcos, működését tekintve önkiszolgáló. Olvasótermünkben 24 tanuló olvashat, dolgozhat, kutathat egyszerre. A könyvtár fölötté népszerű. Azok a tanulók, akiknek éppen lyukasórájuk van, itt tölthetik el azt. Szabadon válogathatnak, olvashatnak, studírozhatnak a gazdag választékú folyóiratállományban, az értékes irodalmi, természettudományi és képzőművészeti folyóirattermés szinte teljes hazai választéka rendelkezésükre áll. A könyvállomány is impozáns méretű, jelenleg 19 250 kötet áll a használók igényeinek kielégítésére a polcokon.

Az 1988/89-es tanévben gimnáziumunkban megindult a kétnyelvű képzés (az angol a második nyelv), évfolyamonként egy-egy osztályban. Az ezekbe az osztályokba járók a matematikát, a fizikát, a történelmet, a biológiát és a földrajzot angolul tanulják az első osztály második félévétől. Az angol nyelv tanításához és tanulásához a Soros-alapítvány nyújtott segítséget. Természetesen ennek az új tanítási-tanulási formának is megvannak a maga könyvtári feltételei

és vonatkozásai. Saját gyarapítási, állományalakítási programmódosításainkon túl, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok társiskolaiból és magánszemélyektől is kaptunk ehhez segítséget. Ez utóbbi forrásból például legutóbb mintegy 1300 kötet szépirodalmi és szakirodalmi művet kapott a könyvtár. (Páfrai Erzsébet)

Olvasóink talán emlékeznek a *Könyvtáros* idei második számának *Holmi* rovatára. Ott is egy szolnoki könyvtárról esett szó, igaz, az nem iskolai, hanem maga a városi könyvtár volt. Annak röpke bemutatásában is szó esett azonban a városi és az iskolai könyvtárak

Szolnokon kiválóan működő együttműködéséről, koncepcionális összefüggéseiről. A szerkesztőség nem csak szeretné, törekszik is rá, hogy ez a modellértékű, és mint *Páfrai Erzsébet* szükségzavú beszámolójából is kiderül, korántsem csupán a városi könyvtárban „fundált” kooperáció bővebb bemutatást kapjon. Az az érzésünk, hogy Szolnokon, szinte a nyilvánosság teljes kizárásával (vagyis propaganda és önpropaganda nélkül), valami igen fontos történik mostanában. Jó lenne többet tudni róla.

Bensőséges hangulatú megemlékezés volt Szekszárdon 1991. december 13-án, a Tolna Megyei Könyvtár építésének 30. évfordulója alkalmából. *Elekes Eduárdné* köszöntő visszaemlékezésében idézte a kezdetek felemelő, sikerekkel teli, de megpróbáltatásoktól, gondoktól sem mentes időszakát, majd a későbbi korszakokat, eljutva egészen a jelenig. A jelenig, amelyben – éppen a korai tervezés tapasztalatlansága, a pénz- és helyhiány miatt – lassan már működésképtelenné válik a könyvtár. Az igazgatónő elismeréssel adózott valamennyi dolgozónak a helytállásért, a sok erőfeszítésért és a mindennel dacoló optimizmusért. A jelenlévők – a mostani és az egykori munkatársak, az első beiratkozottak közül néhány hűséges olvasó, s nem utolsó sorban a város, a megye vezetői, polgármestere – emlékeztek a végleg eltávozottakra, akik közül sokan fájdalmasan korán hagytak itt bennünket.

Kedves, oldottan derűs pillanatai voltak az ünnepségnek, amikor néhány Luca-napi jelmezbe öltözött kislány lucaszéket adott át a vendégeknek, elsőtől – új könyvtár építésére ösztönzendő – a város vezetőinek.

Új vezetője van a Tamási Városi Könyvtárnak *Miskolczi Zoltánné* személyében. A felsőfokú szakmai végzettséggel rendelkező fiatal kolléganő 1992. január elsejétől tölti be ezt a funkciót az újránállóvá vált könyvtár élén.

Széchenyi István olvasmányai

Széchenyi István elképzeltetlen könyvek, olvasmányok nélkül, atyja példája, a külföldi utazások mellett ezek hatottak életszemléletére a legerőteljesebben. A könyvekkel történt egyik első találkozásának kedves dokumentuma az a levél, melyben megköszönte atyjának, *Széchenyi Ferencnek* a tőle kapott „Magyar Könyvháznak laistromá”-t, mely összeállítás a nemzeti könyvtár alapításának céljára adományozott könyvek, kéziratok jegyzékét tartalmazza. Érdemesnek látszik idézni ezen figyelemreméltó gyermekkori levélből: „Édes Kedves Jó Atyám! Noha én gyenge időm miatt nemis érdemlem-meg a szép Magyar Könyvháznak laistromát és nem is tudhatom megítélni elegendően ennek a betsét, mégis adott az én kegyes Atyám; hogy én is példáját valaha kövessem és édes Hazámnak boldogságát, a mennyire tőlem kitelhet, előre mozdítsam. – Fogok is iparkodni, jól tanulni is... hogy Édes Atyámnak örömet tsinyálhassak hálaadásul ezért a szép könyvházának laistromáért. Édes Jó Atyának – Pesten 26-ik Dec. 1803. – hálaadatos engedelmes fia, Széchenyi István”.

Ez a levél a legnagyobb magyar születésének 200. évfordulója alkalmából az Országos Széchenyi Könyvtár által rendezett reprezentatív *Széchenyi*-emlékkiállításán is látható volt. Jelképesnek is felfoghatjuk, hogy *Széchenyi* már ilyen zsenge korában közeli kapcsolatba került egy könyvvel – mégpedig egy bibliográfiával. Bátran állíthatjuk, hogy ez a kapcsolat a könyvvel, könyvekkel megmaradt egész élete folyamán.

A másik könyv, amelyről tudjuk, hogy házi-tanítója révén igen korán a kezébe került, az „*Orbis pictus*” című tankönyv volt. Mikor 17 éves korában stúdiumait befejezte, hadba vonulása alkalmából, egyéb intelmekkel együtt, olvasmányaira nézve is kapott tanácsokat atyjától. A katonaságnál, hogy megszerezhesse a tisztí rangjához szükséges tudást, sok hadművészeti és egyéb szakkönyvet kellett olvasnia, jórészt idegen nyelven. Katonásága, utazásai-

nak ideje alatt betartotta *Goethe* tanácsát: „*Wer den Dichter will verstehen, muss in Dichters Lande gehen*”. Amely országban huzamosabban tartózkodott, annak nyelvét, irodalmát is tanulmányozta. Olasz nyelvtudását *Tasso* Megszabadított Jeruzsálemének olvasásával fejlesztette, az angol irodalmat is angliai tartózkodásának idején kedvelte meg, így leginkább *Shakespeare*-t – főleg a *Hamletet*, az *Otellót* és a *Rómeó és Júliát* –, de talán a legkedvesebb olvasmánya *Byron* *Childe Haroldja* volt, amelynek lefordítását is tervbe vette. Egyik levelében megemlíti *Defoe* halhatatlan regényét: „... eszembe jutott a szigetre vetődött *Robinson*, kinek története gyermekkoromban oly sokszor megnevettetett”. Magyarra fordította *Pope* *Universal Prayerét*, olvasta *Walter Scott* regényeit is. A franciák közül személyesen ismerte *Chateaubriand*-t, de a legkedvesebb francia szerzője *Montaigne* volt. Társaságban egyszer arról beszélgettek, hogy ha egy kivételével minden könyv elveszne, ki mit szeretne egyetlenként megőrizni magának. *Széchenyi* akkor *Montaigne* esszéi mellett döntött. Természetesen tanulmányozta *Voltaire*, *Montesquieu* és *Rousseau* műveit is. Az utóbbról így írt: „*Rousseau* *Vallomásait* elolvastam; fölöttébb szórakoztatott. Fehérváry azt mondta: »nagyon veszedelmes könyv«. Ezt éppoly kevéssé látom be, mint száz egyéb dolgot; nehezen fogom fel.” Naplójában olvasható: „Útközben az *Émile*-t olvastam gyönyörűséggel. – Az olyan embereket, mint *Rousseau*, életükben megégetik, holtukban imádják.” *Lamartine* és *Victor Hugo* költeményei is sokszor a kezébe kerültek, utóbbinak *Bug Jargal* című regényét is olvasta – nagy tetszéssel. Nem voltak előtte ismeretlenek *George Sand* és *Mme Staël* művei, utóbbinak gondolatai hatással voltak *Széchenyi* eszmerendszerére is. Máshol azt írta: „*Voltaire* *Siècle de Louis XIV*-a állandóan a kezemben”, a róla szóló irodalmat is forgatta: „*Voltaire* életét olvastam, végiggondoltam. Micsoda mélységekbe zuhant az em-

ber, – hogy az előítéletek ellen küzdjön, hogy ne legyen Hipokrita!” Arról is tudósít: „Nagy érdeklődéssel olvasok Tocqueville-t.” Lelkesen tanulmányozta át a nagy francia történetírók műveit, például *Thiers* „L’Histoire de la Révolution Française” című művét, a girondisták történetét, Ségurtól Napóleon és a Grande armée történetét.

Utazásai során gyakran felkeresett könyvtárakat, így 1822-ben Párizsban a Bibliothèque Royale-ban a trappista szerzetesekre vonatkozó műveket tanulmányozta. A montpellier-i egyetem bibliotékájában megtekintette *Tasso* Megszabadított Jeruzsálemének tervezetét, Tasso saját kezeirésében. A párizsi Királyi Akadémián megnézte „Montaigne első kiadásának sajátkezű kijavításait”. „... a házat, melyben *Montaigne* élt, írt és gondolkodott meglátogattam” – írja egy helyen.

Természetesen a legtöbb művet német nyelven olvasta. Naplóját is ezen a nyelven írta. Ismerte és kedvelte *Lessinget*, *Goethét*. Az utóbbit „világalakítónak” tartotta: „Az én életemben világalakítók: Bonaparte, Washington, Franklin, Pitt, Byron, Goethe, Bolivar.” Gyakran idézett a Faustból és Goethe verseiből. *Schiller* drámái, versei legkedvesebb olvasmányai közé tartoztak, színházban is megnézte darabjait, többek között a „Messinai menyasszony”-t. Ismerte és színházban is megtekintette *Grillparzer* drámáit, például az *Ósanyát*. *Theodor Körner* Zrínyi című szomorújátékát a pesti magyar színházban nézte meg. Hosszan sorolhatnánk még kedves német szerzőit, így *Herdert*, *Wielandot* és másokat.

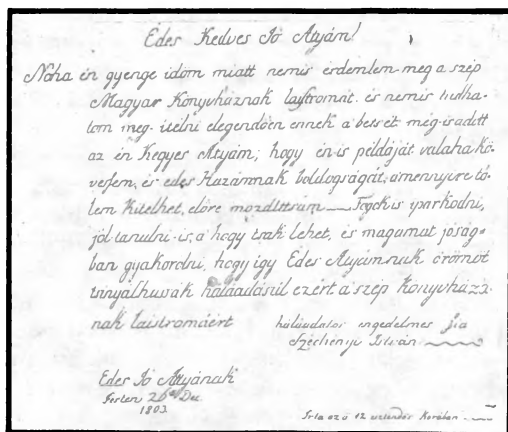
Külön érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy korának hazai főurai közül *Széchenyi István* állt személyes kapcsolatban a legtöbb korabeli magyar íróval, költővel, és az is feltételezhető, hogy akikkel ismeretségben volt, azoknak műveit is olvasta. A pozsonyi országgyűlés, pesti tartózkodásai, közeleti tevékenykedése számos alkalmat nyújtottak ezen kapcsolatokra. Elsőnek *Vörösmarty Mihályt* kell említeni, akivel igen sokszor találkozott, ebédelt együtt. Közvetlen része volt abban, hogy a nagy költő megkapta az Akadémia 1842. évi nagyjutalmát, 200 aranyat. Barátai voltak: *Eötvös József*, *Jósika Miklós*, *Teleki László* és *Kemény Zsigmond*. *Bérczy Károly* a *Széchenyi* vezetése alatt álló közlekedési bizottság tisztviselője volt, *Kisfaludy Károlyt* az általa kezdeményezett és támogatott lap, a *Jelenkor* szerkesztőjének szánta, terve csak az író korai halála miatt nem valósulhatott meg. Ek-

kor írta: „Kisfaludy hamari vége nagyon bánt.” Helyette *Helmeczy Mihály* került a lap élére. *Fáy András* személyesen és irodalmi alkotásaival is hatott *Széchenyi* életrajzra. De ismerte *Vitkovics Mihályt*, *Bajza Józsefet*, *Pázmány Horváth Endrét*, *Berzsenyi Dánielt*, *Czuczor Gergelyt*, *Thaisz Andrást*, *Gaál Józsefet*, *Garay Jánost*, *Görög Demetert*, *Toldy Schedel Ferencet*. Lehetséges, hogy sohasem beszéltek, de legalábbis látta 1848-ban *Petőfi Sándort* és *Tánics Mihályt* is. Ez a felsorolás korántsem teljes, de talán mégis érzékelteti *Széchenyi* írókkal való kapcsolatainak széleskörűségét.

Természetesen maradtak adatok arról is, hogy az itt felsorolt írók műveit is ismerte. Különösen kedvelte *Berzsenyi* verseit, erről 1828-ban így írt: „Mennél többet olvasom *Berzsenyi* költeményeit, szívemet annál nagyobb fájdalom tölti el, hogy oly kevesen olvassanak magyarul, hogy Cr[escence] nem olvassa ezt... És *Berzsenyi* sem ír többé... Egy ilyen tehetség! Mert megkeseredett. – Senki sem ismeri el érdemeit.” Nyomai maradtak annak is, hogy a tisztelet kölcsönös volt. A nagy költő egyik verseskötetét *Széchenyi* feleségének ajándékképpen is megküldte, noha az nem tudott magyarul olvasni.

Kedvelte *Jósika Miklós* történelmi regényeit: „Báró *Jósika Miklós* Abafiját, 1836, olvasom nagy gyönyörűséggel. It will do! [Ez igen!]” Máshol megemlíti, hogy az *Utolsó Báthorit* olvassa, vagy azt: „befejezem »A Csehek Magyarországon«-t”. Színházban is megnézte *Jósika Barcsaiak* című darabját.

Naplója tanúsága szerint *Fáy András* meséit, aforizmáit 1826-ban olvasta. Amint már

említettük, *Eötvös Józseffel* is jó barátságban volt, 1838-ban feljegyezte róla: „Eötvös Pepi nálam. Felajánlotta, hogy tegeződünk.” Kölcsönösen tisztelték egymást: „Meglátogatott Eötvös Pepi... Pest megszépítéséről beszélgettünk, – ő ... elismeri átfogó nagy nézeteimet.” *Kemény Zsigmonddal* 1846-ban ismerkedett meg, „Korteskédését” már 1844-ben olvasta.

Számos íróval akadémiai tevékenységei folyamán ismerkedett meg, így *Czuczor Gergellyel*, *Bajza Józseffel*, *Toldy Schedel Ferencel*, aki 1835-től az Akadémia titkára volt.

Rendszeresen járt színházba, azonban szívesen olvasta is a színdarabokat, erről például *Telekivel* kapcsolatban feljegyezte: „Teleki L[aci] Kegeyczét olvasom végtelen gyönyörűséggel. Meg vagyok lepve.” Azt is megírta, ha nem tetszett a színmű: „Batthyány Lajos a magyar színház páholyában. Az Atyátlan Tóth Lőrinctől, gyalázatos darab. Az egész darabban nincs egy becsületes jellem.” Tóth Lőrinc egyébként a Széchenyi által támogatott *Jelenkor* segédszerkesztője volt és a Nemzeti Kaszinó könyvtárosa.

A továbbiakban még néhány, a Naplóból vett idézettel szeretnénk jellemezni Széchenyi széleskörű érdeklődését. „Goldsmith The Vicar of Wakefieldjét [A wakefieldi pap] olvastam. George Sand Indiana-ját. Még egy halom más dolgot is olvastam – George Sand Jacques-ját...” Feljegyzéseiből az is kiderül, hogy sok szakkönyvet és életrajzot is olvasott, némelyiket többször is: „Arthur Young politikai aritmetikáját harmadizban olvastam el. Elolvastam William Caxton életét. Másodizban olvastam Bacon Organum Scientiariumát. Elolvastam Blake admirális életét. Elolvastam Wolsey admirális életét. Elolvastam Sir Edward Coke életét. Elolvastam Horváth Endre Á...” Itt

megszakad a szöveg, az utóbbi *Pázmándi Horváth Endre* Árpád című eposza, amelyért a költő akadémiai nagyjutalmat kapott. Következő idézetünkben is szépírókkal együtt sorolja fel a szakkönyveket: „Fáy András Kedv csapongásait I., II., 1824. olvastam. Kisfaludy Sándor Gyula szerelmeit olvastam. A lótenyésztés tökéletesítésének alapelveit Justinustól olvastam. Woodstockot Sir Walter Scotttól olvastam. Határtalan unalom.” Szeretete az útikönyveket, útleírásokat, például „Az ifjú Anacharsis utazása Görögországban” című munkát *Jean Jacques Barthélemy*től franciául, de magyarul is olvasta *Deáky Filep Sámuel* fordításában, ismerte *Fordyce* Itáliáról írott könyvét.

Széchenyi rendszeres olvasója-idézője volt a görög és római klasszikusoknak, kedvencei közé tartozott *Homérosz*, *Platon*, *Arisztotelész*, *Thuküdidész*, *Xenophon*, *Plutarkhosz*, *Epiktétosz*, valamint *Horatius*, *Vergilius*, *Plinius*, *Seneca*, *Marcus Aurelius*, *Lucanus*, *Ovidius*.

A vallásos nevelésben részesült Széchenyi természetesen olvasta a Bibliát, az egyházatyák műveit és egyéb hitbuzgalmi jellegű könyveket is.

Végül megjegyezzük, hogy *Széchenyi István* nemcsak könyveket olvasott, de mint politikai érdeklődésű államférfiú naponta kézbe vette a hazai és külföldi hírlapokat, folyóiratokat. Nem csak az őt támogató *Jelenkort*, *Társalkodót*, *Tudományos Gyűjteményt*, de a lényegében vele és politikájával szembenálló *Pesti Hírlapot* is. Még döblingi éve folyamán is igyekezett figyelemmel kísérni a hazai eseményeket, onnan is megrendelte a magyarországi időszaki kiadványokat és könyveket. Tanúbizonyosság erre egy *Tasner Antal*hoz, titkárához írott levele: „Kérem január 1-sőtől 1858. prenumeraljon minden időszaki magyar lapokra és nyomtatványokra s pedig egyenesen nevemre, Ober-Döbling, Nr. 163; és bizzon meg egy könyvárast, nekem minden magyar könyvet vagy bármiféle közleményt, mely 1858-ban világot lát, megküldeni”.

*

Természetesen nem gondoljuk, hogy e viszonylag rövid írás keretében sikerült a legnagyobb magyar olvasmányainak teljességét bemutatni, csupán érdeklődésének irányára, sokoldalúságára tudtuk és kívántuk felhívni a figyelmet.

Batári Gyula

Egy év Ölandon

1990 októberében lettem Mörbylånga község kulturális osztályának és ezen belül a könyvtári ügyeknek ideiglenes vezetője.

Magamról: 35 éve vagyok Svédországban és harmincegy éve a svéd könyvtári és kulturális életben. Ha hiszik, ha nem, senki sem csavargott annyit a svéd közművelődési könyvtári életben, mint én. Ez a tapasztalatok bőségét nyújtja, de lehet, hogy a distancia hiányát is. Nehéz nem svéd kollégáknak írni, akik nem élnek ebben a sajátos nemzeti világban. A cikkíró pozitív és negatív értelemben vett korlátozottságának ténymegállapítása egyúttal bocsánatkérés is.

Svédországról: Nyolc és félmillió lakosa van. Magyarországnál majdnem ötször nagyobb területen. A megyék száma 23, a községké 284.

A közművelődési könyvtárakról: Könyvtári törvény nincs. A közművelődési könyvtárakért a községek felelnek, vagyis a helyi politikusok jó- vagy rosszakaratától függ a könyvtárak

színtartalma. A könyvtári szolgálat ennek ellenére, vagy éppen ezért, gyakran színvonalas.

Öland szigete délkelet Svédország mellett húzódik. A sziget 140 kilométer hosszú, két községből áll. Mörbylånga község a sziget déli fele. A szárazföldi Kalmar várost és a szigetet két évtizede Európa leghosszabb hídja – 8 kilométer hosszú – köti össze. A híd nemcsak fizikai, hanem kulturális kapocs is a svéd szárazföld és Öland között. Öland egyre inkább a svéd szárazföld szerves része.

Mörbylånga községnek 13 500 lakója van. A fele a hídfő közelében lakik, nagyrésze a szárazföldön dolgozik. 18 egyházközségből áll. Az egyházközség (socken) az evangélikus államvallású Svédországban történelmileg egyházi és polgárjogi tömörülés. Ezek mai utódjai elsősorban szociális egységek, közjogi szempontból a nagyközség, a megye és az állam dönt ügyeikben.

A kollektív emlékezés és az ezzel összefüggő, gyakran türelmetlen lokálpatriotizmus különösen jellemző az egyházközségekre, ahol jelentős a földművesek száma. Ennek a türelmetlenségnek gyakran reális történelmi magyarázata van, de korszerűtlenségük meglepi az ideszakadt szárazföldi idegent.

Több egyházközségben már a múlt században volt legalább egy könyvtár (egyházközségi, munkás, antialkoholista stb.). Az egyházközségek – egyesülések folytán – nagyobb közösségekké nőttek, míg végül 1974-ben megvalósult a mai Mörbylånga nagyközség. Hasonló módon alakultak meg a kisebb könyvtárhálózatok, később az egész nagyközséget átfozó könyvtárhálózat. A község nyugati része, az iparosítás és a szárazföld közelsége következtében, állandóan fejlődött és evvel együtt a könyvtári szolgálat is.

A keleti partvidék lakossága állandóan csökkent. A postahivatalokat felszámolták, a szatcsboltok sem voltak kifizetődők, az iskolák

száma csökkent. A könyvtárakat egyes helyeken szintén felszámolták. Ahol még megmaradt, ott féltve őrzik, mint a templom mellett talán az egyetlen intézményt a faluban. Hogy a szomszéd falunak nincs könyvtára, az nem az ő gondjuk. A könyvtárban valami biztonságot és folytonosságot látnak, míg az idegenek – és minden bizonnyal egy hallgatag otlakó kisebbség, esetleg többség is – információt és műveltséget.

A lakosság értékítélete konzerválódott, és a kultúra szinte teljesen a helyi értékek megóvására koncentrálódik. A tájmúzeumokban mezőgazdasági szerszámokat gyűjtenek, sokan a szélmalomok helyreállításán dolgoznak.

A keleti és a nyugati egyházközségek között alig tíz kilométer van. A Nagy Alvar választja el a keleti és a nyugati egyházközségeket egymástól. A Nagy Alvar kietlen, mezőgazdaságra alkalmatlan vidék; bokrokkal, itt-ott legelésző juhokkal vagy tehennel, ragadozó madarakkal. A látóhatár szélén, a tengerpartnál húzódnak a faluk, amelyek fehérre meszelt házaikkal az alföldi falukra emlékeztetnek. A község tizennyolc temploma, szélmalmai, gémeskútjai régmúlt időket idéznek. A néha monumentális vaskori temetők még régebbieket.

Nyugaton három modern, számítógépesített könyvtár van. A lakosság számárahoz képest, enyhén szólva, nagyvonalú könyvtárellátással. Különösen a főkönyvtár, amely közel ezer négyzetméterével – nagy meglepetésemre – a legszebb könyvtár, amit valaha láttam. A régi könyvtárat megtartották és az újat fölé építették, a két szomszédos házat meg hozzá.

A messziről jött látogató csodálattal nézi ezt a Szixtuszi kápolnát a világ végén! De sok ölandi nem a szépségét látja, hanem az erre költött adópénzt, a meg nem épített uszodát, a nyugaton lakók privilégiumait.

A nyugati könyvtárakban dolgozó könyvtárosok egytől egyig a svéd szárazföldről vándoroltak ide, de a többi alkalmazott is javarészt a szárazföldről jött. Szellemi tarisznájukban svéd és európai hamuban sült pogácsával és egyesek szemében (bár nem így mondják) a gyarmatosítók gögijével. És ki nem tudja, hogy mily hajszálfinom a gyarmatosító és a hittérítő közötti különbség.

A keleten (de nemcsak ott) megmaradt könyvtárak heti két órát vannak nyitva, nincsenek kiképzett könyvtárosai. Katalógus sincs. A könyvvállomány telepített. Minden három hónapban cserélik az egész állományt. Kilenc ilyenfajta könyvtára van a községnek. Ezek a kis könyvtárak szolgáltatásuk színvonalához képest drágák; fizetés, házbér, telefon, mindenfajta szállítási díj. A racionálisan nem használt könyvekről nem is beszélve.

A politikai pártok nevei Svédországban ritkán fedik a pártok ideológiai hovatartozását és ezért didaktikus ambícióból egy nem svéd olvasónak jobban érthető nevet adtam a pártoknak. Például a svéd Centerpartietet Paraszt-pártnak nevezem.

A kulturális bizottság kilenc tagból áll. A bizottság elnöke nyugdíjas tanító, Észak-Ölandról származik, konzervatív politikus. Negyven éve foglalkozik kultúrpolitikával. Először egy kis község könyvtárbizottságának és közel

húsz éve a nagyköztség kulturális bizottságának elnöke. A mozgó könyvtár elkötelezett híve. Ólandra való megérkezésem első hetében már megbízott, hogy írjak egy hivatalos jelentést, egy esetleges mozgókönyvtárról Mörbylångában.

A kulturális bizottság egyhangúlag jóváhagyta javaslatomat, amelynek lényege az volt, hogy a kis könyvtárakat fel kell számolni, és egy mozgókönyvtárral helyettesíteni. Egy mozgókönyvtár, amely több falut tud kiszolgálni, mint a mai kiskönyvtárak, a rokkantak és öregek könyvtárellátását megjavítja, a tanyszerű parasztházak lakóinak és a falusi óvodáknak korszerű szolgáltatást nyújt.

A kulturális bizottságban két parasztpárti van. A keletieket kellene képviselniük. Ennek ellenére a mozgókönyvtárra szavaztak. A parasztpárt hűtlenséggel vádolta őket.

Kora tavasz volt, amikor nyilvánosságra került a kulturális osztály egyhangú javaslata a mozgókönyvtár szükségességéről és a kilenc kis könyvtár felszámolásáról. A helyi önkormányzat képviselő-testülete költségvetési gyűlésére egy félévet kellett még várni. Ez a félév lehetőséget adott mindenkinek érvelni, tiltakozni, leveleket írni újságokhoz, pártokhoz. És persze a politikusoknak véleményt alkotni.

Az események további menetéhez tartozik, hogy ugyanezen a kulturális bizottsági ülésen, javaslatomra, elhatározták, hogy két nyugati könyvtár nyitvatartását egy-egy nappal csökkentik, mivel a helyi önkormányzat bevont egy könyvtároshelyet.

A sajtó. Az ölandi olvasókért három újság konkurál egymás között. Két kalmari és egy ölandi. Az ölandi újság alacsony színvonalát már megérkezésem első napján felfedeztem, amikor a velem csinált interjú kapcsán olyan kérdéseket tettek fel, amelyeknek csak az a szándéka lehetett, hogy lejárassanak.

Néhány napra a fent említett tavaszi kulturális bizottsági ülés után felhívott az ölandi újság felelős szerkesztője, akinek otromba cikkeit és személyeskedéseit már jól ismertem. Fölényes modora felszínre hozta vérmérsékletem legcsúnyább tulajdonságait, és majdhogynem legcsúnyább sókincsét is. Egy félévig szinte minden újságszámban volt cikk ellenem vagy a könyvtár ellen. Még egy verset is írtak rólam, de neveztek a kultúra sírásójának is.

A könyvtárak nyitvatartása és a mozgókönyvtár lett a legfontosabb kérdés a szigeten. Legalábbis az újság szerint. A fedőneves levelek és a cikkek szerint nincs senki a községben

– a kulturális bizottságon és rajtam kívül –, aki mozgókönyvtárat akarna, de egész Dél-Óland tajtékszik a dühtől a nyugati könyvtárak nyitvatartási idejének csökkentése miatt.

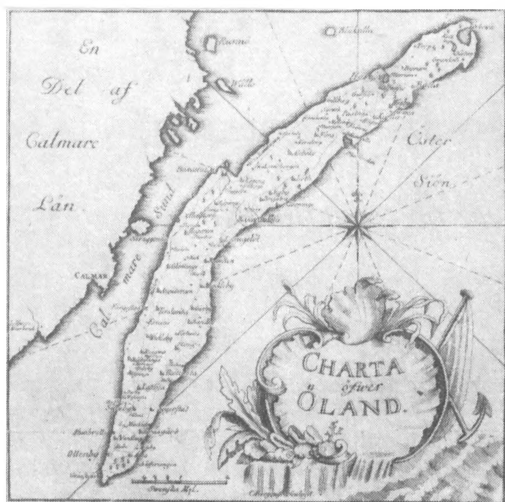
A községi választás: Az ölandi újság cikkei, levelei, újságplakátjai is választási kérdéssé tették a mozgókönyvtárt. (A könyvtár visszakapta közben elvesztett könyvtárosát, és így ez a kérdés már nem volt aktuális. A választási kampányban a nagyobb pártok közül csak a parasztpárt és a konzervatívok tettek ígéretet a mozgókönyvtár ügyében. A parasztpárt megígérte, hogy autóbusz nem lesz, a konzervatívok, hogy lesz. A szociáldemokraták kerültek a kérdést. A möbylångai politikusok rádióvitájában a mozgókönyvtár lett az egyik fő kérdés.

A parasztpárt egyik egyházközségi részlege nyilvános levélben többek között avval vádolta a kulturális bizottságot, hogy én varrtam a bizottság nyakába a mozgókönyvtárat. (A kulturális bizottság elnöke szigorúan megtiltotta az újságban közölt levelek megválaszolását.)

Szeptember közepén megtörtént a választás. Valószínűleg mindenki politikai meggyőződése szerint, vagy jobb gazdasági jövő reményében szavazott. Biztos nem azért, hogy lesz-e mozgókönyvtár vagy sem. A választás után megunt minket a szerkesztő úr, és új vadászterületet talált magának.

A szigetről való távozásom előtti héten meghívót kaptam az egyik keleti egyházközség kis könyvtárába, ahová a kulturális osztály elnöke vitt el kocsijában. A kis könyvtár tele volt emberekkel és engem valamiféle zűrzavaros bíróság elé állítottak. Nem szó szerint, de ha jogi alapjuk lett volna, bizonyára kalodába tettek volna. (Pedig egy tisztviselőnek csak addig van hatalma, míg javasol. A találkozás idején már szinte az összes párt döntött, hogyan fog szavazni.) „Ők bizony elégedettek a mai könyvtárszolgálattal. És mi lesz ha hóvihar lesz? És hogy ők itt a könyvtárban szoktak találkozni.” Én mondtam a magamét, például, hogy a házat nem bontja le a kulturális osztály, meg hogy a szolgálat jobb lesz. A szomorú az egészben az volt, hogy én együtt éreztem velük; ők itt évszázadok óta művelik az ölandi földet, gyermekeik meg eltűnnek a svéd szárazföldön, és csak amikor kivirágzik Óland és fürdésre alkalmas a tengervíz, jönnek haza. Valamit mondtak a kulturális bizottság elnökének, aki csak intett egyértelműen: menjünk, mert itt szóból nem értenek. Rá egy hétre elhagytam Mörbylångát.

A döntés: a helyi önkormányzat képviselő

testületének a mozgókönyvtárról szóló egyórás vitáját már csak a kalmari szociáldemokrata újságból tudom.

Egy zöld hölgy kezdte. „Korábban kételkedtem a mozgókönyvtár ésszerűségében. Mert keleten lakom és ott a legtöbb ember kételkedett. De az érvek meggyőztek és ma már bizonyos vagyok abban, hogy nekünk kell a mozgókönyvtár.” Az autóbussz ellenfelei a hóviharban való várás bonyodalmaival érvelnek. De a hóvihar a könyvtárba járást is megakadályozza. A lényeg az, hogy a megállók harminc-negyven „könyvtárat” alkotnak a mai kilenc könyvtárral szemben. A mozgókönyvtárban számítógép-rendszer is van, mint a nyugati könyvtárakban, több könyv, mint a mai könyvtárakban és a nyugati könyvtárakkal azonos szolgálati minőség. Ahol a mozgókönyvtárat bevezették, senki nem vágyik vissza a régihez.

Egy parasztpárti férfi: Ő meghallgatta a népet. Az emberek élesen tiltakoznak a falukönyvtárak felszámolása ellen. Ki akar szélben és hóviharban autóbusszra várni. És mi lesz a rokkantak és az öregek könyvtárszolgálatával? És amikor a végleges menetrend kész lesz, biztos minden drágább lesz.

Egy parasztpárti hölgy kételkedett abban, hogy a keskeny utakon az autóbussz meg tud állni a rokkantak és az öregek háza előtt.

Egy szociáldemokrata férfi megdicsérte a zöld hölgyet bevezető beszédéért. „A kis faluk postahivatalait mozgó postával helyettesítették. Van-e valaki, aki visszakívánja a régi pos-

tát? És nem felelőtlenség-e heti két órás nyitvatartásért teljes házbért fizetni?”

Egy másik szociáldemokrata férfi azt kívánja, hogy a mozgókönyvtárat erőteljes propagandával népszerűsítse a község.

A városi képviselőtestület parasztpárti elnöke aláhúzta, hogy a parasztpárt a népre hallgatott. Enyhén mondván, furcsa hogy a népre rákényszerítenek valamit, amit az nem kíván. A mozgókönyvtár különben is drágább, mint amit a felülvizsgálat állít.

A konzervatívok csoportvezetője megdicsérte a kulturális osztályt, hogy a pártoknak hosszú gondolkodási időt adott, és kritizálta a parasztpártot, hogy a felülvizsgálat publikálása előtt már tiltakozott a mozgókönyvtár ellen. Megemlítette, hogy az egyik egyházközség a kulturális ügyek ideiglenes vezetőjét (vagyis engem) a vádlottak padjára ültetett. Ne a zongoristára löjjenek. Az nem szép dolog. A politikusokat szidják. Kibírják azokat.

A szociáldemokraták vezetője a következőket mondta: a parasztpártnak nincs szabadalma az egész nép véleményére. Mi hallgattunk a népre. A község negyven százalékának gyönge könyvtári szolgálata van, vagy semmiféle sincs. Ezeknek a véleménye is fontos. Az egész községnek élni kell. És politikai határozatot nem gátolhat meg egy hóviharos nap.

Egy konzervatív politikus lappföldi tartózkodására emlékezett. A mozgókönyvtárak jöttekor örömmünneppel volt a faluban.

A helyi önkormányzat képviselő-testülete harminckét igennel a tizenhét nemmel szemben megszavazta az autóbusszt. 1992 szeptemberében indul majd Svédország százvalahányadik mozgókönyvtára. 3500 könyvvel, hangoskönyvekkel, CD-lemezekkel fogja a Nagy Alvert körbefutni a tengerparton. Egy, de lehet, hogy két számítógép-terminállal. Egy könyvtárossal és egy gépkocsivezetővel. A megyei könyvtár virágcsokrot küldött a mörbylångai könyvtárnak. Az alkalmazottak a könyvtár kávézójában pezsgőt nyitottak, és a győzelmet ünnepezték. Hogy a keleti falusi házakban hogyan fogadták a hírt, azt csak találgatni lehet. Bizonyára sokan mondták, hogy az autóbusszra nem teszik fel a lábukat.

Ezeket a sorokat Stockholmból írom. Szeretném megvizsgálni a vesztes keletieket. De hogyan magyarázom meg a mozgókönyvtár előnyeit? Lehet, hogy az autóbussz volt az utolsó tördőfés a keleti egyházközségek értékrendjébe?

Gulyás Miklós

„Finnország szabad ország”

Széljegyzetek a finn–magyar olvasáskutatáshoz

„Megjött északról édesanyám, / apámat magyar szél hozta. / Meggyújtva a tűznek lángját / vidám dalok és hegedűk szóltak.”

A finnek Magyarországról alkotott képéhez – mint ahogy ebben a mindenfelé énekelt népballadában – hagyományosan hozzátartoznak a puszta, a bor, a cigányzene. Különösen az operettek terjesztették ezt a képet. Mi lenne az ennek megfelelő magyar elképzelés Finnországról? Vagy tulajdonképpen mi a finn felfogás Finnországról és a magyaroké Magyarországról, és ezeknek az elképzeléseknek összehasonlításával közelebb juthatunk-e a nemzeti identitás, önarckép meghatározásában?

A tamperei egyetemen 1986-tól kezdve a Magyar Nemzeti Könyvtár kutatóival közösen kutatjuk a finnek és magyarok olvasási szokásait. A széles körű vizsgálat része a finn irodalom magyarországi és a magyar irodalom finnországi fogadtatásának történelmi tisztázása (1920-tól kezdődően), az olvasási szokások és aktivitás általános olvasásszociológiai összehasonlítása, valamint két regény (*Veijo Meri* Manilakötél és *Balázs József* Magyarok c. regénye) értelmezésmódjának összehasonlítása: hogyan értelmezik a regényeket Finnországban, hogyan Magyarországon? Egyik célunk tisztázni, létezik-e tipikusan finn vagy tipikusan magyar értelmezési mód. E célból mindkét országban megkérdeztünk néhány száz embert, okleveles mérnököket, könyvtárosokat, földműveseket, fém munkásokat és tanárokat.

Amikor a vizsgálat kérdéssorait kibővítettük, a magyar kollégák azt javasolták, kerüljön be a „mit jelent magyarnak lenni?” és Finnországban ennek megfelelően a „mit jelent finnnek lenni?” kérdés is. Kezdetben kissé meglepetten fogadtuk ezt a kérdést, mert úgy látszott, vajmi kevés köze van az irodalomhoz. Most, amikor a válaszok összegyűltek és elkezdtük őket olvasni, felfogásunk megválto-

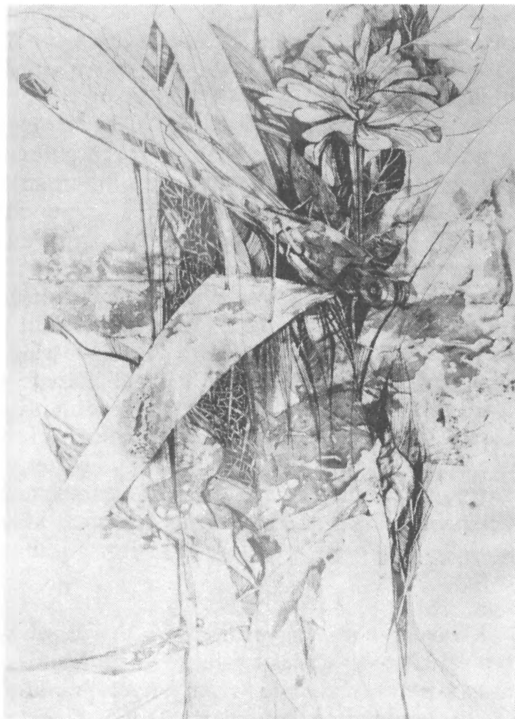
zott. Egy nemzeti önarcképre vonatkozó kérdés önmagában is érdekes, mi több, egyike azoknak a fontos járulékos feltételeknek, amelyek meghatározzák és irányítják az irodalom olvasását. Az, amit a beszélgetésekben részt vevő okleveles mérnökök, könyvtárosok, földművesek, fém munkások, tanárok gondolnak magyarságukról vagy finnságukról, valamilyenre segít megérteni a módot, ahogyan viszonyulnak egy fontos nemzeti intézményhez, az irodalomhoz.

A válaszadók választási lehetőségeit nem korlátoztuk. A kérdés egyszerűen hangzott: „Az Ön véleménye szerint mit jelent finnnek/magyarnak lenni?” Csak mikor megkaptuk a válaszokat, gondolta át a finn–magyar kutatócsoport részletesen, hogyan kellene a válaszokat elemezni.

Különbségek

Mikor összehasonlítjuk a finn és magyar, valamint a különböző foglalkozási csoportok válaszait egymással, érdekes különbségek válnak láthatóvá.

Finnországban a fontosabb nemzeti érzések a nemzeti önrendelkezés tudata, a magas életszínvonal tudata, széles körű állampolgári jogok értékelése, a saját nyelv, az emberek tipikusan finn tulajdonságainak érzékelése, a nemzeti biztonság, valamint az a gondolat, hogy valamiféle előjog finnnek lenni. Nagyon tipikus például egy földműves válasza: „Finnország ún. szabad ország. Az életszínvonal eléggé magas, talán túlságosan is tobzódunk benne. Finnnek lenni jó dolog, nagy szerencse északi országban születni.” Vagy egy másik változat, egy tamperei tanár szájából: „Az emberiség kicsiben. Majdnem bűnösen szerencsés finnnek lenni az észtekhez képest, mert mi magunk nem tudjuk értékelni azt, hogy

kultúránkat nem veszélyezteti más, mint saját közönyösségünk.” Ezt a „jó részesének lenni” tapasztalatot ismétli a következő is – bár kissé iskolázottabb megnyilvánulása is volt a különböző foglalkozási csoportokban –: „lottónyemény finn-nek születni”.

A magyarok érzései láthatóan, érezhetően más típusúak. A nemzeti gondolkodás különbözőségére jellemző, hogy a különböző, magyarok számára fontos aspektusokat nehéz finn nyelven megfogalmazni. Különösen fontosak a magyarok számára az egyén létevel – étellel, halállal, családdal, baráti kapcsolatokkal – összefüggő(-tartozó)? érzések, amelyeknek a finnek számára – úgy látszik – a finnség meghatározójaként nincs semmi jelentősége. „Magyarnak lenni azt jelenti, hogy ebben az országban születtem, szeretteim itt vannak eltemetve, itt megértetek engem”, ahogy egy budapesti fémmunkás fogalmaz. A magyarok számára fontos az az érzés, amelyet nagyon általánosan nemzeti büszkeségként jellemezhetnénk és amelynek aspektusai a ragaszkodás nemzetiségükhöz, valamint a hűség és a szeretet saját országuk iránt. Egy magyar okleveles mérnök egy vakondokról szóló viccel teszi szemléletes-

sé: „Az öreg vakondok feljön fiával a föld felszínére, és elmagyarazza neki, hogy az a kék ott, az ég – Látod, milyen zöld a föld és hogy süt a nap! – Apa, ha itt minden ilyen szép, akkor miért élünk mi a föld alatt? – Mert az az otthonunk.” Különösen a fémmunkások és földművesek hangsúlyozzák a magyarnak születés sorsszerűségét: „Magyarnak születtem, magyar vagyok, nem szököm meg, itt éltem és élem az életemet, ha rosszul is.”

A finnektől való különbséget jól jellemzi az, hogy a magyar – ez különösen a kevésbé iskolázottak válaszaiban látszik – magyar akar maradni, a külföld csábításait nem veszi figyelembe, „a magyar akkor sem felejt el, hogy magyar, ha külföldön van.” A finnek külföldre kerülve más szempontból ítélik meg Finnországgal való kapcsolatukat: külföldön csak megerősödik az az érzésük, hogy Finnország különleges, egyedülálló ország.

A magyarok magyarságában fontos az ismert embercsoporthoz való tartozás érzése, a magyarság magától értetődő dolog, és ehhez tartozik a történelem jelenlétének erős érzete. Nemzeti fogalomként a történelem különösen a magyar tanárok számára fontos. „Múltunk elfogadását jelenti, kevésbé jelenünk elfogadását”, ahogy egy tanár meghatározza és egy másik tanár szerint a magyarsághoz tartozik „tudni, mi vesz körül minket, és mi ennek történelmi magyarázata”. A finnek számára a történelmi kötődés ezzel szemben meglepően jelentéktelen körülmény, a válaszadók alig utalnak erre.

Más, finneket és magyarokat világosan elkülönítő vonás a földrajzi helyzet hangsúlyozása, amely fontos a finnek számára (15 finn válaszadó – 1 magyar), és másrészt a magyarok által hangsúlyozott sajátos jellegű kultúra (23–3), a szokások ismertsége (15–1), a szülőföld elfogadása a nehézségektől függetlenül (14–2), valamint a magyarságérzés ellentmondásossága (14–2). Az utolsónak említett körülmény, úgy látszik, a magyarok gondolkodása számára eléggé természetes. Az elfogadásához észrevehető mennyiségű kritika is társul. Egy budapesti mérnök elmondja, mennyit gondolkodott azon, mit jelent magyarnak lenni: „Sajnos nem jutottam tovább a kezdetnél. 1987-ben a magyarság azt jelenti számomra, hogy a világ elmaradott részén éltem egy átkozott örökséggel.” Vagy: „Magyarnak lenni: idekerültünk Európának ebbe a részébe úgy, hogy mind a mai napig nem voltunk képesek alkalmazkodni, bár alkalmazkodóképesek vagyunk.”

Általános vonás az, hogy legalábbis az iskolázott magyarok meghatározásai viszonylag tartózkodóak, elemzőek, gyakran önkritikusak. A magyarság lehet „kicsit ellenszenves dolog”, benne foglaltatnak „önhibáztatások”, nem feltétlen „öröm”, hanem „meghatározásában tartózkodónak kell lenni”. Problémásnak vagy ellenszenvesnek lehet tapasztalni a zsidóság vagy az ország politikai történelme miatt. „Összezavarodott érzés, kis nép rossz helyen”, „állandó kisebbségi komplexusok”, amelyek mégis „önéretté” állnak össze. Saját magukon kívül a magyarság meghatározásához ebben a pillanatban a Magyarországon kívül élő magyarokkal való kapcsolat is hozzájárul. Erdélyre több válaszadó is utal. „Magamat és magyarságomat székel barátaimban tanultam meg megismerni”, mondja egy tanár.

A finnek hazafiassága így tehát az 1980-as évek végén anyagiásabbnak, keményebbnek, mennyiségre koncentráltabbnak tűnik, mint a magyar. Irányadó például a pénz és a mozgási szabadság, míg a magyar hazafiság érzelmibb jellegű, amelyhez nem találhatók olyan könnyen külsődleges mércék.

Magyarázat

A finnek és magyarok közötti különbséget nyilvánvalóan magyarazza az, hogy a nemzeti önmeghatározás mindenképpen utakat keres, mindenféle társadalmi és politikai eszmények és változások által irányítva is. Ott, ahol nem lehet hangsúlyozni a nemzeti függetlenséget vagy magas életszínvonalat, a kultúrát és a társadalmi viszonyokat hangsúlyozzák. Ahol a magas életszínvonal a fejlődés elsődleges céljaként jelenik meg, ott a hazafiság jegyeit az életszínvonalért vívott verseny ismertetőjegeiből kapjuk meg.

Nagy részben az volna-e a helyzet, hogy arról beszélünk, ami hiányzik? Azaz például a finnek különös vágya a nemzeti függetlenség hangsúlyozására – „Finnország szabad ország” – részben az elnyomottságtól való félelemből ered, hogy a nemzeti függetlenség egyáltalán nem feltétlen, magától értetődő.

A magyar és finn válaszok olvasása közben az is jelentőségeltjesnek érződik, hogy mindegyik lenn képes volt és el is akarta mondani finn voltának jellegzetességét, minőségét, míg a magyarok közt több mint minden tizedik megválaszolatlanul hagyta ezt a kérdést.

Milyen mértékig nyújt tehát az irodalom

anyagot a finneknek és magyaroknak önarcképük megrajzolásához? Az eredmény enyhén szólva meglepő. Annak alapján, hogy egész nemzeti ideológiánkat a 19. században hosszú ideig az irodalomra támaszkodva alkották meg, és abból, hogy a finnek továbbra is szorgalmas olvasók, arra a következtetésre juthatnánk, hogy az irodalomnak jelentősebb szerepe van a finnség meghatározásában. Nem így van. Manapság a finnek észrevehetően kevesebb anyagot találnak az irodalomban nemzetiségük, hovatartozásuk alátámasztásához, mint a magyarok. A néhány száz finn válaszadó válaszaiból csak kettőben villan fel mellékesen az irodalom, nagyon általános megfogalmazásban, a finn nyelv tanárai szerint a finnséghez hozzátartozik „a finn nyelv, irodalom, történelem és a finn természet”, az okleveles mérnök véleménye szerint Finnországot többek közt az jellemzi, hogy „sokféle irodalmat szabad olvasni”.

Másképp van Magyarországon. A válaszokból sokkal több utalás található az irodalomra, mint Finnországban, és az anyanyelvi tanárok (8) és könyvtárosok mellett (2) az okleveles mérnökök (4) és a fém munkások is találtak az irodalomban eszközöket magyarságuk kifejezéséhez. Egy budapesti fém munkás szerint a magyar „nem képes és nem is akar szívet változtatni”, mondja ezt egy 1960-as évekből való táncdal szövegére utalva, amely viszont egy *Tompa Mihály*-idézetet tartalmaz. A 19. század, a nemzeti eszmék nagy százada, más magyar utalásokban is bőven képviseltetve van. *Vörösmarty Mihály Szózatára* – amelyről azt mondják, ösztönzést adott *Runeberg Hazánk dalának* megírásához – sok magyar utalásában. Egy budapesti magyartanár elmondja például, hogy magyar gondolkodnia kell azon, mit jelent a magyarság, „mivel magyart és történelmet tanítok. A magyarság azt jelenti, amit a Szózat jelent. Ezt próbálom átadni a gyerekeknek néha több, néha kevesebb sikerrel”. Általában több író említenek név szerint a magyarság jó megfogalmazójaként.

Honnan ered a magyarok eme készsége, a finneknek pedig eme kelleltensége irodalmi utalások adására? A finneket aligha lehet költőietlen nemzetnek nevezni. A nemzeti romantika elképzeléseiben a finneknek annak idején különösen költői nemzetnek tartották, és a bőséges számú, íróasztalfióknak készülő írások manapság ugyanerre utalnak.

Magyarországon az irodalmi utalások bősé-

gét a magyar oktatási rendszer is magyarázza. A klasszikus irodalom tanításának továbbra is jelentős szerepe van, és nagy figyelmet fordítanak a fontos szövegrészek kívülről való megtanulására. Emellett a régi nemzeti irodalom, amelynek létét és jogát semmilyen politikai fordulat nem tüntette fel kérdésesnek, biztos és elfogadott módot és lehetőséget ad az embereknek nemzeti eszméik kifejezéséhez. Finnországban erre a csatornára az 1980-as években nincs szükség, Magyarországon igen.

Lehet, hogy a magyaroknak – pontosabban az iskolázottabb társadalmi csoportoknak – irodalmisága kapcsolatban áll azzal a ténnyel, hogy Magyarország mai értelmiségi rétege is, meglepő módon, az előző értelmiségi rétegből született, míg Finnországban a különböző társadalmi osztályok keveredése erősebb. Míg a magyar tanárok, okleveles mérnökök, könyvtárosok több mint felének volt értelmiségi apja, Finnországban a tanárok, mérnökök és könyvtárosok 15–18 százaléka jött csak értelmiségi családból. Talán az irodalmat tisztelő

otthon volna az a forrás, amely az emberek számára bensőséges, gazdag irodalmi élettartalmat ad? Itt már eljutunk a közép-európai kultúrában különösen erős értelmiség meglétének kérdéséhez – egy olyan helyzethez, amelynek Finnországhoz képest megvannak pozitív és negatív oldalai is.

*

De hát mindennek mi köze van az íróhoz és a milióhoz? Valamennyi van. A finneknek azok a gondolatai, felfogásai, állásfoglalásai, amelyeket fentebb pontosítani tudtunk a magyarokéval szembeállítva, szellemi milliók, szellemi hazánkat körvonalazzák. Az olvasók szerint az író ennek a területi milliók, Finnországnak része, és sok tekintetben rabja is. A kritikus író, éppúgy mint a kritikus olvasó, arra törekszik, hogy felismerje környezetének valódi határait, és csak ennek alapján lehet eredményes és szabad beszélgetést folytatnia.

Yrjö Varpio

Lapozgató

A megyei könyvtár kiállításai 50. címmel tette közzé a *Békéscsabai Megyei Könyvtár* félévszázadi képzőművészeti kiállításának (1991. aug. 30–szept. 30.), 65 fekete-fehér reprodukcióval illusztrált katalógusát, a tőle megszokott magas tipográfiai színvonalon. Az előszót író *Hajdu István*, visszatekintve a korábbi rendezvényekre, egyebek között megállapítja: „A békéscsabai kiállítások a lényegét illetően... meglehetősen pontossággal mutatják – követve, máskor együtt haladva a folyamattal – azt az utat, mely a konvenciótól az autonóm gondolatig vezethet, a ketrectől a nyílt térig.”

Embernevelés; ezzel a címmel jelenik meg negyedévenként a *Kemény Gábor Iskolaszövegesség* folyóirata. Az 1991-ben immár harmadik évfolyamába lépett kiadvány az évi első-második összevont száma csinos kis köteté állt össze. Megérdemelné ez a lap is, hogy érdemben foglalkozunk vele, hiszen a könyvtáros is „valahol” pedagógus. S most, a mentegetőzés helyett következzenek néhány – taláalomra, ám jel-

lemzőnek, azaz a mögöttes tartalmat is úgy ahogyan érzékelhetőnek vélt – tanulmánycím említése. Tehát (szerző nélkül – helykímélés okán): A munkára nevelés lehetőségei és eredményei 10–14 éves korban; Vannak-e garanciái az alternatív pedagógiai programok esélyegyenlőségének? (Divatos téma!); Az egyetemi innovátorképzés koncepciója; *Németh László* pedagógiai örökségéből; Könyvismeretetések stb.

A könyv és vásárlóközönsége címmel tette közzé *V. Kulcsár Julianna* az OSZK KMK és a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése piackutató csoportja országos felmérésének eredményeit könyvvásárlási szokásainkról és a családi könyvtárak tartalmi összetételéről, valamint a könyvtár bővítés új irányairól. Értékéből nem sokat von le, hogy még a rendszerváltás előtti tendenciákat tükrözi, mivel az adatfelvétel 1985–86-ban készült.

Meghalt Bereczky Éva

A gyászjelentés pontos, szikár szavait idézve: „Bereczky Lászlóné, Éva, az Országos Széchényi Könyvtár ny. tud. főmunkatársa hosszas betegség után elhunyt. Temetése 1992. január 19-én 10.30 órakor lesz a Rákoskeresztúri temetőben (Kozma u. 6.).”

*

Hogy ki volt *Bereczky Éva*, mit jelentett a szakmának, a magyar könyvtárosságnak, hogy életműve hogyan épült bele könyvtáros mindennapjainkba, hogy egyénisége mit jelentett azoknak, akik ismerhették (és ki nem ismer-te?), szárnyaló, szép szavakkal azok mondták el, akik közelről, igen közelről ismerték, és akiknek neve is garancia arra, hogy nem pusztán a bűbajos nőt és embert, de a szakembert, a könyvtárost is adekvátan láthatták.

Horváth Tibor búcsúztatója az egyházi vég-tisztesség után hangzott el, *Fodor András* a sírnál beszélt. Az ő szavaik álljanak itt – nekrológ helyett. (V. K.)

A nagyobbik család, a könyvtárosok nevében búcsúzom *Bereczky Évától*. Nem túlzás, ha családot mondom. Mert volt egyszer egy nagy csapat. Fiatalok voltunk, hittünk küldetésünkben, biztunk egymásban, szándékaink szerint az európai és magyar művelődés tiszta, humánus értékeinek örökítői voltunk, akartunk lenni. Hittük, hogy a kultúra folytonosságának biztosítékául a könyvtárakat maga a történelem formálta, s mi ennek a misszióknak vagyunk küldöttei. Aki könyvtárakra teszi fel életét, az optimista, mint az az ember, aki diófát ültet. Gyűjteményt, könyvtárat formálni csak az merészelt, aki tudta, hogy az időt itt évszázadokban, de legalábbis évtizedekben

mérik, és mindenki, aki itt munkálkodik, csak a jövő nemzedékben bizhat, hogy az észreveszi a munka eredményét. Ennek a csapatnak voltunk mi fiatal, majd egyre csillapodó tagjai. *Bereczky Éva* törekény alakjával és érzékenységgel az egyik összetartó személyiség volt. Belőle nemcsak szakmai biztonság sugárzott, hanem emberi megértés, a bajban vigasz, sikerben őszinte öröm.

Nem voltunk mi dédelgetett intézet ott, a hajdani KMK-ban, mert az értelmiségi lét, az értékek minőségi megítélése, meg a bátorságunk miatt örökös gyanakvás övezett minket. Ezért voltunk egymásra utalva és ezért voltunk mi egy nagy család, amelyet a barátság, a közös

munka fűzött egybe, de összetartotta a különbözőségeiben is hasonló gondolkodásokat az akkor még szinte tilalomnak számító tolerancia ereje. Szinte érthetetlen, hogy annyi baja, feladata ellenére hogyan volt ebben a törekeny asszonyban annyi erő, hogy vállalni tudta mások baját, maradt mindig annyi ideje, gondolata, együttérzése, hogy másokat tudott megerősíteni. Ez a csapat volt a könyvtári élet erjesztője az egész országban. A szakmai gondolkodás meghatározója. Ezért merem mondani, hogy ennek a nagyobb családnak nevében búcsúzom *Bereczky Évától*, aki nélkül nem letünk volna azok, akik voltunk.

A csapat aztán lassan széthullott; szétmorzsolta a korszak, amelyik meg sem értette a szándékokat, kíváncsi sem volt rá. De megmaradt a személyes barátság, tisztelet és az összetartozás tudata is. Legalábbis legtöbbünk számára. És most lassan fogyatkozni kezdünk. Meg sem kérдем, hogy miért *Bereczky Éva* távozott az elsők között, mert csak a tényt lehet tudomásul venni. Talán jobb is így, mert akik vagyunk még a küzdelmekben, tudjuk, hogy manapság keményebbek az ütések és kíméletlenebbek az emberi kapcsolatok. Ez már nem *Bereczky Éva* érzékenységének való. Vissza is vonult, de mégis, támogató résztvevőként még sokáig izgulva nézte birkózásainkat. A szakma értékeit sikerült mentenünk a diktatúra idején, talán azért, mert tiszták voltak a harc vonalak. De most nagyon kuszák a frontok. Az ő számá-

ra még együtt, egyazon dimenzióban létezett munka, család, barátság, partnerség. Köszönet azért is, hogy a férjének küzdőtársa volt a közös hivatásban, akinek becsületéből indítottott harcaiban szüksége volt az asszonyi melegségre, szakmai megértésre és emberi azonosulásra.

Szakmánkban *Bereczky Éva* számára nagyon száraz téma, szakterület és ennek tanítása jutott. A bibliográfiai leírás szigorú előírásaiba is tudott bájt, humort becsempészni. A hallgatók miatta fogadták el a tantárgyat, miatta tanulták. *Bereczky Éva* képes volt arra, hogy a hallgatókkal megértesse, a bibliográfiai leírás száraz szabályai, aprólékos előírásai egy igen nagy, világméretű mű alkotásához tartozó morzsák, ahol az egésznek a szemlélete fontos, annak tartalma nyújtja a kicsi alkotóelemek és szabályok értelmét, teszi szükségessé a tanulást. Így kapott jelentést minden részlet és kapott fontosságot a hallgatók tudatában is. Az a tanár volt, akihez hallgatói visszajártak szakmai és emberi tanácsért még hosszú évek múltán is. Tanár nem kaphat ennél nagyobb elismerést, mert hallgatókat csak tisztelet és bizalom együtt vezérelhet vissza olyan tanárhoz, akit tudás és emberség dolgában egyként értékelnek magasra. A humánumban, emberi érzékenység vezette *Bereczky Évát* másik szakmai témájához, a sokféle esetek ellátásának szervezéséhez: kórházak, börtönök könyvtárait szervezte, hátrányos helyzetűeknek akart vigaszt biztosítani irodalmi értékek hozzájuk juttatásával. Amíg ő nem kezdett munkálkodni ezen a területen senki sem figyelt erre. E kezdeményezése később szinte mozgalommá terebélyesedett. Amikor barátaink az időlegesen vagy végleg hátrányba szorult polgártársainkkal és ezeknek elhanyagolt könyvtáraival foglalkoznak, már alig gondolnak arra, hogy mindez az ő dolgozószobájából indult. Ma már szinte intézményesültek ezek a témák, bekapcsolódva nemzetközi törekvésekbe is. Emlékezzünk tisztelettel arra, aki az első lépéseket tette. Neki valódi nehézségei voltak a kezdeteknél, meg kellett küzdenie értetlenséggel és gúnyral is. A szakma ezúttal nem lehet annyira feledékeny, hogy nevét és szellemét ne idézze.

A segíteni akarás vezérelte akkor is, amikor a nagykönyvtárak igényei szerint kimunkált eljárásokat, lényegük megtartásával úgy dolgozta át, hogy az apró könyvtárakban is alkalmazhatók legyenek. A falvak könyvtárai ennek nyomán tudtak a szakma mindenütt érvényes

szabályai szerint dolgozni. A községek könyvtárosainak munkájukat könnyítő segédeszközöket adott, így sem erejüket, sem tudásukat nem haladták meg a nem hozzájuk méretezett követelmények; az itt véghezvitt szakmai munka egyenrangúvá válhatott azokéval, akikhez méretezték. Nem *Bereczky Éva* tehet róla, ha ez nem teljesült maradéktalanul.

A búcsú pillanatában szokás mondani, hogy az emléket őrizni fogjuk. Az ígért legtöbbszőr őszinte és meggyőződésből fakadó. Én mégsem így mondom. Mert miért kellene fogadkoznunk emlékezésre, ha tudjuk, hogy személyisége, munkája eltörölhetetlen nyomokat hagyott itt. Akiktől nemzedékek tanultak, annak szelleme tovább él a tanítványok munkájában. Aki egy egész ország számára végezte feladatait, annak hatása ott van mindenütt, a falakon, a munkában, a könyvtárak rendjében. Lépünk csak be egy könyvtárba. Aki jól ismerte őt, felismerheti egy jelzetben, egy mondasban, a könyvtárosok egy fordulatában: ez ő. Életműve így olvad bele a mai nemzedékek és jövő pályatársak eszméibe, tudásába. Tartalmas élet volt az övé. Mi, akik itt vagyunk, mindig felismerjük egy-egy vonásról, hogy ezt ő rajzolta a könyvtároság arcára. Ez a legtöbb, amit ember földi életében elérhet.

Nyugodjék békében!

Horváth Tibor

*

Testvéreim a gyászban, tizenhárom esztendeje, egy januári napon ugyanígy álltuk körül, kísértük végső útjára szellemi atyánkat, bátyánkat, eligazító mesterünket, őt, aki osztdó munkahelyi közösségünknek máig is összetartó erőt és távlatot adott. Mindnyájan megilletődve hallhattuk a hála és az örökségvállaló fogadalom ígeit. Ahova csak néztem minden arc az elérzékenyültség és a jövő miatti szorongás tükre volt: hogyan leszünk majd nélküle? Tartsd magad! – fogtam volna vissza saját keseredésemet, ámde mikor a havas sírdombok rögei közt a tanítványi tisztességadás vallomásos, megrendült, szinte kislányosan elfogódott, mégis tisztán artikulált hangján *Bereczky Éva* kezdte mondani, mit kapott ő *Sallai Istvántól*, hirtelen csak elárasztott belül az együttérző gyöngesség. Igen, ilyen volt a távozó, ahogy ő idézi: mindaddig, amíg köztünk élt a szeretet sugárgyűrűje vette körül, s nem csak tudásával, emberi bölcsességének kifogyhatatlan tapasztalatával,

lélektől-lélekiig ható delejével fogott össze bennünket.

Édes Éva, most, hogy a végső búcsú stációjához érkezte nekem kell Tőled elköszönnöm, mi más méltóbb szavak juthatnának eszembe Rólad, mint a hűség és szeretet, a kedvesség és szorgalom. Ezekkel az erényekkel voltál méltó a távozó elődhöz éppen úgy, mint múlthatatlan példa itt, most nekünk, akik koporsódat körülálljuk.

Nem láttam embert, ki a másoknak tán farsztó, lélektelen cédulázó munkát elevebbé élettel tudta megtölteni, kinek kezében a bűvös *katalógus* kartotékja olyan organikus vegetációként lélegzett volna, akár a jó háziasszony veteményeskertje, aki oly szenvedélyes közvetlenséggel vállalta az okítást, aki tanítványai életét akkora lelki odaadással, meleg érdeklődéssel követte. A hőskor legendás kiszállásaira emlékezők tanúsíthatják, a legszigorúbb gyakorlati problémák közt, de már a munkát megelőzően is elhangzott Éva egy-egy életbevágóan fontos kérdése: – Katikám, mondtad a múlt hónapban, hogy rosszul volt az édesanyád... Most hogy van?

Minden szakmában külön rang illeti a miszcionárius pedagógust. Ha valaki utód mérlegre teszi egykor a miénket, megállapíthatja majd, hogy a század közepe utáni évtizedekben *Bereczky Éva* volt a munka szellemét és kedélyét személyes kapcsolatokkal is ápoló, rendben tartó könyvtárosnemzedék egyik utolsó védangyala, patronája.

Munkatársai, barátai, családja azt is tudják, testi ereje bárhogy fogyatkozott, az összetartó szeretet mekkora felelősségével vett körül mindenkit, „kinek emberhez méltó gondja van”. Merem hinni most is, amit legutóbb írásban vallottam róla: betegségek, balesetek próbái közt is lélekben töretlen maradt, fűrgeleptű, segítőkész, otthon- és műhelyteremtő, ösztönös női varázsával igazi Évaként sugárzó. Újdondászokkal szívesen bajlódó, női kollégákat mániáikból gyógyító – s mindeközben mestereit sohase felejtő, barátaival munka után is készséggel összejáró, a valahai nagy család ígétét magában hordozó.

A búcsú végső summájához jutva, szembe-sülve immár a változtathatatlanul, engedtesék meg, hogy az emlékével továbbélők nevében kétségbevonjam a Róla írt utolsó orvosi szentenciát: „Meghalt szívelégtelenségben”. Nem! Szíve mindig elevebb volt, örvendőbb, aggódóbb, bátrabban dobogó, mint ami egy ember életéhez elegendő. És ennek a Szív-

nek titkos árama továbbra is óvja, ügyeli szeretteit. Derűt, a tevékeny élet becsületének értékét kölcsönözve munkáinak s a vele sorsközösséget vállalt legközelebbi társnak.

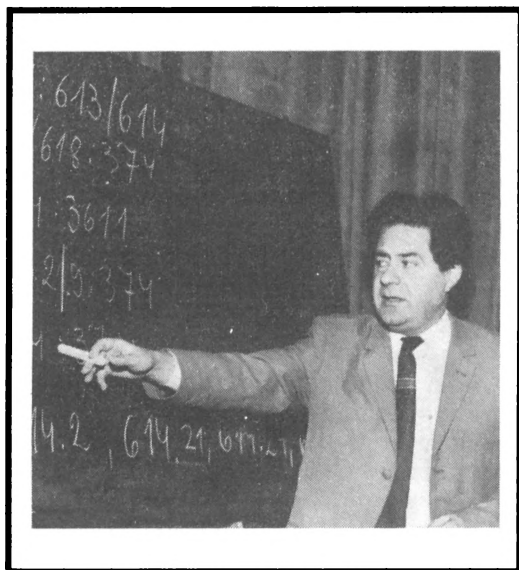
Kollégánk, barátunk, Laci, nem restellem újra idézni, amit húszegynéhány éve, összehá-

zasodásotok boldog alkalmára, évődve írtam, mert további munkás életednek is bizonyára ő lesz támasza, oltalmazója, lelki istápa.

Kérem hát: ... *maradj csak, / Évád mellett rabnak, / holtig való hűségben.*

Fodor András

Dr. Székely Sándor (1913–1991)

Ismerősei, volt munkatársai tudták, hogy a szíve beteg, mégis váratlanul jött a hír, hogy *Székely Sándor* 1991. december 21-én elhunyt. Megadatott neki, hogy nem szenvedett, csendesen elaludt.

Élete, az utolsó néhány hónapot leszámítva, nem mindennapian mozgalmas volt, változatos tevékenységének a leírása is valóságos adathalmaz.

Kecskeméten született 1913. november 23-án. Középiskoláit a budapesti Szent István reálgimnáziumban végezte 1923 és 1931 között. Orvosi oklevelét 1938 februárjában szerezte meg a Szegedi Orvostudományi Egyetemen. Kandidátusi fokozatot 1966-ban kapott.

Orvosi oklevelének elnyerése után a budapesti Szeretetkórház fül-orr-gége osztályán működött alorvosként. 1942 őszétől 1944 májusáig a Veszprém Megyei Közkórházban

munkaszolgálatos orvosként a szülészeti-nőgyógyászati osztály alorvosi állását töltötte be. 1944 májusától 1945 februárjáig illegálisban volt, akkor a XIV. kerületi előjáróság (Budapest) helyettes tisztiorvosává nevezték ki. 1948–49-ben az MDP XIV. kerületi szervezetének titkárhelyettese volt, 1949–1951 között a Szikra Könyvkiadó politikai lektorátusának vezetője. 1951–1953-ban a Magyar Természettudományi Társulat főtársa, 1953–1956 között pedig a TIT *Természet és Társadalom* című havilapjának a főszerkesztője. 1957-ben a X. kerületi Tanács Szakrendelőintézetében fül-orr-gégészként működött. 1957 végétől egy évig a Magyar Vöröskereszt központjának munkatársa. 1958 októberében nevezték ki az Orvostudományi Dokumentációs Központ igazgatóhelyettesévé, 1960. január elsejétől az intézet igazgatója – nyugdíjazásáig. Az intézet elnevezése 1972. december 31-én bekövetkezett nyugdíjazásakor: Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár.

A munkásmozgalomban 1939 óta vett részt. 1941-ben lépett be az SZDP-be. 1944 nyarán vették fel az MKP-be. 1959 óta a VIII. ker. MSZMP társadalmi munkatársa volt. Az Országos Könyvtárügyi Tanácsnak 1962-től nyugdíjazásáig volt tagja. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1963 és 1972 között titkára, 1972 és 1978 között elnöke volt. Tagja volt a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetségének 1982-től, a TIT-nek 1951-től, a Magyar Vöröskeresztnek 1958-tól. Évtizedeken át tagja volt a Magyar Orvostörténeti Társaságnak és az Egészségügyi Szervezők Egyesületének. 1951-től haláláig az *Élet és Tudomány* szerkesztőbizottságának volt tagja. 1957 és 1988 között (a lap megszűnéséig) szerkesztette az *Univerzum* című folyóiratot, 1959–1968 között szerkesztette az *Orvosi Hetilap* Horus című

rovatát, 1960 óta részt vett *Az Orvosi Könyvtáros* című folyóirat szerkesztésében. 1974 óta a *Vöröskereszt Családi Lapja* c. folyóirat orvosi rovatának szerkesztője.

Oktatómunkát végzett a pártoktatás különböző területein, tagja volt a Semmelweis Orvostudományi Egyetem ideológiai bizottságának, több egyetemen oktatta a marxizmust–leninizmust 1949 és 1953 között. 1960 és 1965 között tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Orvostörténeti Bizottságának.

Monográfiái: Herman Ottó, 1955; Élet, ember, világ, 1961; Az ember és a „túlvilág”, 1962; Az orvostudomány története, 1960; Az orvostudomány terminológiája, 1963; A Horthy-rendszer egészségügyének ideológiai irányzatai. Kandidátusi disszertáció, 1966; Így kezdődött... A felszabadulást követő évek egészségpolitikája, 1970. Szerkesztette a SOTE klinikáinak és intézményeinek története 1945–1975, valamint A magyar orvosi könyvtárügy és információ harmadik évtizede c. kiadványokat. Több monográfiát fordított angol, illetve német nyelvről. Számos cikke jelent meg az *Orvosi Hetilapban*, az *Élet és Tudományban*, a *Természet és Társadalomban*, a *Családi Lapban*, *Az Orvosi Könyvtárosban* megjelent cikkeinek száma több mint negyven.

Kitüntetései: Szocialista Hazáért Érdemrend (1967), Munka Érdemrend arany fokozata (1973 és 1982), Magyar Partizán Emlékérem (1959), Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970), Magyar Vöröskereszt kiváló dolgozó (1958), Vöröskereszt Munkáért arany fokozat (1971), Vöröskereszt Arany Emlékérem (1981), Szabó Ervin Emlékérem (1973), Veszprémi emlékérem (orvostörténeti kutatásokért), TIT Aranykoszorús Emlékérem (1979).

Könyvtáros munkatársai közelebbi ismeretségbe akkor kerültek *Székely Sándorral*, amikor 1959-ben kinevezték az Orvostudományi Dokumentációs Központ helyettes igazgatójának, szélesebb körben pedig akkor, amikor 1963-ban szervező titkára lett a Természetudományi Társulat keretében megbúvó Szabó Ervin Baráti Körnek, amelynek tevékenységét rövid idő alatt úgy kibontakoztatta, hogy a kör Magyar Könyvtárosok Egyesülete néven kivált a TIT kötelékéből és önállósult.

Székely Sándornak „szervezési vénája” volt. Az addig (1959-ig) képlékeny, alig meghatározott feladatú Orvostudományi Dokumentációs Központból fél év alatt határozott körvonalú és feladatú intézményt faragott, az addig csak

személyekhez kötött, jól-rosszul, többnyire szakszerűtlenül ellátott funkciókat mederbe terelte, csoportokat, osztályokat szervezett, rövid távú és távlati terveket készített, ezeket leírta, szélesebb intézeti körben megvitattatta, majd végrehajtotta. A munkatársakat szinte kivétel nélkül, folyamatosan képző intézményekbe küldte.

1960-ban lerakta a máig élő orvosi könyvtári hálózat alapjait, és megindította az immár 32. évfolyamába lépett *Az Orvosi Könyvtáros* című, hálózati folyóiratot. Bibliográfiákat, referálólapokat szerkesztett vagy hozott létre, bevezette a repülő lapokon terjesztett, gyorsan igen népszerűvé vált referálószolgálatot. Az 1961-ben megindított könyvtárosképző szaktanfolyamok lelkes szervezője, tanára és vizsgáztatója volt.

Az intézetben eltöltött több mint két évtized alatt pezsgő szakmai életet hozott létre. Nem csak kiválóan tudott dolgoztatni, hanem maga is igen sokat dolgozott. Magát „Arbeitstier”-nek nevezte. A munkát nemcsak megszervezte, hanem folyamatosan ellenőrizte vagy ellenőriztette is, s aki linkeskedni próbált, az tréfás formában ugyan, de megkapta a magáét. A kéthavonta tartott referáló ülések, a kéthetenkénti vezetőségi értekezletek, sőt – a másutt utált – munkaértekezletek szakmai színvonala,

vitái, hangulata máig élményszerűen élnek a még megmaradt munkatársak emlékezetében.

Hasonló élénkséget vitt a könyvtáros egyesület életébe is. Maga írta, gépelte, sokszorosította a havi tájékoztatókat, szervezte a szekciókat, széleskörű külföldi kapcsolatokat hozott létre. Az OIK-ban és az egyesületben egyaránt szívesen hallgatták jó humorral előadott útibeszámolóit vagy szuggesztív előadásait.

Született ismeretterjesztő volt. A jól megragadott lényegét mindennapi, egyszerű szavakkal tudta elmondani, választékos, szép magyar nyelven írt és beszélt. Ebben is igyekezett iskolát teremteni, tapasztalatait továbbadni, mint ahogy megpróbálta vezetési tapasztalatait is utódaira hagyni.

Külön fejezetet érdemelne kapcsolatteremtő és a konfliktusokat elsimító képessége. Mindenként meghallgattott. Szakmai érvekkel meg

lehetett győzni, és ő is meg tudta győzni a vitában résztvevőket, de személyeskedő vitákba nem bocsátkozott. Az ilyen vitákat „nem vagyunk angyalok” és „nem árt, ha hűvös fejjel próbálunk gondolkodni” mondatokkal zárta le.

Soha nem volt hajlandó olyan rendelkezéseket végrehajtani, amelyek – szerinte – ellentétesek voltak az emberséggel, akár a minisztériumtól, akár a párttól jöttek. Sokan emlegetik ma is, hogy mennyit segített, amikor valaki (vagy gyermeke, férje, anyósa) beteg lett, vagy ha valami baj volt.

Dr. Székely Sándor nyugdíjazásakor az OIK életében lezárult egy szép korszak, amelyre az intézet még élő és nyugdíjas dolgozói, a hálózat könyvtárosai mindig szívesen fognak visszagondolni.

Benda Mária

Az Amerikai Könyvtári Egyesület állásfoglalásai (II.)

A könyvtári anyagok használatának korlátozása

A Könyvtári Alaptörvény értelmezése

Sok egyesült államokbeli könyvtárban megszokott eljárás egyes művek, illetve a könyvtári anyagok bizonyos fajtái használatának korlátozása. Az ilyen anyagok gyűjteményeit különféle néven nevezik: „zárt polc”, „zárt elhelyezés”, „csak felnőtteknek” vagy „korlátozott anyag”.

Általában három okot hoznak fel a korlátozás indokolására: 1. Védelmet jelent azon dokumentumok számára, amelyek az állományhoz tartoznak, de a könyvtárhasználók némelyikének „ellenvetései” vannak velük szemben. 2. Módot ad annak megakadályozására, hogy ezek a művek eljussanak olyanokhoz, akik nem tekinthetők elég „felkészültnek”, akik tapasztalataik, műveltségük vagy koruk miatt nem minősülnek elég felelős személyeknek. 3. Lehetőséget ad bizonyos anyagok lopás és megcsonkítás elleni védelmére.

A könyvtári anyagok hozzáférhetőségének korlátozása gyakran ellentétes a gondolat szabadság alapelveivel. Noha e korlátozások nem

azonosak a közvetlen cenzúrai tevékenységgel (például könyvtári anyagok kivonása vagy bizonyos kiadványok forgalmazásának megtiltása), mindazonáltal a cenzúra enyhébb formáját jelentik. A hozzáférés korlátozása gyakran sérti a Könyvtári Alaptörvény szellemét, és pedig a következők miatt: 1. Megsérti a 2. cikkelynek azt a részét, amely szerint „...semmilyen könyvtári anyagot nem szabad betiltani... pártszempontok vagy elvi egyet nem értés miatt”. A 2. cikkely szerint „betiltott... anyag”-nak tekintendők a visszatartott, forgalomból kivont művek. A korlátozott használat bizonyos dokumentumok *de facto* kivonását jelenti.

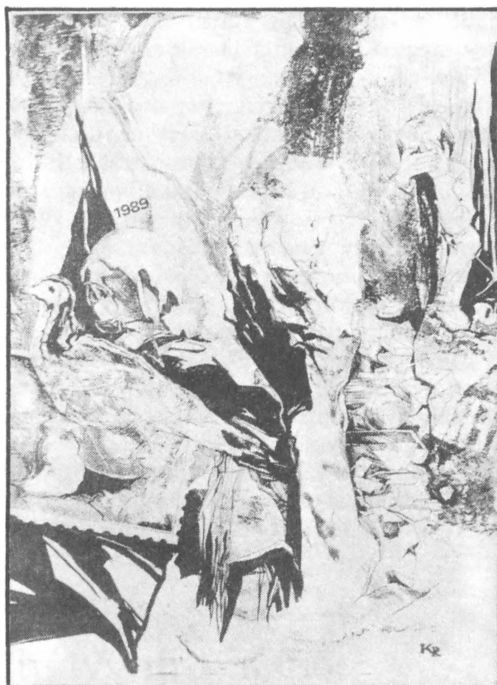
Még ha a kiadvány leírása szerepel is a katalógusban, utalással használatának korlátozott voltára, ez mindenképpen korlátot emel a használó és a kiadvány közé. Mivel a korlátozottan használható gyűjteménybe helyezett dokumentumok többségének témája vitatott, szokatlan vagy „kényes”, az irántuk való érdeklődés a könyvtárosnál vagy a kölcsönzést végző tisztviselőnél, kényelmetlen lehet az ilyen anyagot keresők számára. Minthogy továbbá a korlátozott használatra szánt gyűjtemények gyakran olyan anyagokat tartalmaznak, amelyeket némely könyvtárlátogató

„visszataszítónak” tekint, a potenciális használó maga is hajlamossá válik arra, hogy azokat „visszataszítónak” tartsa, és ezért esetleg nem szívesen kérdezősködik utánuk. Bár az anyag és a használó közé emelt korlát pszichológiai, mindenképpen gátolja az információk megszerzését. 2. Megsérti az 5. cikkelyt, amely szerint „Az emberek könyvtárhasználati jogát nem szabad vita tárgyává tenni vagy korlátozni... koruk miatt...” Bizonyos anyagok használatának a felnőttekre való korlátozása megnyírbálja a kiskorúak könyvtárhasználatát. A könyvtári dokumentumokhoz való hozzájutás a könyvtárhasználati jog szerves része. Az ilyen korlátozások bevezetésekor általában abból a feltételezésből indulnak ki, hogy bizonyos anyagok „ártalmasak” a kiskorúakra, vagy azért alkalmazzák őket, hogy elkerüljék az összeütközést az így gondolkodó felnőttekkel.

Azok a könyvtárak és könyvtári felügyelőtestületek (tanácsok, bizottságok), amelyek a tényleges vagy várható szülői ellenvetések miatt kívánják korlátozni a kiskorúak által használható anyagok körét, gondoljanak arra, hogy nem intézkedhetnek „in loco parentis” (a szülők helyett). Az ALA úgy véli, hogy gyermekeiket a szülők – és csakis a szülők – korlátozhatják a könyvtári anyagok és szolgáltatások használatában. Azoknak a szülőknek, akik szívesebben vennék, ha gyermekeik nem jutnak hozzá bizonyos anyagokhoz, megfelelő útmutatással kell szolgálniuk gyermekeiknek.

Ha a hozzáférés korlátozása kizárólag a lopás vagy a csonkítás elleni védelem miatt kerül bevezetésre, az eljárás lehet törvényes. De az ilyen anyag kiválasztását rendkívüli figyelemmel kell végezni, tekintettel a hozzáférés korlátozott voltára. Igen gyakran az ilyen válogatásnak kizárólag az „ellentmondásos” művek a szenvedő alanyai, ami azt mutatja, hogy valójában nem a lopástól vagy a megcsonkítástól való félelem, hanem a tartalom az, amit figyelembe vesznek. Ha a fiatalok körében népszerű dokumentumok elvesztésének aránya magas, azért még nem szabad minden fiataloktól feleltetlennek bélyegezni, és a fiatalokúra nézve hátrányos korlátozásokat alkalmazni a könyvtári anyagok használatában.

Az intellektuális szabadság elvének és a könyvtári alaptörvény szellemének megfelelő, körültekintően kidolgozott válogatási szempontokat nem szabad tönkretenni olyan adminisztratív módszerekkel, mint amilyen a hozzáférés korlátozása. (Lásd még „A kiskorúak

könyvtárhasználatának szabadsága”; elfogadta az ALA Tanácsa 1972. jún. 30-án, kiegészítette 1981. júl. 1-jén.)

Elfogadta az ALA Tanácsa 1973. febr. 2-án, kiegészítette 1981. júl. 1-jén. (ISBN 8389-6081-2)

Az erkölcsileg kifogásolható könyvtári anyag megtisztítása

A Könyvtári Alaptörvény értelmezése

Az ilyen tisztogatás a Könyvtári Alaptörvény megsértése. Értelmezésünk szerint ilyen tisztogatásnak minősül a könyvek valamely részletének vagy bármely más könyvtári forrásnak a könyvtár, annak képviselője vagy anyaintézménye által történő kivonása, eltávolítása, módosítása vagy kitörlése. Az ilyen tisztogatással a könyvtár voltaképpen megakadályozza a teljes mű használatát és a mű által kifejezésre juttatni szándékozott eszmék teljes választékának rendelkezésre bocsátását; az ilyen tevékenység ellentétes a Könyvtári Alaptörvény 1., 2. és 3. cikkelyével, amely szerint

„Dokumentumok nem rekeszthetők ki a létrehozásukban résztvevők származása, társadalmi helyzete vagy nézetei miatt”, továbbá „A dokumentumokat nem szabad betiltani vagy eltávolítani pártszempontok vagy elvi egyet nem értés miatt”, és „A könyvtáraknak tiltakozniuk kell a cenzúrázás ellen, ha eleget kívánnak tenni tájékoztató és felvilágosító feladataiknak”.

Az ilyen tisztogatás következményei súlyosak. Együtt jár vele az a törekvés, hogy a teljes műhöz való hozzájutást is korlátozni kell. Ez pedig már cenzúra. Ha a művet abból a feltételekből kiindulva tisztítják meg, hogy annak egyes részletei ártalmasak a kiskorúakra, a helyzet nem kevésbé súlyos.

Valamely könyv vagy más könyvtári forrás megtisztítása korlátozást jelent, figyelmen kívül hagyja valamennyi könyvtárhasználó jogait és kívánságait, mivel korlátozza hozzájutásukat az eszmékhez és információkhoz. Továbbá valamely mű megtisztítása a kiadói jog birtokosának írásos engedélye nélkül, megsérti az Egyesült Államok törvénykönyvének szerzői és kiadói jogokra vonatkozó előírásait.

Vitatott és kifogásolt anyagok

A Könyvtári Alaptörvény értelmezése

Az Amerikai Könyvtáros Egyesület kötelező érvényű alapelveként leszögezi, hogy minden könyvtárnak rendelkeznie kell világosan meghatározott és írásban rögzített válogatási irányelvekkel, amelyek megfelelnek a Könyvtári Alaptörvénynek, és amelyeket az illetékes kormány szerv jóváhagyott.

Az olyan kifogás alá eső, vitatott anyagokat, amelyek megfelelnek a könyvtár válogatási irányelvekben lefektetett szempontjainak, sem törvényes, sem törvényen kívüli kényszernek engedve nem szabad eltávolítani a gyűjteményből. A Könyvtári Alaptörvény 1. cikkelye kimondja, hogy „Dokumentumok nem rekeszthetők ki a létrehozásukban résztvevők származása, társadalmi helyzete vagy nézetei miatt”, a 2. cikkely pedig azt, hogy „A dokumentumokat nem szabad betiltani vagy eltávolítani pártszempontok vagy elvi egyet nem értés miatt”.

A véleménynyilvánítás szabadságát az Egyesült Államok alkotmánya védi, de az alkotmányosan védett véleménynyilvánítást gyakran csak halvány és bizonytalan vonal választja el a védtelen véleménynyilvánítástól.

Az alkotmány a vitatott kitételekre összpontosított aprólékos eljárást ír elő, mielőtt azt elítélné és betiltaná. Az eljárásnak része az ellentétes vélemények meghallgatása is.

Ezért tehát, minden kísérletet, legyen az törvényes vagy törvénytelen, amely a könyvtárban lévő anyagok megrendszabályozására vagy betiltására irányul, aprólékosan meg kell vizsgálni, nehogy védett véleményeket rövidítsenek meg.

A könyvtári források és szolgáltatások hozzáférhetőségére vonatkozó igazgatási irányelvek és eljárások

A Könyvtári Alaptörvény értelmezése

Minden embernek joga van ahhoz, hogy szabadon hozzájusson az információkhoz: ez a könyvtári szolgálat minden vonatkozásában alapvető, tekintet nélkül származásukra, korukra, társadalmi helyzetükre vagy nézeteikre. A Könyvtári Alaptörvény központi vívmánya, hogy védelmezi az egyének könyvtárhasználati jogát, származásukra, korukra, társadalmi helyzetükre vagy nézeteikre való tekintet nélkül. A Könyvtári Alaptörvény központi vívmánya, hogy védelmezi és támogatja az információk és az eszmék szabad áramlását. Az ALA nyomatékosan hangoztatja, hogy minden könyvtárnak olyan elveket és eljárásokat kell kialakítania, amelyek tükrözik az alaptörvény alapvető állásfoglalását.

Sok könyvtár olyan igazgatási elveket és eljárásokat alkalmaz, amelyek szabályozzák állományuk és szolgáltatásaik – azaz különgyűjteményeik, tájékoztató szolgálatuk, könyvtárközi kölcsönzésük, programjaik, előadó- és kiállítótermek – igénybevételét. Az ilyen irányelvek és előírások, amelyek a könyvtár rendjét szabályozzák, állományuk és berendezéseik védelmét szolgálják, a könyvtári programok („rendezvények”) és kiállítások tervét határozzák meg, megfelelő eszközökké válhatnak a vitatott anyagok használatból való kivonásához vagy használatuk korlátozásához, lehetővé teszik a programok vagy kiállítások látogatásának korlátozását, illetve a könyvtárhasználók bizonyos csoportjaival szemben hátrányos megkülönböztetések alkalmazását. Az ilyen

adminisztratív eljárások és elvek ellentétesek a Könyvtári Alaptörvénnyel.

Az ALA javasolja, hogy minden ritkaságokkal és különgyűjteményekkel rendelkező könyvtár fogalmazza meg e gyűjtemények irányelveit és kezelési szabályait, úgy, hogy az ilyen anyagok iránt érdeklődő olvasók kora, illetve sajátosságai miatt ne korlátozza ezek használatát. Az ilyen gyűjtemények korlátozott használatát kizárólag az anyag védelmét szolgálhatja, és semmiképpen nem korlátozhatja az illető dokumentumokban található információkhoz és eszmékhez való hozzáférést.

Az ALA *Könyvtárközi kölcsönzési mintaszabályzata* javasolja, hogy a Könyvtári Alaptörvény 5. cikkelye és a *Kiskorúak könyvtárhasználatának szabadságáról* közzétett nyilatkozat értelmében minden könyvtárhasználó igénybe veheti a könyvtárközi kölcsönzést. A mintaszabályzat szükségesnek tartja minden használó – beleértve a gyermekeket és a fiatalokat is – igényeinek és érdekeinek figyelembevételét. A kölcsönző könyvtáraknak gondoskodniuk kell arról, hogy állományukkal kielégítsék valamennyi elsődleges látogatójuknak igényeit, és minden látogató számára biztosítaniuk kell a könyvtárközi kölcsönzést. Ha a könyvtárak ragaszkodnak a mintaszabályzat betartásához, akkor az információkhoz való hozzájutás biztosított.

A könyvtári igazgatásnak ellenőriznie kell az állományra vagy a szolgáltatásokra vonatkozó mindenféle kor szerinti korlátozást, mivel ezek mindegyike megsérti a Könyvtári Alaptörvény 5. cikkelyét és a könyvtári anyagok korlátozott használatával foglalkozó nyilatkozatot. Például a könyvtári olvasójegyekkel kapcsolatos kiváltságok minden könyvtárhasználót érintenek, korra való tekintet nélkül. Az olyan könyvtári irányelveket, amelyek bizonyos látogatóktól – általában a kiskorúaktól – megtagadják azokat a jogokat, amelyeket a könyvtár más használói élveznek, az ALA nem fogadja el, mivel megsértik a Könyvtári Alaptörvény 5. cikkelyét és a *Kiskorúak könyvtárhasználatának szabadságáról* közzétett nyilatkozatot. Gyermekeiket a szülők – és csakis a szülők – korlátozhatják a könyvtári anyagok és szolgáltatások használatában.

A tájékoztató szolgálat irányelveinek és szabályainak, például az olyan szabályoknak, amelyek korlátozzák a telefonon feltett referenzkérdések megválaszolásának időtartamát, minden könyvtárhasználónak egyformán megfelelő szolgáltatást kell nyújtaniuk, tekintet

nélkül korukra vagy a kérdésfajtákra. Ezeket az irányelveket mind a felnőtt-, mind a gyermekolvasókra alkalmazni kell.

Az előadó- és kiállítótermek használatát szabályozó elveket felül kell vizsgálni, vajon biztosítják-e, hogy a kiskorúakat ne zárják ki koruk miatt az őket érdeklő programokból. Az előadó- és kiállítási helyiségeknek „mindenkinek egyaránt” rendelkezésre kell állniuk, „tekintet nélkül a használatukat igénylő személyek vagy csoportok vallási vagy politikai hovatartozására”, és nem szabad megtagadni senkitől kizárólag kora miatt.

Az irányelveknek tükrözniük kell, hogy a könyvtárhasználatba bevezető program látogatásának jogát senkitől „sem szabad megtagadni vagy korlátozni származása, kora, társadalmi helyzete vagy nézetei miatt”, amint azt a Könyvtári Alaptörvényhez fűzött, „A könyvtárhasználatba bevezető programok mint segédeszközök” c. értelmezés kimondja.

Elfogadta az ALA 1982. jan. 27-én

A kiskorúak könyvtárhasználatának szabadsága

A Könyvtári Alaptörvény értelmezése

Egyes könyvtári szabályzatok és szokások ténylegesen megtagadják a kiskorúaktól bizonyos, a felnőttek rendelkezésére álló szolgáltatások és állományrészek használatát. Az ilyen szabályok és szokások nincsenek összhangban a Könyvtári Alaptörvénnyel, és ellentétesek az ALA nézeteivel.

A korlátozások formái változatosak, egyebek között ilyenek a csak a felnőttek által használható olvasótermek; a könyvtári olvasójegyek, amelyek bizonyos anyagok kölcsönzését a felnőttekre korlátozzák; a csak a felnőttek számára használható zárt gyűjtemények; állományrészek csak a tanárok számára, az egyetemi hallgatók végzettségi szintjétől függővé tett használat; vagy a könyvtárközi kölcsönzés felnőttekre való korlátozása.

A Könyvtári Alaptörvény 5. cikkelye szerint „A könyvtárhasználat jogától senkit sem szabad megfosztani vagy abban korlátozni származása, kora, társadalmi helyzete vagy nézetei miatt”. A kiskorúak mindenféle korlátozása a könyvtári anyagok és szolgáltatások használatában megsérti ezt a cikkelyt. A „könyvtárhasználat joga” kiterjed valamennyi könyvtári

dokumentum és szolgáltatás használatára. Ezért az olyan szabályzatok, amelyek a felnőtteknek megengedik bizonyos, a kiskorúak elől elzárt szolgáltatások és anyagok használatát, kor szerint korlátozzák a könyvtárhasználatot.

A dokumentumok kiválasztásánál alkalmazott döntések és a használat korlátozásának kezdeményezése gyakran abból a feltevésből indul ki, hogy bizonyos anyagok „károsak” lehetnek a kiskorúak számára, vagy az a céljuk, hogy elkerüljék a szülőkkal való ellentéteket. Azok a könyvtárak és könyvtári felügyelő testületek, amelyek a szülők tényleges vagy feltételezett ellenvetései miatt kívánják korlátozni a kiskorúak hozzájutását dokumentumokhoz és szolgáltatásokhoz, gondoljanak arra, hogy nem cselekedhetnek *in loco parentis* (a szülő helyett). A fiatalok értelmi fejlettségének különböző szintje és eltérő családi háttérük, valamint a gyermeknevelés filozófiája lényeges tényezők, amelyeket nem lehet hozzáigazítani a korra alapozott, uniformizált eljáráshoz.

Korunkban a gyermekek sokkal korábban ki vannak téve a felnőttek világával való találkozásnak, mint a múltban. Olvasnak dokumentumokat, és különféle felnőtteknek szóló médiumokat látnak otthon és másutt. A korai gyermekkori oktatás elterjedt és általánosan elfogadott hangsúlyozása fokozza a fiatalok tanulási lehetőségeit és a dokumentumokhoz való hozzájutásukat, és csökkenti a kor könyvtárhasználati mutatóként történő felhasználásának érvényességét. Az az időszak, amelyben a gyermekek a kifejezetten számukra készült olvas-

mányok iránt érdeklődnek, rohamosan csökken, a könyvtárosoknak ezt a változást fel kell ismerniük, és alkalmazkodniuk kell hozzá, ha hatékonyan kívánják szolgálni a fiatalokat. A könyvtárosok felelősek azért, hogy gondoskodjanak róla: a fiatalok a tájékoztató és szórakoztató olvasmányok és szolgáltatások olyan széles skáláját vehessék igénybe, amely elég változatos, hogy kielégítse a fiatalok szükségleteit.

Az ALA elítéli azokat a könyvtárakat, amelyek korlátozzák a kiskorúak könyvtárhasználatát és a nekik nyújtott szolgáltatásokat, és azon a véleményen van, hogy a szülők – és csakis a szülők – korlátozhatják gyermekeik – és csak saját gyermekeik – könyvtárhasználatát. Azok a szülők, akik azt óhajtják, hogy gyermekeik ne juthassanak hozzá bizonyos dokumentumokhoz, maguk tájékoztassák erről gyermekeiket. A könyvtárnak és munkatársainak az a dolguk, hogy valamennyi használó számára egyformán megteremtsek a könyvtári anyagokhoz és szolgáltatásokhoz való hozzájutást.

A „kor” szó azért került bele a Könyvtári Alaptörvény 5. cikkelyébe, mert a fiatalokat ugyanúgy megilleti a könyvtárak és a könyvtári anyagok használata, mint a felnőtteket. Ezért a dokumentumok közötti válogatással ezen nem szabad változtatni.

Az ALA Tanácsa elfogadta 1972. jún. 30-án; kiegészítette 1981. júl. 1-jén. (*Folytatjuk*)

Lapozgató

A **Somogyi Honismeret** 1991/1-es száma kissé megkésve jutott el hozzánk. Kár pedig, hiszen a *Magyar Honismereti Szövetség Tájékoztatója*, amely a *Somogy Megyei Könyvtár* kiadásában és nyomdájában készül, nem akár milyen szellemi élvezettel ajándékozza meg számról-számra olvasóit. A szokásos mentegőzést elhagyva (helyhiány!) be kell vallanunk, hogy ezúttal is csak a Tartalomjegyzék „mászolázt” felsorolására telik. Íme (megértésüket kérve) szerző nélkül a csemegés „ered-

ménye”: A 900 éves somogyvári Szent Egyed bencés apátságról; Somogy megye könyvtári viszonyai 1945–1952-ig; Nyelvtörténeti emlékek a somogyi földrajzi nevekben; A nagylányok és a legények társasélete a régi Zamárdiban; Népi időjósítás; Szempontok a síófoki múzeumügy kibontakoztatásához; ... Hiába minden igyekezet, „le kell állnunk”. Persze, könnyű a dolga ennek a honismereti lapnak: *Kanyar József* főszerkeszti és *Sipos Csaba* a kapitány, pardon, a fel.szerk.

Emlékiratok a könyvek házából (V.)

Aztán az ismeretlen lassacskán ismerős lett, otthonosabban, biztosabban mozogtam az egyetemen, már nem féltem annyira, sőt, az „újak” között társakra is találtam. S hogy többet lehessen velük, nem csak délben étkeztem a menzán, hanem befizettem a vacsorát is. Más kérdés, hogy a menzakoszt többnyire ehetetlen volt, különösen a paradicsomos marharépa-főzelék jelentett leküzdhetetlen – lenyelhetetlen – akadályt. Ezt még el sem ajándékozhattam, mint a vacsorakor gyakori tejbegrízt...

Érdekes módon az alattunk járók összemóssódnak emlékezetemben: azt pontosan tudom, hogy ki járt feljebb, ki lejjebb, de hogy egy vagy több évfolyammal, azt nem mindenkinél tudom ma már felidézni. A közvetlen bennünket követők többen voltak, mint mi, és – nekem úgy tűnt – nálunk őszintébben mertek beszélni egymással.

A gólyafiúk közül talán *Bodri Ferencet* kedveltem legjobban. Közvetlen modora, ma úgy mondanánk: nyitottsága, többnyire erőltettség nélküli jópofa ötletei, vállalkozó szelleme imponált, hiszen pontosan az ellenkezője volt az én gátlásos, félnék, érzékenykedésre, sértődésre hajlamos viselkedésemnek. Bodrit nem feszélyezte a gondolat, hogy valakinek netán terhére lehet közeledése. Nekem nem volt teremre, az biztos.

Azzal is megnyerte rokonszenvem, hogy nem volt hajlandó „vonalasan” viselkedni. Az akkor szinte kötelező „Szabadság!” helyett a nőknek tüntetően „Kezétcsókolom!”-mal köszönt, még hozzá hivatalos helyeken, a TO-n vagy az OSZK-ban. Többször mentünk be együtt *Varjas Béla* titkárnőjéhez, egy kedves és barátságos, szöke asszonyhoz. Harsány rendszerellenes köszöntésünkre mindig megijedt, rémülten felkapta a fejét, és körülpillantott: hallotta-e más is rajta kívül.

Egy alkalommal *Varjas* kissé erős tréfát engedett meg magának. Amikor titkárnője közöl-

te, hogy a *Bodri* és a *Pálvölgyi* kívánna vele beszélni, kihallatszott, amint azt válaszolta:

– Kuttyákat nem fogadok!

Más kérdés, hogy utána kijött, és beinvitált bennünket főigazgatói szentélyébe.

A lányok közül *Gróf Zsuzsára* emlékszem leginkább. Azt hiszem, nagy része volt abban, hogy az első félév kezdetén esténként olykor kilenc-féltízig is bent maradtam az egyetemen. Neki jutott az a megtisztelő feladat, hogy faliújságcikket írjon *Rákosi Mátyás* születésnapja alkalmából. A DISZ vagy a párt illetékese (talán *Katona Viktor*, akiről úgy hírlített, az egyetem elvégzése után egy ideig téesz-elnök volt, s mint ilyen, hintón járt), mielőtt kitétek volna a „művet”, ellenőrizte, és hiányolta belőle az elmaradhatatlannak tartott epiteton ornanst: a „mindnyájunk drága jó édesatyjára”-t. Ezt nyomban szóvá is tette, mire *Zsuzsa* elgondolkodott néhány másodpercig, én lélegzetvisszafojtva és – minek tagadjam – remegve vártam, mi lesz. Végül elpirult, és kijelentette:

– Ne haragudj, de én ezt képtelen vagyok leírni... – Szerencsére mindenki tudta, hogy édesapja meghalt.

Kapcsolatunk furcsa módon mindvégig tisztázatlan maradt. Sokat évődünk, de ha közeledni próbáltam hozzá, eleinte úgy tűnt, nincs ellenére, de rövid idő múlva magába zárkózott és kerülte a találkozást. Erre természetesen visszahúzódtam, én is igyekeztem elkerülni, mire ő közeledett. Ez vagy két éven át tartott.

Egyébként még ma is nehezemre esik beszélni róla, mert negyedéves korában öngyilkos lett. Akkoriban nem találkoztunk, én elvégeztem az egyetemet, dolgoztam, de már egy esztendővel előbb, negyedéves koromban az akkori elsőévesek körében forgolódtam (róluk és ennek okáról később még szólok). Az azt megelőző két évben elég sokat találkoztunk. Az intézetben is, de voltunk a csillaghegyi

strandon, uszodában, moziban (nem kettesben, mindig évfolyamtársainkkal), sőt a kedvéért még vonósnegyeseket is hallgattam a Bartók-teremben (szerettem a „komoly” zenét, de a kamaramuzsikáig nem jutottam el...).

Egyszer meghívást kaptam lakásukra, születésnapját ünnepelték. Ritkán volt részem ilyesmiben, de azt azért tudtam, hogy virágot illik vinni. A Moszkva téren kellett átszállnom, ahol már akkor is árultak virágot (csak szebbet és olcsóbban, mint manapság). Nézegettem, mit is vegyek, és mivel épp a rózsát szerettem a legjobban, vettem vagy tíz szál vörös rózsát. Lehet, hogy húsz is volt.

Megérkezve bemutatkoztam édesanyjának, majd átadtam a csokrot, és igyekeztem elvegyülni a tömegben, hogy viseltes öltözékemmel minél kisebb feltűnést keltsek. Meghúzódtam egy sarokban és döbbenten figyeltem, amint Zsuzsa édesanyja sietve és jelentőségteljesen átrendezi a korábban érkezettek virágait, és az enyémet teszi a főhelyre, a legszebb és legnagyobb vázába... Később valaki felvilágosított, hogy a vörös rózsának szimbolikus jelentése van. Szerencsére hamarosan elterelő-

dött rólam a közfigyelem, mert megérkezett Szabó Gyurka, aki ugyancsak könyvtárszakos volt, bár később átment az olasz szakra. Megérkezett, és közölte, hogy összeházasodtak *Takács Babával*. E mutatós leányzó is a könyvtáros görllök csapatát erősítette, és olykor kissé kihívóan viselkedett, majd ennek következményein mélységesen felháborodott. Egy alkalommal hosszan és részletesen panaszkolt, hogy gyakorlati ideje alatt az OSZK-ban az egyik osztályvezető becsalta a raktárba, és ott erőszakoskodni próbált vele. Vagy igaz volt, vagy nem, de nem nagyon féltettem Babát, igen talpraesettnek látszott, ha ő nem óhajtotta valakinek a közeledését, csak isten irgalmazhatott a vétkesnek. Jóval később, a rádióban rendszeresen hallhattuk könyvismertéseit. Megdöbbenve értesültem nemrégiben, hogy ő is eltávozott közülünk.

Még annyit: hátborzongató érzés volt, amikor néhány héttel Gróf Zsuzsa halála után egy csomagot adtak le részemre az EK ruhatárába. Kibontva, saját könyvemet tartottam a kezemben, Radnóti Miklós *Orfeusz nyomában* című műfordításkötetét, benne egy cédulán (még ma is benne van a könyvben) Zsuzsa írásával ez állt: „Pálvölgyi Endre. (Megtalálható az Egyetemi Könyvtár kölcsönzőjében.)” Mielőtt elment, mindent elrendezett maga körül, nem maradt nála kölcsönkért könyv. Igaz, nem a kölcsönzőben dolgoztam, de aki halni készül, ezt nem köteles számon tartani. Naplójegyzeteim tanúsága szerint a verseskötetet 1951. szeptember 26-án adtam kölcsön neki...

Az ifjúság közérzete

Többségünk szegény volt, vagy ha nem, annak igyekezett látszani. Ez volt az úgynevezett lódenkorszak. Emlékszem, mekkora feltűnést keltett még egy-két évvel később is, ha valaki igazán jólöltözötten jelent meg az egyetemen. Volt egy csornai lány, aki a karácsonyi szünet után különlegesen ritka és elegáns bőrkabátban tért vissza körünkbe. Nekem szerencsére nem kellett különösebben erőlködnöm, hogy a nyomorúság látszatát keltsem. Nem ment túl jól szegény édesanyámnak, néha még fűteni se tudtunk otthon, legfeljebb a konyhában, a gázsütővel. Ennek ellenére boldog és eseménydús volt az életünk. Gyakran mentünk moziba, fillérekbe kerültek a jegyek, de mozibérlettel még annyiba se. Az uszoda- és strandbelépőket szintén könnyűszerrel meg tudtuk fizetni,

és igaz, hogy a legvacakabb helyekre, de eljuthattunk az Operába és a hangversenytermekbe is. Az Opera harmadik emeleti oldalüleseiről, legalábbis a hátsó sorokból, ülve csak a szemben lévő széksorokat lehetett látni, állva a színpad egyharmadát. A második emeleti oldalpáholyok úgynevezett második sorának ülései legfeljebb arra voltak használhatók, hogy a szünetekben leüljön rájuk az ember, kipihenni a felvonások alatti ácsorgást. Ennek ellenére nagy operarajongók voltunk, mármint volt középiskolai osztálytársaim és barátaim meg én. Éveken át bérletünk volt a harmadik emeletre, noha ennek megszerzése nem ment simán! A bérletek árusításának megkezdése előtti nap estéjén kellett beállni a sorba, megszerezni a sorszámokat, majd egymást váltva, végigállni az egész éjszakát. Másnap reggel teljes létszámmal kivárni, amíg kinyit a pénztár, és akkor benyújtani az igényléseket, egy személy két bérletet válthatott, ha még el nem fogyott, amikor rákerült a sor. Remek multság volt az éjszakázás, a tülekedés, az izgalom: jut-e bérlet vagy sem, s hogy ki kivel kerül párba az éjszaka folyamán (lányok is akadtak társaságunkban).

Az Opera még adott magára! Amikor a nyakkendő- vagy a kalapviselés polgári csökevénynek számított, az Operaház öreg jegyszédői foggal-körömmel védekeztek az új szellem, a kommunizmus szelleme ellen. Valamikor az ötvenes évek elején júniusban még volt egy bérleti előadásunk, de igencsak meleg volt a III. emeleten. A szünetben az egyik barátom kibújt a zakójából, és a vállán – panyókára vetve – viselte, hogy kissé szellősebb legyen. Nyomban odalépett hozzá az egyik jegyszédő bácsi, és felszólította, hogy vegye fel a zakóját.

– De rettentő a meleg... – védekezett.

– Az nem számít, kérem! Aki az Operában van, az viselkedjék tisztességesen!

Nem egyszer a rácson kívülről hallgattuk a Károlyi-kerti koncerteket, ha elfogytak az olcsó jegyek. Egyszer, mit sem törődve oktatói tekintélyével, ott állt és hallgatott végig közöttünk, csóró hallgatók között egy vendégkarmester vezényelte IX. szimfóniát *Niederhauser Emil*, tanársegéd (vagy adjunktus), és ettől valóságos óriássá magasztosult szememben.

Anyagi helyzetemmel nem voltam elégedetlen, és a többi, hozzám hasonló sem panaszkodott. Sőt, ki hogyan tudott, segített a még nálunk is szűkösebben élőkön. Bodri Feri, majd az ő példáját követve én is – és mások még inkább – gyakran megosztottuk vacsoránkat az egyik leánnyal, akinek körülményeit

nem ismertem közelebről, de elejtett szavakból nyilvánvaló volt, hogy a mi szegénységünk semmi az övéhez képest.

Mozgalmas, tartalmas, izgalmas élet volt. Folytonos jövés-menés, és még ha az igazán érdekes események nem is személy szerint velem estek meg, benne éreztem magam az élet sodrában. Más volt a helyzet politikai közérzetünkkel. Őszintén csak régi barátaimmal, volt középiskolai osztálytársaimmal beszélhettem. Tőlük nem kellett félnem, hogy feljelentenek. Hogy miért? Fogalmam sincs, de így volt, és ők ugyanilyen őszinték voltak velem, sőt nem csak ők, de szüleik is. V. P. barátom édesanyja egyetlen pillanatig sem titkolta előttünk, fia barátai előtt, amikor férjét, a végtelenül kedves Pali bácsit letartóztatták. Főkönyvelő volt egy vállalatnál, és mivel nem úgy mentek a dolgok, ahogyan azt az elvtársak szerették volna, ellenséget kerestek és találtak. Ez volt – és ma is ez – a legkönnyebb.

Különösebben nem érdeklődtünk az ügy részletei iránt, anélkül is tudtuk, hogy a vád alaptalan, mert *ismertük* őt, feleségét és fiát. Bennünket nem lehetett félrevezetni. Egyébiránt fantasztikus szerencséje volt: néhány hónapi fogság után kiengedték!

A később érkezettek

Azt hiszem, kettővel járt alattam *Papp Pista* és *Bereczky László*. Utóbbi, izesen ejtve a szavakat, rendszeres vitákat folytatott *Deutsch Dinivel*, a kissé gyámoltalan, városi pubival arról, hogy epernek vagy szedernek hívják-e azt a gyümölcsöt, amelyik fákon terem. Csakhamar mások is beszálltak az egyre parázslóbb vitába, és ha arra jár egy nyelvjárás kutató, mind a tíz ujját megnyalta volna, látva, hogy majdnem öltre mennek...

Náluk egy évfolyammal feljebb járt *Katona Tamás*, a jelenlegi külügyi államtitkár. Magas termetű volt, és valószínűtlenül vékonynak látszott sötét felöltőjében, amelyhez elsőévesen fehér, másodévesen szürke, harmadévesen fekete sálát és csizmát hordott. (A sál állítólag végig ugyanaz volt, csak elfelejtette kimosni.) Megjelenése, kackiás bajuszával, népies öltözkéivel, valóságos rendszer elleni uszításnak hatott. Gondolom, annak is szánta.

Rövid ideig udvarolgattam egy B. B. névre hallgató leányzónak, de még mielőtt kiderült volna, hogy lesz-e belőle diákszerelmem, többször összevesztünk. Véglegesen akkor, amikor

egyik évfolyamtársa vizsgázott, én pedig a Könyvtartudományi Intézet folyosóján vihántam.

– Igazán csendben maradhatnál! – támadt rám.

– Ugyan miért kellene csendben maradnom? – csodálkoztam.

– Mert a barátnőm vizsgázik!

– Le van ejtve a barátnőd! – közöltem.

Másnap már Katona Tamással sétálgattak kéz a kézben a folyosón. Viccesen néztek ki, mert a lány alig ért feljebb Tamás derekánál.

Hamarosan egy másik lánynál próbálkoztam. Annyit sikerült elérnem, hogy egyszer hajlandó volt színházba jönni velem. Érte kellett mennem a lakásukra, valahol Budán laktak, a Szilágyi Erzsébet fasor tájékán. Az eső zuhogott, de azért nekivágtunk. Útközben találkozott hazafelé igyekvő kishűgával, aki talán ötvenes lehetett, és igen sajátosan közlekedett: gondosan ügyelt arra, hogy minden útjába eső pocsoljának épp a közepébe ugorjon.

Mi autóbusszal mentünk, és amikor leszálltunk, én udvariasan előre mentem, hogy lesegítsem. Félig már lent volt, amikor a busz ajtaja becsukódott, a jármű elindult, és hurcolta magával partnernőmet. Szerencsére akkorát sikított, no meg az utasok is kiáltoztak, hogy pár méter után megállt a busz. Elég kínosan éreztem magam, noha nem én voltam az oka. Tehát mindjárt rosszul kezdődött a dolog, és azután nem is folytatódott. Vizsgaidőszak következett, amikor nem voltak órák, és a leányzó közölte, hogy ő otthon fog tanulni, vagyis hetekig nem jár majd be. Sértve éreztem magam, és levontam a konzekvenciát. Ha úgy vesszük, Katona Tamás végeredményben nekem köszönhette első feleségét. Néhány – jó néhány – évvel később sajnálattal értesültem tőle az EK kölcsönzójében, hogy válnak.

Az intézet elköltözik

1952 nyarán, miközben mi a hajdúsámsoni szaharában katonásdit játszottunk (a tábort Kocsedónak hívtuk, utalva az állítólagos dél-koreai haláltáborra), a Könyvtartudományi Intézet a Puskin utcából átköltözött az egykori Pannónia Szállóba, a Rákóczi út és a Múzeum körút sarkára. A lényegen azonban ez mit sem változtatott. Augusztus 31-én leszereltünk, és másnap első utunk az intézetbe vezetett. Micsoda öröm volt ismét civilben járni, csizma helyett szandálban, katonasapka nélkül, és

nem kellett tisztelni minden szembejövő, magát tisztnek álcázó tahónak. A szovjet mintájú csizmák nekem mindig feltörték a lábam, igaz, én is hibás voltam: soha nem tanultam meg tisztességesen feltekerni a kapcát. De a konstrukció sem számított élenjárónak: a szára gumírozott vászonzól készült, és légmentesen zárt. Télen megfagyott benne a láb, nyáron viszont térd alatt, ahol kezdődött, szétrohadt a nadrág az izzadságtól. A fejrészt viszont sikerült tökéletesen diffúzzá tenni, legalábbis befelől: elég volt a legkisebb eső, és az ember menet közben vette a lábfürdőt.

Tehát végre szabadok voltunk, és megkezdődött a negyedik tanév, megérkeztek az új elsőévesek. Bodri Feri hamar összebarátkozott két lánnyal, és az ő révén néhány nap (vagy hét?) múlva én is megismerkedtem velük. Bodri azután nemsokára elmaradt, helyét átvette *Iszlai Zoltán*. Négyesben jártunk mostiba, a menzára meg mindenhová. Később feleségül is vettük őket, mármint Zoli az egyiket, én a másikat. A folytatás már nem ilyen vidám. Zoli felesége meghalt, én pedig elváltam.

A lányok az első hónapokban diákszállóban laktak (a volt Eötvös Kollégiumban), többször hazakísértem őket, illetve értük mentem, ha készültünk valahová. De hamar megelégteltek a kollektív életet, és közösen kivettek egy alberleti szobát. Ettől kezdve az lett a főhadiszállás, az intézetbe mind ritkábban tértem be, legfeljebb napközben, dolgozni (szakdolgozat), olvasni, de késő délután és este már távol maradtam.

Remekül megvoltam Zolival. Ez azonban nem az én érdemem. Voltak régi barátaim, gyerekkoriak is, középiskolából valók ís, szoros volt a kapcsolatunk, de egy-egy sértődés, összezördülés vagy legalább vita előfordult közöttünk. Zolival soha nem került sor ilyesmire, sem az egyetemi évek alatt, sem később. Valószínűleg mindent rám hagyott, talán inkább megfigyelőként volt csak jelen.

Háromjuk révén évfolyamtársaik némelyikével is megismerkedtem. A lányok között H. Mari a legemlékezetesebb számomra, vele kapcsolatos életem egyik legnagyobb sikere. (Nem hódításról van szó!) Mari sokat volt együtt a mi lányainkkal, mármint Zoli és az én szívem hölgyével, gyakran együtt tanultak, mi is voltunk nála egyszer, amikor egész hét végén nem mozdulhatott ki hazulról, mert udvarlója, B. B., aki nagyszabású (és magánembernek tilos) könyvtárusítási akciókkal kívánt pénzhez jutni, az ő címét adta meg újsághirdetésében,

majd elutazott vidékre, és Marinak kellett fogadnia a vevőket.

A mieink – mi tagadás – visszaéltek ragaszkodásával: még arra is képesek voltak rávenni, hogy négykézláb mászkáljon a szobában, felváltva a hátára ültek, és cipeltették vele magukat (azt már nem is volna szabad megírnom, hogy eközben beleköptek a fülébe...).

Teltek-múltak az évek, elváltam, ismét megnősültem, és már vagy tiz esztendeje nem láttam H. M.-et, és nem is igen hallottam róla. Párizsba készültünk, a Keletiből indult a vonat. Bőröndökkel megpakolva érkeztünk a peronra, nagy nehezen megtaláltuk a kocsit, amelyben a helyünk volt, még nehezebben felkapaszkodtam a csomagjaimmal, de nem tudtam eljutni a fülkéig, mert egy női hölgy elálta a kocsik keskeny folyosóját, éspedig olyképpen, hogy mélyen lehajolt, deréktól benn volt a fülkében, derékon alul viszont kint. A kofferrésszel kínlódott (én meg az övével). Feleségem mögöttem állt, szintén megpakolva, és döbentően hallotta, hogy ahelyett, hogy a hasonló helyzetekben tőlem megszokott módon idegrohamot kaptam volna, kedélyesen, sőt vidáman így szólok a nő hátsó feléhez:

– Szervusz, Mari! Hova utazol?

A feleségem még máig sem érti (igaz, én sem), hogyan ismerhettem meg ilyen tévedhetetlenül *ennyiből*, én, akit mindig bökdösni kell, ha ismerősökkel találkozunk, hogy köszönjek, mert nem ismerek meg senkit.

A tudomány diadala, avagy hogyan lesz a pszichopatából pszichológus

Áttérve a fiúkra, vicces társaság jött össze. Voltak közöttük tehetségesek és futóbolondok egyaránt (néha egy személyben). E. ösztöndíjosztáskor rendszerint moziba ment, az előadás után taxiba ült, hogy még idejében elérje a következő kiszemelt filmet egy másik moziban. Közben kilószámra fogyasztotta az édességet. Az ösztöndíj ezzel a módszerrel egy napig tartott. Később egy évfolyamtársa feleségébe volt szerelmes, és mindent megtett, hogy a férj kedvében járjon. Azt beszélték, ő írta annak szakdolgozatát is, mely később nyomtatásban is megjelent.

Erősen gátlásos volt, és talán kissé (??) egzaltált is. Tény, hogy disszidált, és az NSZK-ban egy kommunában (más verzió szerint egy

izraeli kibucban) talált helyet. Nagyon gyorsan rájött, hogy nem neki való a dolog (ha megkérdez, nem is ajánlottam volna neki!). Mamája naponta megjelent az EK-ben, Mátrainál (hogy mi volt az összefüggés E., illetve az édesanyja és Mátrai között, azt nem tudnám megmondani). A tárgyalások arról folytak, miképpen jöhetne haza az eltévedett gyermek úgy, hogy ne csukják le. Végül sikerült hazahozni, és csakugyan megúszta. Találkoztam vele a Múzeum körúton az idő tájt, mesélt kalandjairól. Sajnos részletekre már nem emlékszem.

Annyi biztos, hogy lassan kigyógyult félénkségéből, és nagyon is magabiztos lett. Az egyes buszon utaztam épp, és meg kellett állnunk a Madách téren egy piros lámpánál. Ekkor odalépett E., egyik kezében összehajtogatott újságot vagy inkább egy folyóiratot tartott. Az autóbusz ajtaját egyetlen jól irányzott, erőteljes rúgással belökte, és felszállt. A buszsofört majdnem megütötte a guta.

E. beiratkozott a pszichológia szakra, és olyan társaságba került, ahol hemzsegték a fiatal csajok. Feleségei is szemrevalóak voltak, az egyiknek be is mutatott, amikor a Bukarest étteremben véletlenül találkoztunk (*akkor* még volt annyi pénzem, hogy olykor étteremben ebédeljek). (*Folytatjuk*)

Pálvölgyi Endre

Hírek az IFLA életéből

Az IFLA Journal 1991/4. számának hírvata alapján

Az IFLA 1991. augusztus 18–24-én Moszkvában tartotta 57. közgyűlését, éppen az emlékezetes puccs napjaiban. Bár az esemény rányomta bélyegét a tanácskozásokra, a 965 külföldi és 527 szovjet küldött rendíthetetlenül teljesítette programját. A szakmai hasznon túlmenően a szolidaritás mindent átfogó érzése volt a konferencia fő nyeresége.

A központi témát a következőképpen határozták meg: a könyvtárak és a kultúra kapcsolata. A nyitó, plenáris ülésen először *Hans-Peter Geh*, az IFLA elnöke és *Nyikolaj Gubenko* szovjet kulturális miniszter nyugtatta meg a delegátusokat és szólította fel a konferencia folytatására, majd a megszokott rendben következtek az előadások. *Hans-Peter Geh* a fő témáról fejtette ki gondolatait, s tekintett vissza elnöki periódusa hat évére. Őt követte *Abid* úr, az UNESCO képviselője, *Ben Goedegebure*, a FID részéről és *Toracin* úr, az ICA képviselője. A beszédek sorát *Gubenko* miniszter felszólalása zárta, kifejtve a fő témával kapcsolatos nézeteit.

A közgyűlés az előző évben elhunyt IFLA-tisztségviselőkről való megemlékezéssel kezdte munkáját. Az ülés során a küldöttek *Robert Wadsworth*-öt választották az IFLA elnökévé, s *Marcella Beadiquez*-t, *Warrem Hortont*, *Robert D. Stueartot*, *Eve-Maija Tammekannt* és *Marta Terryt* a Végrehajtó Bizottság tagjává.

A pénzügyi beszámolót és irányelveket *Beaudiquez* terjesztette elő, *Bowden* pedig a szakmai tevékenység érdekében szükségessé vált átszervezésre vonatkozó javaslatokat. (Ez utóbbiakból következik, hogy az 1993-as barcelonai közgyűlésnek némiképpen módosítania kell az alapszabályt.)

Az IFLA hosszú távra szóló koncepcióját *Hans-Peter Geh* vezette be. A feladatok négy fő fejezetbe sorolhatók: 1. a könyvtárak kulturális, nevelési és szociális szerepének előmozdítása a társadalomban; 2. az információhoz való hozzáférés és az információ rendelkezésre

bocsátásának megjavítása; 3. a könyvtáros szakma erősítése; 4. az információs technológia és a távközlés fejlesztésének és alkalmazásának befolyásolása.

Paul Nauta főtítkár az IFLA kétéves jelentését terjesztette elő, *Adam Wysocki* pedig a Programigazgatási Bizottságét az öt magprogram előrehaladásáról. *Hope Clement*, aki a Szakmai Bizottság munkájáról számolt be, kiemelte, hogy sikeresen teljesült a harmadik középtávú program (1986–1991), s majdnem elkészült az 1992–1997-es időszak terve. A Kiadványi Bizottság jelentését *Irwin Pizer* elhunytja miatt *Bowden* nyújtotta be.

A Martinus Hijhoff-ösztöndíj 1991-ben megszűnt, utóljára egy perui kolléga részesült benne. A Robert Vosper IFLA Fellows Programme ösztöndíját eddig öten nyerték el, most további három szakembernek ítélték oda, s 1992-ben még négyen kaphatják meg.

A záró ülésen (ami egyben a közgyűlés második ülése is volt) ismét megjelent a kulturális miniszter, megköszönve a küldötteknek, hogy a puccs miatt nem szakították félbe a konferenciát; bejelentette, hogy a maga részéről benyújtotta a puccsistáknak lemondását, mivel nem kívánt velük együttműködni.

A főtítkár kihirdette, hogy a Végrehajtó Bizottság *Guust van Wesemael* emlékére egy alapot hozott létre, s javaslatokat vár, milyen célokat támogassanak vele.

A közgyűlés elé terjesztett általános határozati javaslatok fölött most nem nyitottak vitát; a tagok írásban szólhatnak hozzá, s a hozzászólások figyelembevételével hozza végső formába őket a Végrehajtó Bizottság. A javaslatok a következő témákkal foglalkoztak: a Dél-Afrikai Köztársaság könyvtáraival követendő politika, a tartós papír alkalmazása, az alapvető tanulási szükségletek kielégítése, állásfoglalás az 1991. augusztus 19–21-i moszkvai eseménnyel kapcsolatban.

A záró ülésen elhangzott még *Terry* jelentése a konferenciát megelőző szemináriumról,

amely a fejlődő országok nemzeti könyvtárainak szerepével és feladataival foglalkozott.

Az 57. konferencia szakmai eredményeit *Clement* foglalta össze. Számszerűen: négy prekonferencia, 12 szakmai műhely, három szakosztályi fórum, 42 nyilvános ülés, több mint 200 dolgozat. Négy szakmai határozatot terjesztettek elő: 1. a könyvtárak imágóját vizsgáló nemzetközi kutatás eredményeinek publikálása; 2. a könyvtárak hebraika és judaika gyűjteményeinek történetével foglalkozó konferencia megrendezése; 3. a parlamenti információs szolgálatokra vonatkozó tervek közvételé; 4. a közművelődési könyvtárak IFLA-n belüli képviseletének megvizsgálása.

A nemzetközi könyvtárügyben kifejtett tevékenységért IFLA-émlékérmet kapott *Ludmila Kozlova, Margareta Torngern, P. B. Mangla, P. J. Schoots, Hope Clement, Robert Wedgeworth és Adam Wysocki.*

Hans-Peter Geh, a leköszönő elnök őszinte háláját fejezte ki mindazoknak, akik segítették munkáját, s egy személyes alapítványt (kb. 20 000 márka) tett azzal a céllal, hogy segítse a szovjet kollégák bekapcsolódását a nemzetközi könyvtári életbe.

Amikor *Wedgeworth* átvette az elnöki tisztelet, elsőként egy virágcsokrot nyújtott át hálája és elismerése jeléül *Gehné* asszonynak, s közölte a döntést: a Végrehajtó Bizottság és a közgyűlés *Geh* az IFLA tiszteletbeli elnökévé nyilvánította; majd visszailleszt az eltelt hétre és megígérte, mindent megtesz az IFLA boldogulásáért. (*Wedgeworth* egyébként az IFLA első, nem európai országból választott elnöke.)

A moszkvai közgyűlés során üléseztek az IFLA vezető testületei is. A Végrehajtó Bizottság áttekintette a sorra következő konferenciákat: Delhi (1992), Barcelona (1993), Ha-

vanna (1994), Isztambul (1995), s elfogadta a kínai meghívást 1996-ra, Pekingbe. Az ALP (a fejlődő országok segítése) magprogram székhelye 1996-ig az uppsalai Egyetemi Könyvtárban lesz, viszont a PAC (konzerválás) magprogramot 1992. január 1-jével a francia Nemzeti Könyvtár veszi át; a Kongresszusi Könyvtár a jövőben csak regionális központként fog működni.

A Szakmai Bizottság jóváhagyta az új szervezeti egységeket (ezek: Könyvtárigazgatási Kerekasztal, a Könyvtárügyi Nőkérdések Munkacsoportja, Használóoktatási Munkacsoport) és egyeztetette a különböző szervezeti egységek középtávú terveit. A Szakmai Bizottság állást foglalt a stockholmi konferencián hozott szakmai határozatokat illetően is.

Az *IFLA Journal*nak ez a száma közli valamennyi szakosztály, szekció és kerekasztal elnökének és titkárnak nevét és címét.

Rövid jelentések számolnak be az IFLA közreműködésével szervezett nemzetközi rendezvényekről. Ezek a következők: kutatómunka a konzerválás és állományvédelem terén (New York, 1991. május 25–29.), rekordok konvertálása UNIMARC-ból CCF-be és viszont (Firenze, 1991. június 5–7.), a hivatalos kiadványok kérdései (Mexikóváros, 1991. június 10–12.), térképek, úradatok és konzerválás (Kuala Lumpur, 1991. június 17–21.).

Az IFLA új kiadványairól is közöl rövid ismertetéseket a folyóiratszám. Itt csak a címek magyar fordítását adjuk tájékoztatásul: a konzerválás és állományvédelem oktatása; a könyvtárosok továbbképzése; irányelvek mozgókönyvtárak számára; az iskolai könyvtárak kezelése; a kutatási számítógépes hálózatok; a gyermekirodalmi dokumentációs központok címjegyzéke.

Papp István

Lapozgató

Kocsis László nevét viseli a *Szombathelyi Megyei Könyvtár Vasi Életrajzi Bibliográfiák* címmel megjelenő kiadványsorozatának XXVII-es számmal jelzett kötete.

A születésének 100. évfordulója alkalmából összeállított és közreadott bibliográfia első része a költő-író életművét (szépirodalmi alkotá-

sok – versek, elbeszélések, regény, műfordítások –, illetve publicisztika), majd a *Kocsis László* munkásságával foglalkozó írásokat, tanulmányokat, továbbá a vele készített interjúkat sorolja fel a megjelenés időrendjében. Végül a használat több szempontból „feldúsított” név-, illetve címmutató segíti a kiadványban való eligazodásban.

Kunszentmiklóstól Debrecenig és tovább... (XVI.)

Vallatóház a Szippankóban

1945 tavaszán a nélkülöző, sőt éhező pesti írók csoportosan meglátogatták a közeli városokat. Főlolvasó esteket tartottak. A honorariumot nem pénzben kérték (a pénz akkor már papírszemét volt, akár a magyar pénzügyminiszter nyomatta, akár a szovjet hadsereg), hanem tojásvalutában.

Szentmiklóásra is eljutott egy előadócsoporthoz. *Tersánszky Józsi Jenőre* emlékszem, de gyanítom, hogy *Palotai Erzsébet* is föllépett akkor nálunk a gazdakör nagytermében. Az előadást meghallgattam, vörösre tapsoltam a tenyeremet. De arra nem futotta a bátorságomból, hogy bemutatkozzam.

Nem is értettem, hogy ez az est miért nélkülözlem szerveződött, holott mint a MADISZ (Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség) titkára, minden „megmozdulásnak” én lettem volna a felelőse. Megünnepeltük a háború végét; Zsolt öcsém mondta el a hősök szobránál Ady versét: *Üdvözlét a győzőnek*. Majálisunknak a Sportuszoda betonja szolgált táncparkettül. Középen kivilágított óriási rózsza forgott, sokszorosan tükröződve a vízen. Konkurensaink, a szociáldemokrata ifjak térdig gázoltak az uszoda vizében, hogy kárt tegyenek a forgózenélő csodában, de rózszaörségünk nem hagyta magát.

Az együttműködésnek sem voltunk ellenségei: Mikor hangversenyt rendeztünk (igenis hangversenyt), Simon karnagy úr hol a katolikus polgári iskolát képviselte, hol a szociáldemokrata ifjúságot. A hangversenyt jogosan érte szó a spanyol tánc című számért, mert a hölgy, aki vörös fényben fűrösztve ellejtette, igencsak közel járt a hatodik hónapoz.

Ennyit tudok hirtelenjében fölidézni annak a nyers, harsány tavasznak a hangulatából. Volt ott más is, de azt sokkal nehezebb kimeregetni a múlt sötét vizeiből.

Kedvem volna megkérdezni szentmiklósi kortársaimat és az idősebbeket, mit tudnak a szippankói vallatóházról.

Szippankó az a hosszú utcája Szentmiklósnak, amely leginkább kiesik a város forgalmából. Szótáraimban nem leltem meg, de a hangzása után valami szivattyúfélnék gondolom. Mulatságos egy utcanév. Elemiben Vaszilcsin tanító néni megkérdezett egy gyereket:

– Hol laktok?

– A Szippankóba.

Hatalmasat kacagott az osztály. A Szippankó utca 15-ös házában rendeztek be az oroszok börtönt és vallatóházat. Ide szállították, itt faggatták az érdekesen gyanús magyarokat. Afféle kisebb, ideiglenes Gyorskocsi utcájuk volt itt. Furcsa, de érthető, hogy vastag törmelék földi emlékeimben ezt a témát.

Mindössze annyi maradt meg belőle, hogy Édesapa azzal jött haza egyszer: – Bethlen Istvánt itt tartják fogva. Illett volna, hogy engem kéret lelki vigaszra, nem a katolikus plébánost.

Bonmó-szerűen adta elő, de azért nevetni nem lehetett rajta.

Különös, hogy Édesapánk, aki megértő és engedékeny volt más felekezetbeliekhez, néha átvette híveinek kemény kálomista tempóit.

A plébános, Kis István művelt, bölcs, irodalmat kedvelő ember volt. Amit apánk soha meg nem tett, én meglátogattam Kis Istvánt. Jó egy óra hosszat beszélgettünk, leginkább a francia katolikus írókról. El is hoztam tőle *Claudel Selyemcipőjét*, már csak kapcsolatunk folyamatosága végett is. Mert a *Selyemcipőt* a gimnázium könyvtárából is megkaphattam volna. Látogatásom a plébánián nem széplelkűsködés volt, hanem *akció*, amelyet mindkét oldalról biztosítottam: apám is tudott róla, de *Jóboru Magda* is, a szentmiklósi „népfront” baloldalának vezetője. (Róla még sok írni-valóm lesz.)

Kis Istvánt hamarosan Pestre helyezték, azaz Rákoskeresztúrra. Úgy hallottam, hogy sok baja volt a párttal.

Bethlen István gróf bebörtönzésén sem nem

háborogtam, sem nem csodálkoztam. A háború rész-győztesének joga van őrizetbe venni azokat, akik körül valami nem kívánatos szerveződés kialakulhatott. Bizonyára jobban bántak vele, mint más, közönséges bebörtönzöttekkel. Ha nem részesítették is pazar ellátásban, kivételt azért tettek vele. Például azzal, hogy papot hívhatott beszélgetésre.

Nem is képzeltük, hogy nem csak egy hajdani politikust őriztek akkor Szentmiklóson, hanem kihallgató középüzemet tartanak fenn a Szippankóban egy földes parasztházban és a pincéjében. Míg mi *fönt* ügyetlenül, de lelkesen próbálgattuk az új világot, addig *lent* kihallgattak, vallomást irattak, és szortírozták azokat, akik több-kevesebb okkal idekerültek, mert fönnakadtak a nagy emberszűrőn.

Most, hogy egy kicsit megkapartam akkori emlékeimet, előugrott egy orosz fiatalember, magyar tisztí nadrágban. Bejárogatott a parókiára, az újabb évjáratú testvérek és unokatestvérek egész jól megtanultak beszélni vele.

A nevére már nem emlékszem. Az volt a híre, hogy GPU-s vagy NKVD-s, vagy hogy is mondták akkor. Azt találtam egyszer mondani a nadrájiára: csórt nadrág. Már hogy ezt lopta valahol. Nem tudtam, hogy a *csort* mást jelent neki: ördögöt. Nagyon rossz néven vette a szavamat. Úgy nézett végig rajtam, mintha

az jutott volna az eszébe: ezzel a fiatalemberrel (velem) még nem is *beszélgetett*. De aztán lemondott rólam. Győzött a vendégbarátság.

Szentmiklósnak még két író vendége volt azon a tavaszon, az irodalmi est szereplőin kívül: a biharugrai *Szabó Pál* és a kolozsvári *Asztalos István*. Asztalos megírta és 1946-ban ki is adta Szentmiklóson töltött hónapjainak történetét. (Új kiadása: 1983. Magvető Könyvkiadó, Tények és tanúk.)

Budán, a Körtéren kezdődött a történet, ahol *Szabó Pál* befogadta lakásába a Budapesten rekedt Asztalost.

Annak rendje és módja szerint fölszabadultak, s már csak az a híja volt helyzetük rendbetételének, hogy fölvegyék a kapcsolatot Darvasékkal, a majdani Parasztpárttal. De elakadt a dolog: Az volt a baj, hogy a szovjet elhárítás egy magyar vezérkari századost, *Mikó Zoltánt* szeretett volna legelőször is elkapni. Aztán meg mindazokat, akik vele összekötésben voltak, hamis igazolványokat és bizalmas utasításokat kaptak tőle.

Gyarapodott az elfogott „mikósok” száma. *Szabó Pált* és Asztalost is ezért fogták el, s néhány nap múlva teherautón szállították le kettőjüket, sok más gyanús emberrel együtt Szentmiklósrá, a Szippankóba. (*Folytatjuk*)

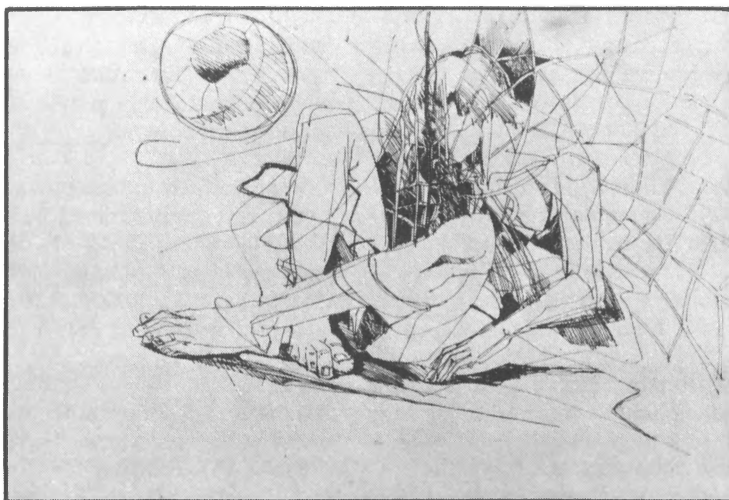
Vargha Balázs

Napló

A könyvtárak és az 1991. évi közművelődési pályázat

Amikor a *Népszabadság* december 14-i számában megjelent a pályázat nyerteseinek jegyzéke, elsősorban a sikeres egyéni pályázók személyére, számára voltam kíváncsi. Latolgtatva az esélyt, lehetőséget, hogy a jövőben vajon érdemes-e pályázni, hiszen a népművelő, könyvtáros stb. előtt elsősorban ez a lehetőség adott, hogy némi anyagi biztonságot, hátteret szerezzen magának független, egyéni vállalkozásaihoz. A terjedelmes listát böngészgetve örömmel láttam, hogy a különféle egyesületek, önállósult népdalkörök, táncgyűttesek stb. sokaságában viszonylag milyen sok könyvtár vett részt a pályázaton – a művelődési házakal, központokkal együtt.

Évekkel korábban joggal és gyakran felhánytorgattuk, hogy a könyvtárak az utóbbiakhoz képest hátrányosan részesülnek az ilyen és hasonló közpénzekből (például a Közművelődési Alap pályázatain), ám hiába hangsúlyoztuk a művelődési intézmények rangsorában a „könyvtár primátusát” – jobb híján egymás zsebében kotorásztunk. Az elmúlt évi pályázat nyerteséről készült statisztika azonban feltehetően változó képet mutat: a támogatást nyert könyvtárak száma eléri a 100-at, a művelődési házaké meghaladja a 200-at. Persze lehet, hogy rosszabb ez az arány, mert a könyvtárak közé soroltam tizenegynéhány olyan klubkönyvtárat is, ahol nem derült ki, hogy

vajon a könyvtárban végzett tevékenység kapott-e támogatást, de azt hiszem, hogy például egy, az intézményben működő szakkör vagy egyéb művelődési közösség esetében ez mind egy. Ráadásul a művelődési házak (központok) közé nem vettem fel az ÁMK-kat, a Művelődési Ház és Könyvtár elnevezésű intézményeket, noha gyanítom, hogy elsősorban a hagyományos (vagy nem hagyományos) népművelői tevékenységek kaptak támogatást, ám bízom abban is, hogy ezt a tevékenységet ma már nem lehet elvégezni (és megtervezni) az intézményben működő és megújuló könyvtári szolgáltatások nélkül, így aztán a könyvtár részére is csurran-cseppen (?) valami az elnyert összegekből. Mindenképp kedvezőtlenebb képet mutat viszont az elmondottnál az, hogy a művelődési házak közül igen sokan egyszerre több, eltérő tevékenységre is kaptak támogatást, összességüként tehát a nagyvonalúan és aggályoskodva megállapított 2:1 aránynál esetenként és összességében jóval nagyobb mértékben részesültek a felosztható pénzből. Bizonyára a pályázat jellegéből is adódott az – és nem a sárga irigység beszél belőlem –, hogy például a Szombathelyen működő megyei művelődési központ 9-féle tevékenységre több mint egy milliót, a debreceni 8 pályázatára 900 000 forintot, a szegediek pedig (11-féle tevékenységre) 700 000 Ft-ot „kaszáltak”. A példákat még sorolhatnám. Nyilván jelentősen javít ezen az arányon a pályázók közül elnyert legnagyobb összeg, a Könyvtári Egye-

sülés 6 milliója (amelyet a Magyar Népfőiskolai Társaság 4,5 és a Közművelődési Információs Vállalat 4 millió forintos támogatása követ), ám érdemes megemlíteni, hogy a könyvtárak közül is többen sikeresen éltek azzal a lehetőséggel, hogy több pályázatot nyújtsanak be. Így az FSZEK XIII. kerületi főkönyvtára, amely két fiókkönyvtárával együtt öt, a Baranya Megyei Könyvtár, amely négy, valamint az OSZK KMK és a Nagyatádi Városi Könyvtár, amely három-három pályadíjat nyert.

Pályázni persze tudni kell, nem beszélve arról, hogy a vállalt, sok esetben valóban újszerű feladatok elvégzésére is meg kell teremteni a lehetőségeket. Erre nyilván a nagyobb könyvtárakban van minden tekintetben „kapacitás”; nem véletlen tehát, hogy a megyei könyvtárak fele, a városi könyvtárakból pedig mintegy negyven vett részt sikeresen a pályázaton. Elsősorban azok, amelyek változatos, sokoldalú tevékenységükről eddig is ismertek voltak, így például a hatvani Ady Endre Városi Könyvtár, amely az intézményben működő Ratkó József Közművelődési Egyesülettel és a TIT városi szervezetével együtt a könyvtárak között a legnagyobb összeget, 800 000 Ft-ot nyert. Azt viszont, hogy érdemes volt a kisebb településekről is pályázni, az egyetlen egyéni(?) nyertes is bizonyítja: Börcsről (Győr-Moson-Sopron megye) *Polgárdi Zsoltné könyvtáros*, aki 60 000 Ft támogatást kapott.

Anélkül, hogy a pályázat tartalmi feltételei-

ről, lehetőségeiről szólnék, érdemes megemlíteni, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Magyar Népművelők Egyesülete és tagszervezeteik milyen eredménnyel szerepeltek azon. Az MKE 200 000 Ft és négy, Békés, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok és Vas megyei szervezetei 370 000 Ft, azaz az egyesület összesen 570 000 Ft támogatást kapott. A Magyar Népművelők Egyesülete – három eltérő tevékenységre – 718 000, három megyei szervezete pedig 800 000 forint támogatást nyert, azaz a népművelők a könyvtárosokhoz képest majd háromszor annyit, több mint másfél milliót kaptak. Feltételezhető tehát, hogy a könyvtárosoknak vannak további lehetőségeik, annál is inkább, mert két újabb egyesületük, a Budapesti Könyvtároshallgatók Egyesülete és a Könyvtároshallgatók Kelet-Magyarországi Egyesülete (Nyíregyháza) szintén eredményesen pályáztak; 120 000, illetve 50 000 Ft támogatáshoz jutottak. (No, persze a pályázati lehetőségeket tekintve sem árt, ha minél több egyesületbe szerveződünk. Nyíregyházán a népművelőknek két szervezetük is van: a Megyei Népművelők Egyesülete és a Népműve-

lők Megyei Szervezete, s mindkettő kapott is támogatást. Meglehet valamelyikben a könyvtárosok is előfordulnak, így aztán majd ők is kivesszük részüket a pályázat teljesítése során adódó tennivalókból.)

Végezetül: mindenképp a pályázat jó hírei között kell számon tartanunk az immár önálló egyesületekké alakuló olvasóköri (központi szervezetük az Olvasóköri Országos Szövetsége is kapott 200 000 forintot), valamint az olvasótábori munkát szervező-végző egyesületek eredményes részvételét: Ratkó József Olvasótábori Egyesület (Kállósemjén, 128 000 Ft), Csongrád Megyei Közművelődési és Olvasótáborok Egyesülete (Szeged, 115 000 Ft), Magyar Garabonciás Szövetség az Olvasótáborokért (Tatabánya, 50 000 Ft).

Mindebből mi a tanulság? Csak utalni szeretnék az újpetrei (Baranya megye) *Gondolkodók Baráti Körére*. Nemhiába az elnevezés, jól gondolták: pályázni kell, pályázni érdemes. Bizonyára közhasznú tevékenységükhöz 480 000 forint támogatást nyertek!

AraTóni

Lapozgató

Böröndi Lajos Győr-Sopron megye nyelvészeti irodalma címmel adott ki csaknem ezertételes bibliográfiát. Szokás, manapság szinte minden bibliográfia esetében szokás, hogy a szerző kijelenti: korántsem törekedett teljességre. Nos, oka-foka lehet az ilyen lemondásnak, az igazi bibliográfus azonban mégis akkor örvendezik, ha – mint ezúttal Böröndinél – azt olvashatja: „Anyagunk összeállításánál időbeli korlátokat nem szabtuk... Munkánk a teljesség igényével készült”. Valahogy azért ez az igazi. Pontos, világos tárgymeghatározás, és az anyag teljessége. Aki a bibliográfiához fordul, tudhatja, mindent megtalál benne. A bibliográfia szerkezete, mutatósága, fölépítése fölülményesen profi munka, ám az igazi érték ezúttal a komplexitás, az – emberi mércével elérhető – abszolút megbízhatóság. Gratulálunk!

Tóth László művelődéstörténeti esszéiből

és tanulmányaiból közöl válogatást *Párhuzamok, kitérők* címmel a *Tatabányai Megyei Könyvtár Új Forrás Könyvek* c. kiadványsorozatának kilencedik kötetében. A korábban a Felvidéken élő és alkotó költő, író és szerkesztő, aki visszahonosodása után *Regio* címmel kisebbségtudományi lapot alapított, ebben a tanulmánykötetben élvezetes, olvasmányos stílusban szól a korábbi századok felvidéki irodalmi vonatkozásairól. Felvázolja például a Kassán megjelent első magyar folyóiratok történetét, tudósít *Péczeli József* Komáromban kiadott *Mindenek Gyűjteményéről*, melyből világosan kiolvasható a lapalapító-szerkesztő vonzódása a felvilágosodás eszméihez.

Tóth László egy másik írásában az ember tragédiájához fűződő gondolataival is megismerteti az olvasót, ám az *Elhallgatott évek irodalma 1945–1949* címet kapott tanulmányában nem mulasztja el hitelesen szólni a közelmúlt magyarságellenes felvidéki történéseiről, illetve ezek irodalmi „lecsapódásairól”.

Kopek Rita

Kopek Rita kiskorában gyakran elment az Alkotás utca 41-es számú ház elé. Szobor is van ezen a házon, mindig meg is nézte, tetszett neki. Arra azonban még álmaiban sem gondolt, hogy a szép kis ház udvarában lévő, idillien gyönyörű kis műterem (kertszerű díszletek közepette) valaha az ő műterme lesz. Ma pedig ott dolgozik, minket is ott fogadott. *Kopek Rita* fiatal és szép nő, ami körülveszi – az izléses műterem, a kert fáit, bokrait, a hatalmas ablakokon beszűrődő fény – mind szépséget és harmóniát sugall. A képek, rajzok, a hatalmas vagy piciny műalkotások sora azonban mindebből semmit sem tükröz. Sötét, szomorú, legfeljebb is melankolikus, legfényesebb pontjain, legderültebb részletein is inkább csak groteszk, furcsa, megcsavart motívumok, figurák, alakok, jelenetek láthatók. Erre az ellentmondásra nincs magyarázat. Nem tud ilyenell maga a művész sem szolgálni. A képek, rajzok nyilvánvalóan sokkal mélyebbről, sokkal elementárisabb rétegekből valók, egészen más világról tanúskodnak, mint a „fecsegő felszín”, a művész gazdag intellektusról tanúskodó „szövege”, nagy műveltsége, pedagógiai – kitűnő – elképzelései (rajzot és művészettörténetet tanított a „Fazekasban”, módszerei megérdemelnék, hogy a nemzeti alaptanterv kidolgozói odafigyeljenek rájuk), kedves sztorijai moszkvai és leningrádi (akkor még így hívták) tanulóveiről, díszletfestő korszakáról (sok helyütt foglalkozott ezzel a szakmával, az Osztrigás Micit még Komarnóban is az ő díszletei előtt adták), illusztráló munkásságáról (kedvence a híres „Kigyós könyv” volt) stb.

Rita azonban, mint minden igazi, nagy művész – márpedig ő kétségkívül az –, nem azonos bármily vonzó, bármily értékes „partikuláris” lényével. A mi számunkra, és az utókor számára *Kopek Rita* azokkal a képekkel azonos, amelyek nem intellektuálisak, nem „szépek” a szó hagyományos értelmében, nem is

„egészek”, nem lekerékített-harmonikusak. Ezek a képek legtöbbször csak egy-két pontjakkal, egy-két – nem is mindig középpontban álló – figurájukkal, egy-két félelmetesen uralkodó gesztusukkal hívják fel magukra a figyelmet. A művész főlényes technikai arzenálja szinte észre sem vevődik, gazdag szakmai repertoárja elhalványul, eltűnik e néhány félelmetesen intenzív részlet mögött. Ahogy valaki kezét a szeméhez emeli, ahogy egy kis golyó a nézőre „kacsint”, ahogy a háttér „staffázsai” iszonyú görcsbe rándulnak, ahogy egy kéz poharat tart, annyira kiugrik a képből, hogy csak sokára, az első megdöbbenés, a fölötte intenzív élmény után kezd reagálni a néző a kép egészére, kompozíciójára, telített felületére. Hallatlanul expresszív képalkotási mód ez, ám korántsem expresszionista. Egyáltalán, *Kopek Rita* dolgai besorolhatatlanok a hagyományos vagy modern stílusformák, irányzatok, művészi alkotásmódok közé. Részint, mert főlényesen ismeri az elmúlt korszakok munkáit, tanult majd mindegyik mestertől, ám az átvett formákat, megoldási módokat rendre átalakította, magáévá hasonította, alárendelt részként illesztette be saját dolgai közé. Részint azonban azért, mert nála valamiképp nem a megfogalmazásmód, a technika, a forma a fontos, hanem a mélyből jövő, elementárisan kiütöző belső élmény, amelynek száz formája lehet, és van is *Kopek Rita* képein.

Legszívesebben pszichoportréknak nevezném képeit (a szó Papp Oszkár-i értelmében), de annak meg túlságosan is gazdagok. Motívumokban, tárgyokban, látványokban, gesztusokban, figurákban, alakokban, színekben, a felület barokkos megmunkálásában. Szóval egyedi, egyszeri, nagy művészet ez. Külön, téveszthetetlenül felismerhető világ. *Kopek Rita* világa.

Vajda Kornél

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás tavalyi utolsó, 12-es számának élén a főszerkesztő, Szántó Péter így foglalja össze a folyóiratszám lényegét: „Az ökolívó-mérkőzések bírái 'box!' felkiáltással indítanak el minden ringbeli cselekményt. A kezdést éppúgy, mint az egyes menetekben belüli újrakezdéseket. Az egyetemi könyvtárak miskolci számítástechnikai konferenciájukon saját magukat szólították ringbe, és saját maguknak vezényelték a 'box!'-ot. Ezzel kapcsolatban két kérdés tehető fel. Az egyik: mérkőzés- vagy menetkezdésnek, netán egy menetben belüli újrakezdésnek tekintjük-e ezt az önfelszólítást. A másik: milyen győzelem elérése érdekében vállalkoztak minderre. Ami az első kérdést illeti, viszonylagos válasz adható rá. Ha akarom, mondhatom, hogy ez egy sokmenetes viadal egyik új menete, hiszen ez a könyvtártípus már korábban is többször ringbe szállt, s ezzel nem is akármilyen részgyőzelmeket ért el. De ha akarom – és én ezt kívánom akarni –, teljesen új meccsnek vehetem a mostani a vállalkozást, hiszen időközben szabálymódosítás ment végbe, megváltozott a 'díjazás' rendszere, és az érvényesülés kilátásai is mások lettek. Az utóbbi mellékmondattal tulajdonképpen beleváltam a második kérdésre adandó válaszbba: a mérkőzés a még jobb – immár a jövő évezredhez méltó – kilátások megteremtéséért, és persze a kilátásokat elhíhetővé tevő mai és holnapi támogatások megszerzéséért folyt.

A TMT e száma a miskolci 'box!', a Számítástechnika a magyar egyetemi könyvtárakban '91 elnevezésű konferencia teljes anyagának közzétételére vállalkozik. Teszi ezt abbéli meggyőződésében, hogy a magyar egyetemi könyvtárak jövője – a nemzeti könyvtár és az országos feladatkörű szakkönyvtárak jövőjével együtt – kardinális kérdése az ország szakirodalommal és szakirodalmi információval való kiszolgáltatásának. Tehát széles körű szakmai érdek e merész és határozott vállalkozáson történtek ismerete.

A konferencia érdemi voltát az e számban olvasható referátumok, hozzászólások és szekcióülési összefoglalók minden bizonnyal egyértelműen fogják dokumentálni. Ezt leszögezve, nem mulaszthatom el, hogy ki ne fejezen elismerésemet Zsidai Józsefnek, aki e konferencia időszerűségét megérezte, résztvevőit az ország különböző településein-régióiban működő felsőoktatási-egyetemi könyvtárakból és – ami nagyon lényeges – a különböző főhivatalokból és intézményekből Miskolcra 'varázsolta', és aki a konferencia eredményességéhez minden szellemi és technikai feltételt biztosított...” – így Szántó Péter. Annak idején e rovat hasábjain megírtuk, hogy az ő főszerkesztői „vezércikkei”, lapszámbeutatói külön műfajt jelentenek, nem csak „feldobják” a lapot, de sokszor annak bármely kiváló cikkénél is érdemibbet, okosabbat mondanak. Ezúttal is páratlan elmeéllel magyarázta el, tulajdonképpen mi is történt Miskolcon. A Könyvtáros (1991/11–12-es számában) hozta már a konferencia főbb megállapításait, ajánlásait, valamint Zsidai József magisztrális előadásának szövegét, éppen azzal a céllal, hogy a lényeg, legalább a lényeg eljuthasson azokhoz is, akik esetleg a TMT-t nem lapozták föl. Ezúttal azonban arra kérnénk mindenkit, akit illet, vagyis jószerivel minden magyar könyvtárost, hogy vegye kezébe a TMT-nek – legalább – ezt a számát. Azért is, főként azért, amit Szántó Péter mondott. De egyéb okokból is. Vekerdi László nemrég, egy nem éppen könyvtári vonatkozású interjújában azt állította a megdöbbszent riporternek, hogy ma Magyarországon nemigen lehet tudós bárki kiemelkedő tehetségű ember. Nem lehet, mert egyszerűen nem jut hozzá, ahhoz az anyaghoz, információmennyiséghez, mutatis mutandis könyvhöz, ami tudóskénti létezéséhez, tudóssá válásához kell. Nem, mert ezek a könyvek, ezek az információk nem jutnak el Magyarországra. Nos, a miskolci típusú konferenciák talán ahhoz járulhatnak hozzá, hogy nem lesz elképzelhetet-

len, Magyarországon is tudóssá válhat valaki. Hogy ezt hogyan tervezik, hogyan csinálják, hogyan valósítják meg az egyetemi könyvtárak, az – lehet – nem feltétlenül érdekli a közkönyvtárak dolgozóit. Ám lopni szabad, sőt kell – mondotta –, igaz a költőkre vonatkoztatva, *Weöres Sándor*. Mi azt javallnánk, lopjanak a könyvtárosok is. A közkönyvtárosok is. Lopjanak – ezúttal gazdag zsákmány ígérkezik – az egyetemi könyvtárosoktól. Lopjanak elgondolásokat, technikai fogásokat, projekteket, megközelítési módokat. Hátha nem csak az egyetemi, a nemzeti és az országos feladatkörű szakkönyvtárak mezőnyén múlik, hogy el lesz-e látva ez az ország szakirodalommal és szakirodalmi információval. (Ezzel kapcsolatban, bármennyire nem illő egy szemlében a saját lap cikkeire utalni, hadd hívjuk fel a figyelmet a számunk *Szántó Péterrel* közölt interjújára. Annak is arra a részére, ami az acces libraryvel kapcsolatos – ebből is szabad, sőt talán kötelező „lopni”).

A Hírmondó, a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár híradója harmadik évfolyamába lépett az idén. Első számának vezércikkében, mi mást is tehetne, *Szabó Ernőné* (mb. igazgató) arra a kérdésre keres választ: *Mi várható az új esztendőben?* Azt megszoktuk (és meg is untuk már némileg), hogy egy könyvtárigazgató visszatekint, értékeli az elmúlt esztendőt, jelentést készít róla. Érdekesebb azonban a Szabóné-féle műfaj. Kivált, ha azt nem úgy készítik, mint a gyerekek a karácsonyi „vuncsettelt”, hanem ilyenképpen: „Kisérletet teszünk arra, hogy a városban lakó és más helyen tanuló fiatalok számára megteremtjük a szombati nyitvatartás lehetőségét... Továbbra is nyitott marad az intézmény az önművelő, önkifejező közösségek, egyesületek számára... szolgáltatásaink körének bővítésére ígéretet nem tehetünk, de mindenkori szándékunk a meglévők színvonalas megtartása... A színpalak mögött folyik a munka a helyi számítógépes rendszer megteremtéséért, amely az olvasókat segíti majd a gyorsabb, teljesebb és pontosabb információk megszerzésében...”. Szabó Ernőné nyilván megírta már vezércikkét, amikor a szerkesztőséghez (a *Híradó*éhoz) beérkezett a hír, a jó hír: „Jó hírünk! Felhívjuk minden olvasónk figyelmét, hogy januárban – tekintettel a vizsgaidőszakra – SZOMBATONKÉNT 9-17 ÓRÁIG ISMÉT NYITVA TARTUNK”. Így kell ezt csinálni.

Az egyébként fölötte szerény küllemű *Híradó*ban szinte minden megtalálható, ami egy ilyenféle lapban szükséges. Persze, a terjedlem függvényében minden miniatűr formában, de érdekesen, színesen, praktikusán (és – sajátos szint adva a lapnak – a gyerekeket, gyerekolvasókat kiemelten érdeklő módon). Csak így tovább, és még sok lapzárta után beérkezett jó hírt!

A Moson Megye közeleti és gazdasági hetilap, semmiképp sem szakmai folyóirat vagy hálózati híradó. Mégis e rovatunkba kívánczik, mivel impresszumában a következők olvashatók: „Szerkesztőség: Huszár Gál Könyvtár... Felelős szerkesztő: Böröndi Lajos” (aki, mint mindenki tudja, nemcsak a *Könyvtáros* egyik sztár-szerzője, de – mondjuk másodállásban – a Huszár Gál Könyvtár igazgatóhelyettese). Szóval olyan megyei (pontosabban rész-megyei, illetve egy régiből, történelmiből feltámadt új megyei) lap, amely mindenestül a könyvtárosok kezében van. Ettől-e, szerencsés konstellációk következtében-e, nem tudhatjuk, de az bizonyos, hogy kiváló hetilap. Ha lenne még újságíró szak az egyetemen, feltétlenül kötelező olvasmány lenne. Többek közt azért is, mert egy réges-régi periodikum-változatot támaszt új, sokat ígérő életre. Amint azt, ha máshonnan nem, Móricz, Kosztolányi, Gárdonyi műveiből tudjuk, a vidéki lap valami sajátos, speciális műfaj volt. Meghalt, mert meghalasztották. Nos, legalább a *Moson Megye* erejéig, úgy látszik, föltámadt. Már a formátuma is az igazi, a régi. Nem az angolt utánzó „lepedő”, nem a városi hírlapot jellemző hideg előkelőségű „szemle”, hanem otthonos, kedves, ha nem lenne e szó olyannyira lejáratott, azt mondanánk patriarkális, családi lap. Rövid írások, sok nagybetűvel, fettel szedett cím, bennfentes információk, olyan hirdetések, amelyek nem valami távoli-messzi, soha senkit nem érdeklő világról tudósítanak, hanem a mindennapokba, a genius loci által meghatározott „mezőnybe” illeszkednek, „mindenkit” érdekelnek, érdekelhetnek. És hát jó cikkek hosszú, tömött sora. Amiért azonban felhívjuk rá a figyelmet, nem utolsósorban mint utánzandó, leképezendő modellre, az az, hogy – jóllehet a lap közhasznú, közeleti, sőt gazdasági hetilap – azért van valami kulturális, hogy ne mondjuk, könyvtári stichje. Nem feltűnő ez, nem kiabáló, éppen ezért nem is elriasztó.

(Folytatás a 123. oldalról)

Az alapítvány kéri, hogy a segítőkész személyek és intézmények adományokkal is segítsék tíz-tizenkét nagyobb (25–30 ezer kötet) és harminc kisebb (5–10 ezer kötet) könyvtár létrehozását, a Nagyváradtól Sepsiszentgyörgyig ívelő könyvtármozgalom kibontakozását. Érdeklődhetnek az alábbi címen: *Pillich Katalin*, 3400 Cluj, Románia, str. Clinicilor 18. Telefon: 95-184735.”

Pillich Katalinnal felvettük a kapcsolatot, szeretnénk, ha részletesebben kifejtené elképzeléseiket, s bízom abban, hogy itthonról is tudunk segítséget nyújtani áldozatos munkájukhoz.

*

Tuba Laci *Nyílt leveléhez* csupán két dolgot szeretnék hozzáfűzni. Először: nem csipkelődésből írtam ad hominem *Tuba László*, amit írtam a januári számban, hanem provokálni akartam. Azt akartam kiprovokálni tőle, amit le is írt illetéknéppen: „Magamban már megkövettem a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat, mert ők előbb jutván szorongatott helyzetbe, megpróbálták előre menekülni, s akár súlyos kompromisszumok árán is több bevételhez jutni.” Úgy gondolom, ilyenféle önkritikus mentalitással tudunk majd előbbre jutni. Másodszer: tényleg nem arra gondoltam, hogy

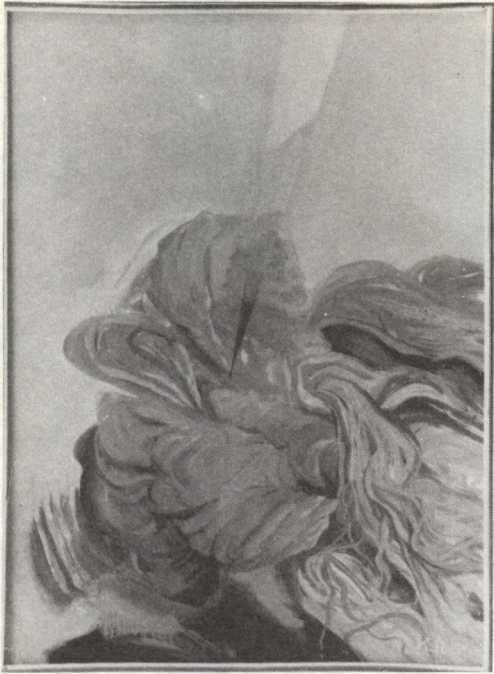
nyilvánosan gyónj, az igazat megvallva azt sem tudtam, hogy párttag voltál, valahogy nem olyanok voltak se a szavaid, se a tetteid. Ettől függetlenül vagy éppen ezért tökéletesen egyetértek Veled. Kivéve tán egyetlen kitétel, hogy ti. „a könyvtárosok szolgálták a lenini kulturális forradalmat”. Nem! A tisztességes könyvtárosok nem voltak kollaboránsok, ők a jelző nélküli kultúrát szolgálták. Legfeljebb egyetlen halovány jelzót engedjünk meg, mondjuk azt, hogy a magyar kultúrát, ugyanis rendszerek jönnek, rendszerek mennek, egy valami állandó: az ország, a nemzet.

*

Végezetül minden kedves kollégámnak hála-lásan köszönöm, hogy feleségem elhunytának szomorú alkalmával táviratban, levélben, szóban kifejezték részvétüket, a hideg idő ellenére nagy számban vették körül koporsóját, többen száz kilométereket utazva. Éva bizonyára nagyon meghatódott volna, látva az őszinte gyászt, amellyel utolsó útjára kísérték, s bizonyították: nem élt hiába.

Bereczky László

A cikkek és ismertetések szerzőik véleményét tükrözik, és nem képviselik szükségszerűen a szerkesztőség álláspontját. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza

KOPEK RITA műveiből
(Cikkünket lásd a 181. oldalon)

